

KADINLAR İÇİN DAHA ÇOK VE DAHA İYİ İŞLER:
TÜRKİYE'DE İNSANA YAKIŞIR İŞ İÇİN
KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

ERKEN ÇOCUKLUK BAKIM VE EĞİTİM HİZMETLERİ HARİTALANDIRMA ÇALIŞMASI

İSTANBUL - BURSA - ANKARA - KONYA

Nihal Şirin Pınarcıoğlu
İdil Safiye Soyseçkin

KADINLAR İÇİN DAHA ÇOK VE DAHA İYİ İŞLER:
TÜRKİYE'DE İNSANA YAKIŞIR İŞ İÇİN
KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

ERKEN ÇOCUKLUK BAKIM VE EĞİTİM HİZMETLERİ HARİTALANDIRMA ÇALIŞMASI

İSTANBUL - BURSA - ANKARA - KONYA

Nihal Şirin Pınarcıoğlu
İdil Safiye Soyseçkin

2018

Araştırma 2014-2015 yıllarında gerçekleştirilmiştir.

Copyright © Uluslararası Çalışma Örgütü 2016

İlk yayın tarihi: 2018

Uluslararası Çalışma Ofisi'nin yayınları Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi'nin 2. Maddesine göre telif hakkına sahiptir. Bununla birlikte, bu yayınlardan kaynak belirtilmek suretiyle izin almadan kısa alıntılar yapılabilir. Basım ve tercüme hakları için başvurulması gereken adres şöyledir: ILO Publications (Rights and Licencing), International Labour Office, CH-1211 Cenevre 22, İsviçre ya da e-posta ile: rights@ilo.org. Uluslararası Çalışma Ofisi bu tür başvuruları memnuniyetle karşılamaktadır.

Basım haklarıyla ilgili kuruluşlara kayıtlı kütüphaneler, kurumlar ve diğer kullanıcılar, kendileri için bu amaçla çıkartılan izinlere istinaden yayınları çoğaltabilirler. Ülkenizdeki bu tür kuruluşlar için bakınız: www.ifrro.org.

Pınarcıoğlu, Nihal Şirin; Soyseçkin, İdil Safiye

Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri haritalandırma çalışması / Nihal Şirin Pınarcıoğlu, İdil Safiye Soyseçkin; International Labour Organization, ILO Office for Turkey. - Ankara: ILO, 2018

ISBN: 978-92-2-830938-6 (print)

ISBN: 978-92-2-830939-3 (web pdf)

Uluslararası Çalışma Örgütü, ILO Türkiye Ofisi

child care / education / child care facilities / educational facilities / women workers / role of ILO / regional level / Turkey

İngilizce dilinde de mevcuttur (A mapping study of early childhood care and education services) (978-92-2-131621-3 (basılı) 978-92-2-131622-0 (web pdf)

ILO Yayın Kataloglama Bilgileri

ILO yayınlarında kullanılan ve Birleşmiş Milletler uygulamaları ile uyumluluk taşıyan görsel malzemeler, herhangi bir ülkenin, bölgenin, buralardaki yetkililerin statüsü veya bu coğrafi alanların sınırları konusunda Uluslararası Çalışma Ofisi'nin herhangi bir görüşünü yansıtmaz.

İmzalı makale, araştırma ve diğer katkılarda ifade edilen fikirlerin sorumluluğu yalnızca yazarlara aittir ve yayın içinde ifade edilen fikirlerin Uluslararası Çalışma Ofisi tarafından desteklediğini göstermez.

Firma isimlerine ve ticari ürün veya süreçlere yapılan referanslar, onların Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından desteklendiğini belirtmez ve belirli bir firmaya, ticari ürün veya sürece referans verilmemesi bir onaylamama işareti değildir.

ILO yayınları ve elektronik ürünleri belli başlı kitapçılardan ve elektronik dağıtım platformlarından temin edilebilir veya direk olarak ilo@turpin-distribution.com adresinden temin edilebilir. Daha fazla bilgi için, web sitemizi ziyaret edin: www.ilo.org/publns veya ilopubs@ilo.org adresi ile iletişime geçin.

Türkiye'de basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
1. Türkiye’de Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri	7
2. Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmeti Sunan Kurumlar: Niceliksel ve Niteliksel Analiz	9
2.1 Erken Çocukluk Bakım ve Eğitimi Sunan Kurumlara İlişkin Niceliksel Veriler	9
2.1.1 İSTANBUL	9
2.1.2 BURSA	12
2.1.3 ANKARA	15
2.1.4 KONYA	20
2.2 Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri Sunan Kurumlara İlişkin Niteliksel Veriler	22
2.2.1 Kurumlarla İlgili Genel Bilgiler	22
2.2.2 Fiziksel Koşullar ve Denetim	25
2.2.3 Eğitimin ve Bakımın İçeriği	27
2.2.4 Velilerle ve Kurumlarla İlişkiler	31
2.2.5 Çalışanlar ve Çalışma Koşulları	33
3. Merkezi Kurumlar ve Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri	35
3.1. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	35
3.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	36
3.3. MEB Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü	36
3.4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)	37
3.5. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü	38
3.6. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)	38
3.7. Maliye Bakanlığı	39
4. Genel Değerlendirme	39
5. Sonuç ve Öneriler	44
EKLER	47

GİRİŞ

Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri, çocukların sağlıklı gelişimleri için önem taşıdığı kadar, kadınların başta istihdam olmak üzere toplumsal hayatın her alanına katılımı için de hayati bir noktadadır. Çünkü çocuk bakımı dâhil tüm bakım hizmetleri toplum tarafından kadınların sorumluluğu olarak görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2012/2013 verilerine göre 3-5 yaş arası çocuklarda net okullaşma oranı %26,63; 4-5 yaş için %37,36 ve 5 yaş içinse %39,72'dir. Okullaşma oranlarının düşük olması, kadınların istihdama katılımlarını olumsuz olarak etkileyen faktörlerden birisidir. 2013 yılı OECD ortalamasına göre 3-5 yaş arası en az bir çocuğu olan kadınların istihdama katılım oranı %63,3 iken, Türkiye'de bu oran %21,4'e düşmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 verileri de çocuk bakımının kadınlığın doğal bir uzantısı olarak algılandığını açıkça göstermektedir. 0-5 yaş arası çocukların bakımını annelerin üstlenme oranı %89,6, babaların %1,5'tir. Babaanneler %4,8, anneanneler %3,5 oranında bakım sorumluluğunu paylaşmaktadır. Kreş ve anaokulları ise yakın akrabalar ve bakıcılarla birlikte kalan %0,6'lık dilimin içinde yer almaktadır. Yine TÜİK 2006 Zaman Kullanım Anketi'ne göre kadınlar, hane ve hanehalkı bakım işlerine günde ortalama **5 saat 17 dakika**, erkekler yalnızca **51 dakika** ayırmaktadır. Dolayısıyla bu hizmetler, hem kadınlarla erkekler arasında eşit paylaşılmamakta hem de kamusal bir hizmet olarak yaygın biçimde sunulmamaktadır.

ILO tarafından İŞKUR işbirliği ile hazırlanan ve Türkiye'de kadın istihdamının güçlendirilmesine odaklanan "Kadınlar İçin Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye'de İnsana Yakışır İş için Kadınların Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında yürütülen bu çalışmanın amacı, projenin "kadın istihdamının artırılması ve yaygınlaştırılması noktasında bütünsel bir politikanın geliştirilmesi" hedefiyle ilişkili olarak, kadın istihdamının önündeki en önemli engellerden olan çocuk bakım yükünün toplumsallaştırılmasına katkı sunmaktır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler, kadın istihdamının bütünlüklü bir politika izlenerek artırılması bağlamında çocuk bakım hizmetlerinin toplumsallaştırılması için sosyal refah politikalarına referans olmak amacıyla kullanılacaktır.

Bu kapsamda projenin yürütüldüğü İstanbul, Bursa, Ankara ve Konya illerinde pilot bir çalışma ile iller bazında verileri ayrıştırıp güncelleyerek bir haritalandırma çalışması yapılmış ve kurumların sunduğu erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin niteliğini değerlendirmek üzere yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışma adı geçen illerde, ilgili kurumlardan (MEB, ASPB, ÇSGB, Yerel Yönetimler, TÜİK, KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Odaları, Organize Sanayi Bölgeleri [OSB] vd.) gerekli bilgilerin alınması ve derlenmesi suretiyle erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin taslak bir haritasını çıkarmaya ve bu hizmetlerin nasıl sunulduğunu değerlendirmeye odaklanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma iki aşamalı olarak yürütülmüştür. İlk aşamada masa başı haritalandırma çalışması yapılmış, ikinci aşamada ilgili kurumlarla yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Haziran-Ağustos 2014 tarihleri arasında yürütülen haritalandırma çalışması için adı geçen dört ilde;

- * 0-3 yaş, 3-6 yaş arası çocuk sayısı,
- * Bu yaş grubuna yönelik bakım ve eğitim hizmeti sunan kurum sayısı,
- * 150 üstü kadın çalıştıran işyerlerinin sayısı, kaçında kreş olduğu, kapasite ve doluluk oranları,
- * OSB'lerde bulunan kreş sayıları, kapasite ve doluluk oranları,
- * Kamu kurumlarının hangilerinde çalışanları için kreş olduğu, kapasite ve doluluk oranları,

- * Yerel yönetimlere ait kreş sayıları, kapasite ve doluluk oranları,
- * Mesleki eğitim veren kurumların çocuk bakım birimlerinin olup olmadığı

ile ilgili veriler, kurumların yayınladıkları istatistiklerden de yararlanılmasının yanı sıra, telefon, e-posta, bilgi edinme ve gerektiğinde yüz yüze görüşme yollarına başvurularak toplanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri kapsamında ilgili merkezi kurum ve kuruluşlarla görüşülmüş ve hizmetlerin sunumuna ilişkin genel bilgiler alınmıştır. Bu kapsamda TÜİK, MEB, ASPB, ÇSGB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı, İŞKUR ve MEB Özel Eğitim Birimi gibi merkezi kurumlarla görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, sunulan hizmetlerin niteliğine dair bir çerçeve çizebilmek için her ilde bu hizmeti veren kuruluşlarla yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çünkü yeterli niteliğe sahip olmayan hizmetlerin negatif etki yapma ihtimali yüksektir (KEİG, 2014)¹.

Yüz yüze görüşmeler Kasım 2014 – Ağustos 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin uzunluğu 25 dakika ile 1 saat 32 dakika arasında değişiklik göstermiştir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmış ve sorular kurumların yetkili personeline yöneltilmiştir. Ankara ve Bursa'da MEB'e bağlı 3, diğer illerde ise 2 anaokulu, her ilde 2 anasınıfı; ASPB'ye bağlı 2 kreş ve gündüz bakımevi; Ankara'da 3, diğer illerde 2 kamu kurumu (işyeri) kreşi; Ankara ve Konya ve İstanbul'da 1, Bursa'da 2 özel işyeri kreşi; ayrıca Konya'da yükümlülüğü olduğu halde kreş hizmeti sunmayan 1 ve hizmeti dışarıdan alan 1 özel işyeri kreşi; İstanbul ve Ankara'da 3, Bursa'da 2 belediye kreşi; İstanbul'da 1 OSB kreşi; Bursa, Ankara ve Konya'da kreş açma planı olan 1'er OSB; Ankara ve Konya'da mesleki eğitim sunan belediyelere ait 2 oyun odası ile görüşülmüştür. Çocuk bakım hizmeti sunan kurumlara kapasite ve ücretler, hizmet sunulan saatler, fiziki koşullar, bağlı olunan kurum tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sıklığı ve içeriği, ulaşımın nasıl sağlandığı, kabul kriterleri, verilen eğitimlerin içeriği, personelinin sayı ve niteliği gibi konularla ilgili sorular yöneltilmiştir.

Görüşülen kişilerin kendi istekleri doğrultusunda kimliklerinin gizli kalması için görüşme yapılan bazı kurumların isimleri verilmemiştir.

Görüşmelerden edinilen bilgiler; erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti sunan kurumlarla ilgili genel bilgiler, kurumların fiziksel koşulları ve denetimi, verilen bakım ve eğitimlerin içeriği, velilerle ve kurumlarla ilişkiler ile çalışanlar ve çalışma koşulları başlıkları altında incelenmiştir. Merkezi yönetim kurumları ile yapılan görüşmeler de ayrıca değerlendirilmiştir. Ancak bu değerlendirmelere geçmeden önce, Türkiye'de genel olarak erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin nasıl yürütüldüğüne ilişkin bir çerçeve çizilecektir.

¹ KEİG (2014), Esnekleşme ve Enformelleşme Kısacasında Türkiye'de Kadın Emegi ve İstihdamı: Politika Metinleri Çerçevesinde Bir Analiz, İstanbul: KEİG Yayınları. Yayına ulaşmak için: <http://keig.org/content/raporlar/KE%C4%B0G%20politika%20raporu%202014%20web.pdf>.

1. Türkiye’de Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri

Türkiye’de kurum temelli erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri temelde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)/Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne (ÇHGM) bağlı olarak yürütülmektedir. Bu bakanlıklara bağlı olarak kamu ve özel sektörün yürüttüğü çocuk bakım ve eğitim hizmetleri; anaokulu, anasınıfı, kreş ve gündüz bakımevi, çocuk yuvası vs. gibi çeşitli adlar altında verilmektedir:

- Bulundukları ilin **Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak çalışan “kreş ve gündüz bakımevleri”**; ÇHGM’ye bağlı olarak hizmet sunan özel kurumlar, 0-3 yaş arası çocuklar için kreş, 3-6 yaş arası çocuklar için ise gündüz bakımevi hizmeti vermektedir. MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2013-2014’e göre Türkiye genelinde bu şekilde hizmet veren 1.592 kurum bulunmaktadır.

- **Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan resmi ve özel “anaokulu” ve “anasınıfları”**; 36-72 aylık çocuklar için hizmet sunmaktadır. MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2013-2014’e göre Türkiye’de MEB’e bağlı resmi anaokulu ve anasınıfı sayısı 22.662, özel anaokulu ve anasınıfı sayısı 2.335’tir. UNICEF’e göre 0-8 yaş arası çocukları kapsayan **okul-öncesi eğitim** dönemi, Türkiye’de 0-6 yaş arasını kapsamaktadır. Bununla birlikte okul öncesi eğitimden sorumlu olan Milli Eğitim Bakanlığı, 3-6 yaş arası çocukların eğitimi ile ilgilenmektedir. Bu yaş aralığına dair verilere ulaşmak ise 2009 yılından itibaren mümkün olmuştur. Türkiye’de 3-5 yaş arası brüt okullaşma oranı 2012/2013 eğitim yılında %30,93 iken 2013/2014 döneminde %28,03’e düşmüştür. Bu düşüş, 4-5 yaş ve 5 yaş okullaşma oranları için de geçerlidir. Özellikle 5 yaş okullaşma oranında yıllara göre ciddi bir düşüş (2011-2012’de %65,69, 2012-2013’te %55,35 ve 2013-2014’te, %43,49) söz konusudur.² Bu düşüşün önemli nedenlerinden birinin değişen eğitim sistemi ile getirilen 4+4+4 uygulaması olduğu düşünülmektedir. Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve Eğitim Reformu Girişimi (ERG) tarafından hazırlanan raporda, 2012-2013 öğretim yılında 5 yaş çocukların toplam okullaşma oranının %74 olduğu; ancak bu oran içinde yalnızca %41’lik kesimin okul öncesi eğitimde yer aldığı, okul öncesi eğitime başlayabilecek %32’lik kesimin ise ilkokula başladığı belirtilmiştir.³

Bu hizmetlerin yanı sıra kamu kurumlarının ve İş Kanunu’na tabi işyerlerinin kendi çalışanları için açtıkları çocuk bakım hizmeti veren kurumlar bulunmaktadır. 657 Sayılı Kanunun 191. Maddesi kapsamında, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların 0-6 yaş grubuna giren en az 50 çocuğu için kuruma bağlı kreş açılabilmektedir.⁴ MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2013-2014’e göre, bu kapsamda açılan kreşlerin sayısı 109’dur. Bu sayı 2008 yılında 497 iken, yıllar itibarıyla gittikçe düşmektedir. Bu düşüşün en önemli sebebinin, yönetmelik değişikliği ile kamu kurumu kreşlerinin sosyal tesis kapsamına alınması ve bu hizmet için kurumlara ayrılan bütçenin kesilmesi kararı olduğu düşünülmektedir. 150 üzeri kadın çalışanın olduğu İş Kanunu kapsamındaki işyerleri ise kreş açarak ya da kamu kurumlarınca yetkilendirilmiş yurtlarla anlaşma yaparak bu hizmeti yerine getirmekle yükümlüdürler. İşyerlerinin kreşle ilgili gerekli bildirimleri yapmaması yahut konuya yönelik denetimlerin yapılmaması nedeniyle işyeri kreşleriyle ilgili verilere ulaşmak güçtür. Denetimlerin yeterince yapılmadığı eski Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik’in Meclis’te verilen bir soru önergesine verdiği yanıtta açıkladığı rakamlardan da görülmektedir. Bu açıklamaya göre, Türkiye’de 150’den fazla sigortalı çalıştıran resmi sektör işyeri sayısı 1.658, özel sektör işyeri sayısı ise 7.204’tür. 2012 yılında 100’den fazla kadın çalıştıran 299 işyeri denetlenebilmiştir. Denetimi yapılan işyerleri arasında kreş açması gereken 172 işyerinden 76’sında kreş bulunmamaktadır.⁵ Bir başka soru önergesine verilen yanıtta 150’den fazla sigortalı kadın çalışanı olan 1.591 işyeri bulunduğu belirtilmektedir.⁶ Bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde 150 üstü kadın çalışanı olan işyerlerinin büyük bir kısmının denetlenmediği görülmektedir.

² http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2013_2014.pdf.

³ http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/ACEV.ERG_ECE_PolitikaRaporu.pdf

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Çocuk Bakım Evleri Hakkında Yönetmelik, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/28.html>.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-19413sgc.pdf>

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-24825sgc.pdf>

Bu hizmetlere ek olarak yerel yönetimler ve çeşitli STK'lar tarafından da çocuk bakım hizmetleri sunulmaktadır. Son dönemlerde OSB'lerde de kreş açılması için çalışmalar gündeme gelmektedir. Ancak genel olarak Türkiye'de erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri ihtiyacı karşılayacak kadar yaygın sunulmamaktadır. Bu nedenle hizmetlerden yararlanan çocuk sayısı da düşük kalmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi eğitimin kapsamı 3-6 yaş olarak belirlenmiştir. 0-3 yaş arasındaki çocuklara yönelik hizmetler yalnızca ÇHGM'ye bağlı bazı özel kreşlerce, kamu veya özel işyeri kreşlerince ve bazı STK kreşlerince çok kısıtlı sayıda verilmektedir. TÜİK verilerine göre Türkiye'de 0-6 yaş arası çocuk nüfusu 8.839.164'tür. Ancak Milli Eğitim İstatistikleri'ne göre, 2013-2014 yılı içinde Türkiye'de 0-6 yaş arasındaki 1.059.495 çocuk bu hizmetlerden⁷ yararlanabilmiştir. Merkezi ve yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin ve işyeri kreşlerinin yetersiz oluşu, özel kreşlerin ise yüksek ücretlerle bu hizmeti sunması nedeniyle çocuk bakım ve eğitim hizmetleri toplumun her kesimi tarafından erişilebilir değildir. Bu durum, hizmetlerden yararlanamayan çocukların gelişimini ve eğitimi olumsuz etkilemektedir. Genel olarak erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin kurumsallaşması yerine hâlâ esas olarak ev merkezli ve "aile" odaklı olarak sunulmaları söz konusudur. Bakım hizmetleri bir yeniden üretim faaliyeti olarak aile içinde kadınlar tarafından ücretsiz olarak yerine getirilmektedir. Bu durum, hem yapılan işi görünmezleştirmekte ve değersizleştirmekte hem de kadınların toplumsal hayatın her alanına ve özellikle istihdama katılımının önünde temel bir engel teşkil etmektedir. Türkiye'de anneler 0-5 yaş arası çocukların %89,6'sının bakımını üstlenmiştir (TÜİK, 2012)⁸. Türkiye'de 0-17 yaş arası çocuk nüfusunun yarısının 10 yaşın altında⁹ olduğu dikkate alındığında, çocuklara verilen bakım ve eğitim hizmetlerinin kalitesinin ve yaygınlığının kadınların hayatını ne kadar doğrudan etkilediği görülmektedir. Tüm bu nedenlerle erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının gerekliliği açık bir şekilde önümüzde durmaktadır.

⁷ MEB ve ASPB'ye bağlı kurumlarda sunulan hizmetler.

⁸ TÜİK 2012, Gelir ve Yaşam Koşulları Raporu <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13594>

⁹ TÜİK 2013, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=160532>

2. Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmeti Sunan Kurumlar: Niceliksel ve Niteliksel Analiz

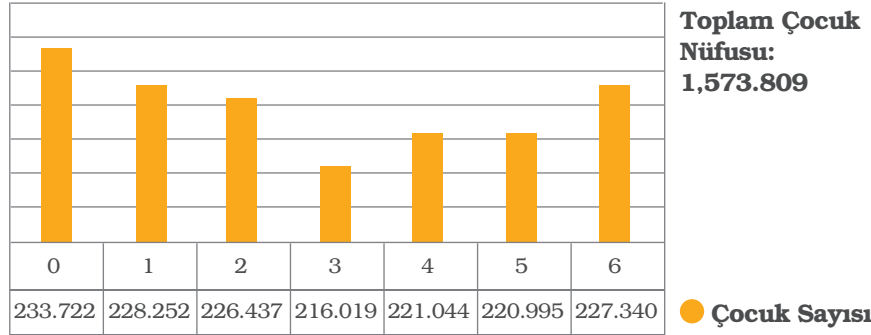
2.1 Erken Çocukluk Bakım ve Eğitimi Sunan Kurumlara İlişkin Niceliksel Veriler

2.1.1 İSTANBUL

İldeki Çocuk Sayısı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine göre İstanbul'da 0-3 yaş arası 883.113, 4-6 yaş arası 671.469 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 1.554.582'dir (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, 2014).

Grafik-1: 0-6 Yaş Çocuk Nüfusu

Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmeti Sunan Kurumlar

- MEB'e Bağlı Anaokulu ve Anasınıfları ile ASPB/ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri

MEB'in yayınladığı **Millî Eğitim İstatistikleri 2013-2014 verilerine göre İstanbul'da okul öncesi eğitim sunan toplam 2.774 kurum** (toplam 7.479 derslik) bulunmaktadır. Bu kurumların 2.503'ü¹⁰ MEB'e bağlı olarak 3-6 yaş arasına¹¹, 271'i de ASPB/ÇHGM'ye bağlı olarak 0-6 yaş arasına hizmet sunmaktadır. Bu hizmetlerden yararlanan toplam çocuk sayısı 143.544 olarak verilmiştir. Kurumlarda çalışan toplam öğretmen sayısı ise 9.568'dir (Bkz. Grafik-2). 0-6 yaş arası çocuk sayısının toplam 1,573.809 olduğu göz önüne alındığında, hizmetlerden yararlanan çocuk sayısının düşük olduğu ve hizmeti sunan kurumların sayılarının yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Grafik-2: Okul Öncesi Eğitim Verileri -İstanbul

	Okul Öncesi Eğitim (Resmi)	Okul Öncesi Eğitim (Özel)	MEB'e Bağlı Özel Anaokulu ve Anasınıfı	ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri	Toplam
Toplam	1.474	1.300	1.029	271	2.774
ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri					
MEB'e bağlı özel Anaokulu ve Anasınıfı					
Okul Öncesi Eğitim (Özel)					
Okul Öncesi Eğitim (Resmi)					
Okul/Kurum	1.474	1.300	1.029	271	2.774
Derslik Sayısı	3.619	3.860	3.202	658	7.479
Öğrenci Sayısı	98.718	44.826	38.671	6.155	143.544
Öğretmen Sayısı	4.940	4.628	3.619	1.009	9.568

¹⁰ MEB'e bağlı resmi okul öncesi kurum sayısı 1.474, özel kurum sayısı ise 1.029'dur.

¹¹ Bu veriler içinde kamu kurumlarının kendi personeli için (657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesi'ne göre açılan) çocuk bakım hizmeti veren kurumlar da bulunmaktadır. Ancak kaçının bu şekilde açıldığına ilişkin veri, iller bazında verilmemiştir. Bu bilgiye ulaşmak için MEB aranmış ve geçen yılın il bazındaki verilerine ulaşılabilmektedir. Bir sonraki alt başlıkta bu bilgi ayrıca verilmektedir.

Bu verilere ek olarak MEB ve ASPB İl Müdürlüklerine yapılan aramalar sonucunda yukarıdaki verilerle bire bir örtüşmeyen bilgilere ulaşılmıştır. Yapılan aramalardan edinilen bilgilere göre MEB'e bağlı 3.613 (Bkz. EK-1), ASPB/ÇHGM'ye bağlı 301 olmak üzere toplam 3.914 okul öncesi bakım ve eğitim kurumu bulunmaktadır. Kapasite ve doluluk oranları ise eğitim ve öğretim yılı içinde olunmadığı gerekçesiyle verilmemiş; ancak kurumların yönetmeliğe göre en az 10, en fazla 25 öğrenci kapasitesiyle açılabilceği belirtilmiştir. Bu durumda İstanbul'da MEB ve ASPB'ye bağlı okul öncesi bakım ve eğitim kurumlarının kapasitesinin tahmini 150 bin civarında olduğu hesaplanabilmektedir. Ancak verilerin birbiriyle tutarsız oluşu, sayı, kapasite ve doluluk oranlarını karşılaştırmanın sağlıklı olacağı izlenimini vermektedir. Öte yandan, İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün internette yayınladığı veriler ise yine farklılık göstermektedir. Bu verilere göre İstanbul'da MEB'e bağlı anaokulu ve anasınıfı sayısı toplam 2.493, derslik sayısı 7.302, öğrenci sayısı 136.535, öğretmen sayısı ise 9.031'dir.¹²

• Kamu Kurumlarının Kendi Personeli İçin 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesine Göre Açtıkları Kurumlar

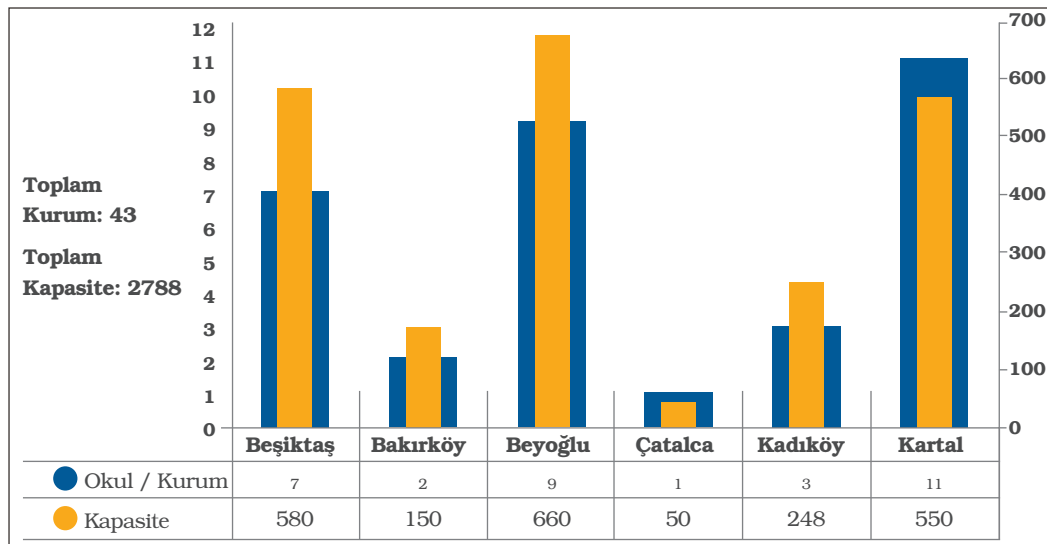
Kamu kurumlarının kendi çalışanları için 657 Sayılı Kanun'un 191. maddesine göre açtıkları okul öncesi eğitim kurumlarının sayısına bakıldığında -MEB ve ASPB'nin verdikleri bilgilere göre- 8'i yerel yönetimlere ait olmak üzere **İstanbul'da toplam 13 kurum kreşi (41 derslik)** olduğu görülmektedir (Bkz. EK-2). Ancak **bu veriler 2012-2013 öğretim yılına aittir ve tam rakamı verdiğini söylemek güçtür.** Nitekim yerel yönetimlere telefonla ulaşılarak edinilen bilgilere göre 2012'den önce açılan ve kendi personeline de hizmet sunan 8'den daha fazla yerel yönetim (belediye) kreşi bulunmaktadır. İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nde konuyla ilgili bir veri bulunmamaktadır..

• Yerel Yönetimlerin Açtıkları Kreşler (Belediye Kreşleri)

Belediyeler, kendi çalışanlarının çocuklarının yanı sıra diğer çocukların da yararlanabildiği kreş ve gündüz bakımevleri açabilmektedirler. Yukarıda da belirtildiği üzere MEB ve ASPB'den edinilen bilgilere göre yerel yönetimlerin 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesi kapsamında açtıkları 8 kreşin olduğu görülmektedir. Ancak yapılan araştırmada farklı sonuçlara ulaşılmıştır. 39 ilçe belediyesi ve büyükşehir belediyesinin bulunduğu **İstanbul'da telefonla ve yüz yüze görüşmelerle edinilen bilgilere göre toplam 9 ilçe belediyesi -kendi personelinin çocukları için de dâhil olmak üzere- çocuk bakım hizmeti sunmaktadır. Bu hizmetleri sunan kreş ve gündüz bakımevi sayısı ise toplamda 43'tür.**

Bakırköy Belediyesi'ne bağlı 7, Beşiktaş Belediyesi'ne bağlı 2, Beyoğlu Belediyesi'ne bağlı 9, Çatalca Belediyesi'ne bağlı 1, Kadıköy Belediyesi'ne bağlı 3, Kartal Belediyesi'ne bağlı 11, Maltepe Belediyesi'ne bağlı 1, Sarıyer Belediyesi'ne bağlı 3 ve Şişli Belediyesi'ne bağlı 6 kreş ve gündüz bakımevi bulunmaktadır. Toplamda 2.788 çocuk kapasiteli olan belediye kreşleri çoğunlukla 3-6 yaş arası çocuklara bakım hizmeti sunmaktadır ve doluluk oranları -bir belediye kreşi dışında¹³- yüzde 100'dür (Bkz. Grafik-3). Tüm belediye kreşlerine kapasitelerinin çok üzerinde talep olduğu bildirilmiştir.

Grafik-3: Belediye Kreşleri - İstanbul

¹² Bkz. http://istanbul.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_04/01104349_istanbulstatistikleri201302014.pdf

¹³ Talep çok olmasına rağmen, bazı şartlardan dolayı kayıt kabul edemedikleri için kapasitenin çok az altında hizmet verdikleri görülmektedir.

• Özel İşyerlerinin Kendi Personeli İçin Açtığı Kreşler

İş Kanunu'na tabi olup 150 üzerinde kadın çalıştıran işyerlerinin de kreş açma yükümlülükleri bulunmaktadır (Ancak yapılan ek düzenlemelerle işverene bu hizmeti dışarıdan alma seçeneği de sunulmuştur). İstanbul'da 150 üzeri kadın çalışanı olan işyeri sayısı ile ilgili bir istatistik bulunmamaktadır. TÜİK verilerinde sınıflandırma 100-249 ve 250 üzeri çalışanlar olarak yapılmaktadır ve cinsiyete göre dağılım verilmemektedir. Konuyla ilgili resmi kurumlardan 150 üzeri kadın çalışanı olan işyeri sayısı ve kaçında kreş olduğu bilgisi edinilmeye çalışılmıştır; ancak yanıt alınamamıştır. Öte yandan ilgili yönetmelikte¹⁴ Aralık 2013'e kadar var olan kreşlerle ilgili MEB ve İŞKUR İl Müdürlüklerine bildirim yapılması zorunlu tutulmasına rağmen böyle bir bildirimin yapılmadığı görülmüştür. Gerek 150 üzeri kadın çalıştıran işyeri sayısı, gerekse kaçının kreş açtığı bilgisine şu ana kadar ulaşılacakla birlikte Türkiye'de genel olarak hem 150 üzeri kadın çalışanı olan işyeri sayısının oldukça düşük olduğu, hem de bu işyerlerinin verdiği kreş hizmetinin yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir.

• Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)'ne Ait Kreşler

Organize Sanayi Bölgeleri'nde kreş açma konusu da son dönemde gündeme gelen konulardan biridir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın verilerine göre İstanbul'da 8 adet OSB bulunmaktadır.¹⁵ OSB'lerle telefonda yapılan görüşmeler sonucunda bu OSB'lerden yalnızca birinde (Dudullu OSB) 300 çocuk kapasiteli bir kreş olduğu öğrenilmiştir. Ancak yaz dönemi nedeniyle doluluk oranları verilmemiştir. Diğer bir OSB'de de (İkitelli OSB) kreş açılmasının planlandığı söylenmiştir. Beylikdüzü OSB sınırları içinde ise OSB yönetimine ait olmamakla birlikte bir özel anaokulu bulunmaktadır. Beylikdüzü OSB'nin orta vadeli hedeflerinde kreş hedefi bulunmaktadır; ancak uygulamada bir kreş bulunmamaktadır.¹⁶

• Mesleki Eğitimler Kapsamında Sunulan Çocuk Bakım Hizmetleri

Haritalandırma çalışması için, mesleki eğitimleri sunan ya da düzenleyen kurumların, bu kurslara katılanların çocukları için bakım hizmeti verip vermediğine de bakılmıştır. İstanbul'da mesleki eğitimleri doğrudan sunmamakla birlikte eğitimler için ihaleye çıkan İŞKUR, ihale sonucu mesleki eğitimleri uygulayan kurum ve şirketlerin bu kapsamda çocuk bakım hizmeti sunmadıklarını belirtmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları (İSMEK) ve Halk Eğitim Merkezleri tarafından da -telefonla edinilen bilgiye göre- eğitimlerin uygulanmasında çocuk bakım hizmetinin öngörülmediği öğrenilmiştir.

¹⁴ Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 16.08.2013, Resmi Gazete Sayısı: 28737, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130816-8.htm>.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://osbbs.sanayi.gov.tr/citydetails.aspx?dataID=224>

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.ibosb.com/TR/about/02faaliyetler.asp>

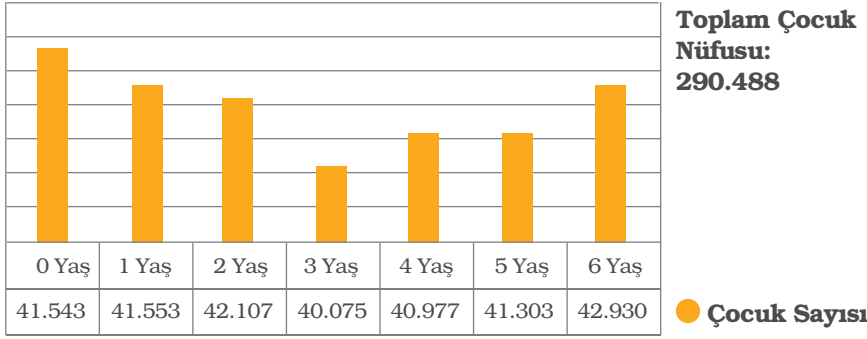

2.1.2 BURSA

İldeki Çocuk Sayısı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine göre Bursa'da 0-3 yaş arası 161.269, 4-6 yaş arası 125.005 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 286.274'tür (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, 2014).

Grafik-4: 0-6 Yaş Çocuk Nüfusu-Bursa

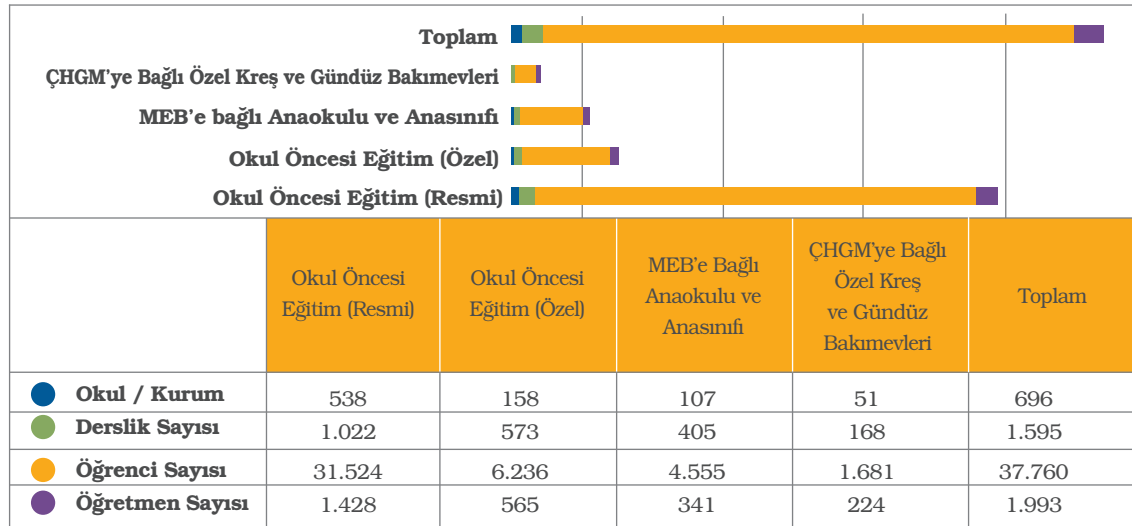

Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmeti Sunan Kurumlar

- MEB'e Bağlı Anaokulu ve Anasınıfları ile ASPB/ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri

MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2013-2014 verilerine göre **Bursa'da okul öncesi eğitim sunan toplam 696 kurum** (toplam 1.595 derslik) bulunmaktadır. Bu kurumların 645'i¹⁷ MEB'e bağlı olarak 3-6 yaş arasına¹⁸, 51'i ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)/Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM)'ne bağlı olarak 0-6 yaş arasına hizmet sunmaktadır. **Bu hizmetlerden yararlanan toplam çocuk sayısı 37.760'tır.** Kurumlarda çalışan toplam öğretmen sayısı, 1.993'tür (Bkz. Grafik-5).

Grafik-5: Okul Öncesi Eğitim Verileri -Bursa

MEB ve ASPB İl Müdürlükleriyle yapılan görüşmeler sonucunda ise farklı sayılara ulaşılmıştır. **Yapılan aramalardan edinilen bilgilere göre** MEB'e bağlı 682 (1.919 derslik) (Bkz. EK-3), ASPB/ÇHGM'ye bağlı 53 (kapasite 3.108) olmak üzere **toplamda 735 okul öncesi bakım ve eğitim kurumu bulunmaktadır.** Bursa'da MEB ve ASPB'ye bağlı okul öncesi eğitim kurumlarının kapasitesinin tahmini 32 bin civarında olduğu hesaplanabilmektedir. Daha

¹⁷ MEB'e bağlı okul öncesi eğitim veren resmi kurum sayısı 538, özel kurum sayısı 107'dir.

¹⁸ Bu veriler içinde kamu kurumlarının kendi personeli için (657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesi'ne göre açılan) çocuk bakım hizmeti veren kurumlar da bulunmaktadır. Ancak kaçının bu şekilde açıldığına ilişkin veri iller bazında verilmemiştir. Bu bilgiye ulaşmak için MEB aranmış ve geçen yılın il bazındaki verilerine ulaşılabilmektedir. Bir sonraki alt başlıkta bu bilgi ayrıca verilmektedir.

önce de belirtildiği gibi verilerin kesin olmaması, sağlıklı bir karşılaştırma yapmayı mümkün kılmamaktadır.

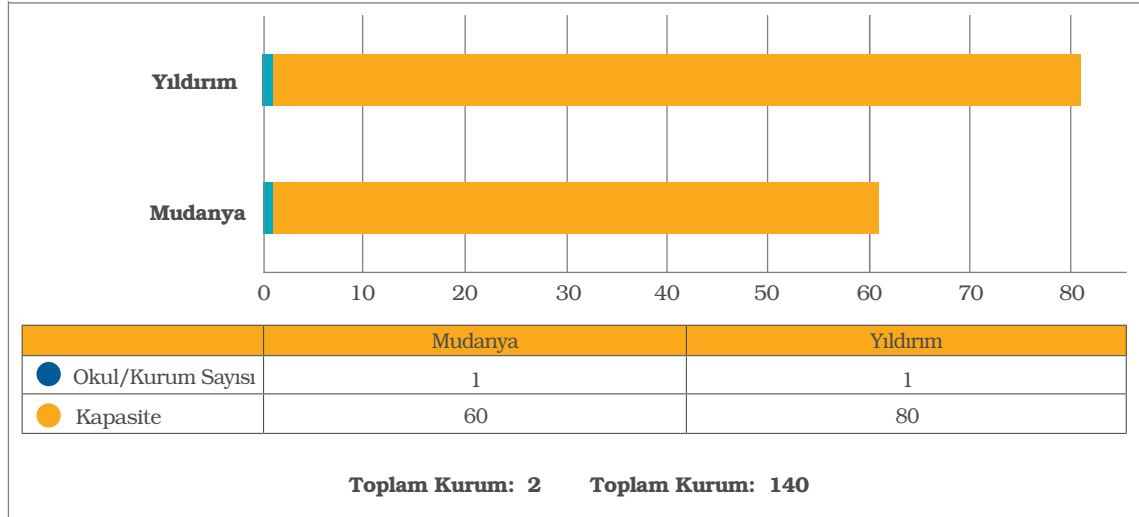
• **Kamu Kurumlarının Kendi Personeli İçin 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesine Göre Açtıkları Kurumlar**

MEB ve ASPB'den alınan bilgilere göre **Bursa'da** kamu kurumlarının 657 Sayılı Kanun'un 191. maddesine göre açtıkları okul öncesi eğitim kurumlarının sayısı, 2012-2013 yılı içinde 2'si yerel yönetimlere ait olmak üzere, **toplamda 6'dır**. (16 derslik) (Bkz. EK-2). Aynı veriler İl Müdürlüğü'nden de istenmiştir. Bu verilere göre 2013-2014 yılında yine toplamda 6 kurum kreşi bulunmaktadır ve bu kreşlerden 224 çocuk yararlanmıştır. **Ancak uygulamada, İstanbul'da olduğu gibi yine daha fazla belediye kreşi olduğu öğrenilmiştir**. Bu noktada **İstanbul ve Bursa'da** (ve genel olarak Türkiye'de) kamu kurumları tarafından çalışanlarına yönelik açılan kreşlerin, MEB ve ASPB'na bildirimlerinin yapılmaması sebebiyle istatistiki veri oluşturulamamaktadır.

• **Yerel Yönetimlerin Açtıkları Kreşler (Belediye Kreşleri)**

Yukarıda da belirtildiği üzere MEB ve ASPB'den edinilen bilgilere göre yerel yönetimlerin 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesi kapsamında açtıkları 2 kreş olduğu bilgisi verilmiştir. Ancak yapılan araştırmada farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bursa'da 17 ilçe belediye ve büyükşehir belediyesi bulunmaktadır. Bu **belediyelerin 2'si** (Yıldırım ve Mudanya Belediyeleri) **bünyesinde belediye çalışanlarının çocukları ve diğer çocuklar için bakım hizmeti sunulmaktadır. Bu hizmetleri sunan kreş ve gündüz bakımevi sayısı 2'dir**. Yıldırım Belediyesi'ne ve Mudanya Belediyesi'ne bağlı 1'er kreş bulunmaktadır. Kreşlerin toplam kapasitesi 140, doluluk oranı ise %100'dür (Bkz. Grafik-6). Tüm kreşlerin toplam kapasitesi ise 540'tır ve doluluk oranı %100'dür (Bkz. Grafik-6). **Belediyelere ait kreşlerin görece düşük ücretlerle hizmet sunması bu kreşlere olan talepleri -kapasitelerinin çok üzerinde olacak biçimde- diğer illerde olduğu gibi Bursa'da da artırmaktadır**.

Grafik-6: Belediye Kreşleri - Bursa

• **Özel İşyerlerinin Kendi Personeli İçin Açtığı Kreşler**

Yukarıda da belirtildiği gibi İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na tabi 150'den çok kadın çalışanı olan işyerlerinin kreş açması zorunludur. Bursa İŞKUR İl Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre, 150'den fazla kadın çalışanı olan işyeri sayısı 81'dir. Ancak, kaçında kreş olduğuna dair bilgiye SGK İl Müdürlüğü, BİMER, İŞKUR ve Sanayi ve Ticaret Odalarından ulaşılamamıştır. İlgili yönetmelikte¹⁹ Aralık 2013'e kadar var olan kreşlerle ilgili MEB ve İŞKUR İl Müdürlüklerine bildirim yapılması zorunlu tutulmasına rağmen böyle bir bildirimin yapılmadığı görülmüştür. Sayıları bilinmemekle birlikte, kreşi olan iki işyerine ulaşılabilmiş ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

¹⁹ Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 16.08.2013, Resmi Gazete Sayısı: 28737,

• OSB'lere Ait Kreşler

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın verilerine göre Bursa'da 13 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır.²⁰ Bu OSB'lerde şu an bir kreş bulunmamakla birlikte telefonla alınan bilgiye göre 2'sinde (Gürsu ve Demirtaş OSB) kreş açılmasının planlandığı öğrenilmiştir. Bursa OSB sınırları içinde ise OSB yönetimine ait olmayan özel bir anaokulu bulunmaktadır.

• Mesleki Eğitimler Kapsamında Sunulan Çocuk Bakım Hizmetleri

Bursa'da İŞKUR ihalesi sonucu mesleki eğitimleri sunan kurum ve şirketler ile Bursa Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları (BUSMEK) ve Halk Eğitim Merkezlerinin, kurslara katılanların çocukları için bakım hizmeti öngörmediği bilgisi, kurumlar aranarak alınmıştır.

.....
²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://osbbs.sanayi.gov.tr/citydetails.aspx?dataID=206>

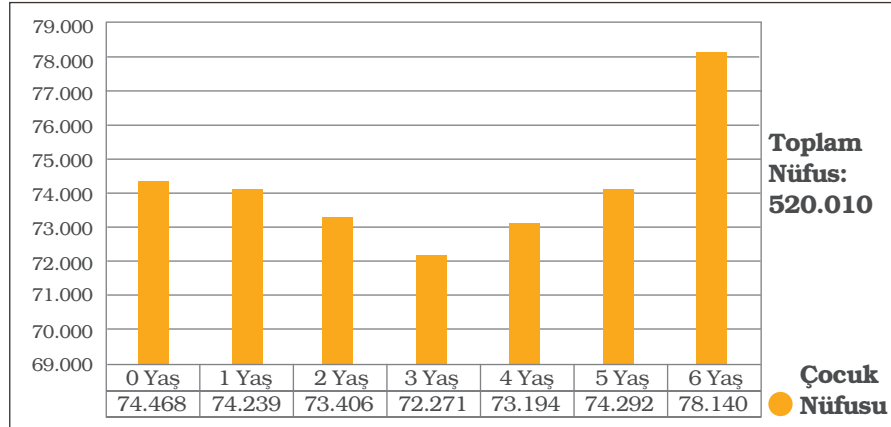

2.1.3 ANKARA

İldeki Çocuk Sayısı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine göre Ankara'da 0-3 yaş arası 285.026, 4-6 yaş arası 226.062 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 511.088'dir (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, 2014).

Grafik-7: 0-6 Yaş Çocuk Nüfusu - Ankara

Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmeti Sunan Kurumlar

- MEB'e Bağlı Anaokulu ve Anasınıfları ile ASPB/ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri

Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokulu ve anasınıfı sayılarına dair iki farklı bilgi mevcuttur. Bakanlığın 2013-2014 verileri ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2013-2014 verileri arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bakanlık Ankara'da okul öncesi eğitim veren anaokulları ve anasınıflarını toplam olarak yansıtmaktadır. Buna göre sayı **1.340**'tır. İl verilerinde ise MEB'e bağlı anaokulu ve anasınıfı ve MEB'e bağlı olmayıp 657 sayılı Kanun'un 191. Maddesi kapsamında açılan okul sayılarında ayrıştırma yapılmıştır. Buna göre toplam sayı **1.391**'dir. Bu farktan kaynaklı, öğrenci, öğretmen ve kapasite sayıları da değişmektedir. Dolayısıyla bu bölümde il verileri baz alınacaktır. ²¹

İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne göre MEB'e bağlı **resmi ve özel anaokulu ve anasınıfı sayısı 1.140, derslik sayısı 2.788, öğrenci sayısı 56.781, öğretmen sayısı 4.389, kapasite toplam 56.822**'dir. ²²

Ankara İl istatistiklerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı **okul sayısı 227, derslik sayısı 885, yararlanan öğrenci sayısı 6.125, öğretmen sayısı 1.157**'dir.

Grafik-8: Okul Öncesi Eğitim Verileri - Ankara²³

Kurum Türü	Okul/Kurum	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Kapasite
MEB'e Bağlı Resmi Anaokulu	92	433	10.860	746	10.825
MEB'e Bağlı Resmi Anasınıfı	774	1.292	36.153	2.526	36.176
MEB'e Bağlı Özel Anaokulu	204	809	7.164	900	7.281
MEB'e Bağlı Özel Anasınıfı	70	254	2.604	217	2.540
ÇHGM'ye bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri	227	885	6.125	1.157	X
Toplam	1.367	3.673	62.906	5.546	56.822²⁴

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistikleri, 2013-2014

²¹ Metnin sonundaki özet tablolar bölümünde Bakanlık'ın verilerine de yer verilmektedir.

²² İl Milli Eğitim Müdürlüğü derslik başına düşen öğrenci sayısını vermektedir. Bu da kapasiteyi hesaplamamıza imkân tanımaktadır.

²³ Ayrıntılı veriler için bkz. EK-4.

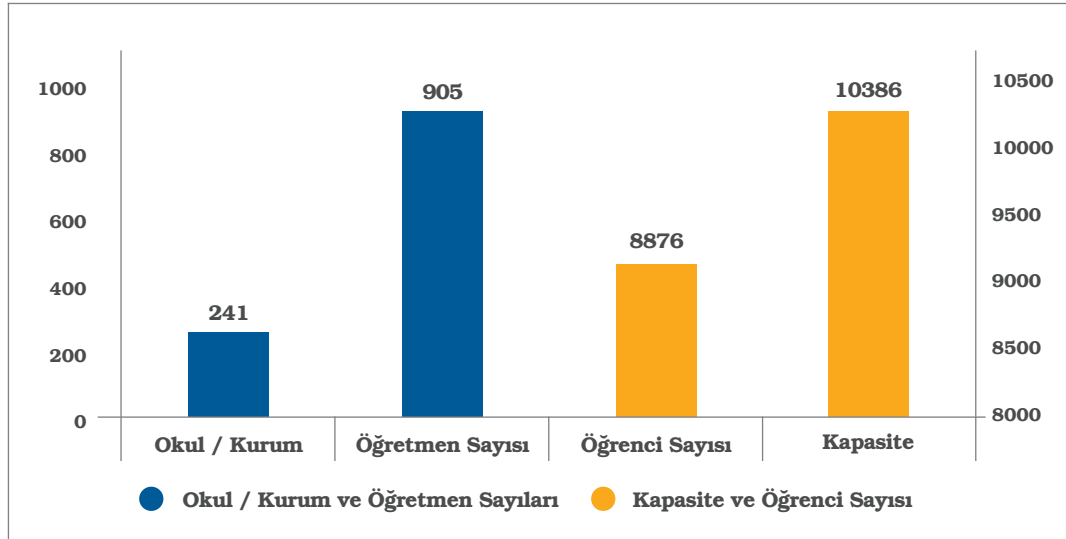
²⁴ Kapasite verisi içerisinde ÇHGM'ye bağlı okullar bulunmamaktadır.

MEB verilerine göre **221.663** olan çağ nüfusunun **62.906'sı** okul öncesi eğitimden faydalanmaktadır²⁵. Bu da 3-6 yaş arası çocukların **yüzde 70'inin evlerde bakıldığını** göstermektedir.

Grafik 7'de ÇHGM'ye bağlı kurumlardan 3-6 yaş arasına hizmet verenlerin sayısı görülmektedir²⁶. **Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü'nden** elde edilen verilerden 0-6 yaş arası çocukları kapsayacak şekilde hizmet veren özel okulların bilgilerine ulaşmak mümkün olmaktadır. Yalnız şu da belirtilmelidir ki kuruluşlar kendi içlerinde 0-2 yaş, **0-6 yaş**, 0-14 yaş, 2-6 yaş, 3-6 yaş, 2-14, 3-14 ve 0-14 olarak farklılaşmaktadır. Bu şekilde **toplam sayı 241**'dir. Toplam **öğrenci sayısı 8.876**, **öğretmen sayısı 905**, **kapasite ise 10.386**'dır.

Grafik-9: ÇHGM 0-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Verileri - Ankara

Kaynak: ASPB Ankara İl Müdürlüğü İstatistikleri

MEB Ankara İl Müdürlüğü verilerinden **3-6 yaş arası** okul öncesi eğitimden faydalanan çocuk sayısına ulaşmak mümkün olmaktadır. Buna göre ASPB'ye bağlı okullardan yararlanan çocuk sayısı **6.125'tir**. ASPB İl Müdürlüğü'nden gelen verilerle MEB verilerinin tutarlı olduğu varsayımından hareket edildiğinde **0-2 yaş** arasında **2.751** çocuğun kreş hizmetlerinden faydalandığı görülmektedir.

Tüm bu veriler alt alta konulduğunda 0-6 yaş arasındaki çocukların bakımında kurumsallaşmanın yetersiz olduğu görülmektedir.

• **Kamu Kurumlarının Kendi Personeli için 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesine Göre Açtıkları Kurumlar**

Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Çocuk Bakımevleri Hakkındaki Yönetmeliğe göre kurumlar açtıkları çocuk bakımevleri ile ilgili bilgileri en geç 30 gün içinde Milli Eğitim Bakanlığı ya da (mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü'ne gönderirler. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gelen bilgiye göre kurumların açtıkları çocuk bakımevlerine dair bilgi ancak şikâyet olması durumunda elde edilebilmektedir. Kurumlar herhangi bir bildirimde bulunmamaktadırlar. Bu koşullar altında MEB'in verdiği bilgiler güncel olmadığı için²⁷, yine **İl Müdürlüğü'nün 2013-2014** verilerinden faydalanılmıştır. Bu istatistiğe göre MEB'e bağlı olmayıp **657 sayılı Kanun'un 191. Maddesi kapsamında** açılan okul öncesi **kurum sayısı 24**, **öğrenci sayısı 2.425**, **öğretmen sayısı 1.157**'dir.

²⁵ Bakanlık verilerinde bu sayı 65 640'tır.

²⁶ Her ne kadar MEB'e göre veriler 3-6 yaşa kapsasa da İstanbul ilinin verilerini düşündüğümüzde böyle bir ayrıştırmaya gidilmediği izlenimi doğmaktadır. Dolayısıyla bu sayılara temkinli yaklaşmak gerekmektedir.

²⁷ 2012-2013 yılı MEB verileri Türkiye çapında toplam kamu kreş sayısını 122 olarak vermiştir. 2013-2014 verilerinde ise bu sayı 109'a düşmektedir. Dolayısıyla kurum sayısı 2012-2013 yılına aittir. Ancak çocuk sayısı, kapasite ve personel sayısı 2006 verilerine dayanıyor görülmektedir. Güncel verilere ulaşmak mümkün olmadığından düşüşlerin hangi illerde yaşandığı bilinmemektedir.

• Yerel Yönetimlerin Açtıkları Kreşler (Belediye Kreşleri)

Ankara'da **1 büyükşehir ve 25 ilçe belediyesi** vardır. Tarafımızdan edinilen belediye kreş sayısı bilgileriyle MEB verileri karşılaştırıldığı zaman, MEB verilerinde yer almayan kreşlerin varlığının bilgisi, MEB verilerinin baz alınmasına engel olmaktadır.

Telefonla ve yüz yüze yapılan görüşmelere göre **Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne** ait **kreş ya da anaokulu bulunmamaktadır**. Ancak belediyeye bağlı **hanımlar lokallerinde 3-6 yaş** çocuklar için **oyun odaları** olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Buna göre toplam sayısı **21** olan hanımlar lokallerinin hepsinde **oyun odası** mevcuttur. Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı diğer biririm **Aile Yaşam Merkezleridir (AYM)**. Bu merkezlerin bazılarında üyelerin 3-6 yaşlarındaki çocukları için oyun odaları vardır. **Çubuk AYM'de** oyun odası mevcuttur, **Planet AYM'de 4-14 yaş; Sincan AYM'de 10-13 yaş** için çocuk kulübü bulunmaktadır. **Pursaklar AYM 4-6 yaş** için faaliyet sınıfları açmıştır. **Kazan ve Kuşcağz AYM'lerde** ise yaş belirtilmeden çocukların **çocuk kulübünden** faydalandığı söylenmektedir.

Pursaklar Belediyesi'nde ayrıca **5 adet nezaket okulu** bulunmaktadır. Bu okullar **4-6 yaş** arası çocukların gün içerisinde 8.30-10.00 arası, 10.15-12.00 arası, 13.15-14.20 arası, 14.20-17.00 arası 4 seans olarak yararlanabilecekleri yerlerdir. Çocukların gelişiminde değişken olduğundan sayı vermeleri mümkün olamamakta; ancak çoğunlukla tam kapasite çalıştıkları belirtilmektedir **4 nezaket okulundan** alınan bilgiye göre **toplam kapasite 940'tır**. Çalışan personel sayısı ise toplam **26'dır**. Bu okullar ücretsiz olarak çocuklara "yemek adabı, güzel konuşma, selamlaşma..." gibi konuları içeren "adab-ı muâşeret" dersleri vermekte, kurs bitiminde çocuklar sertifika almaktadırlar. Belediye bünyesinde bulunan iki hanımlar lokalini kullanan kadınlar da bu okullara çocuklarını bırakabilmektedirler.

Altındağ Belediyesi ile yapılan görüşmeye göre belediyeye ait **2 anaokulu** bulunmaktadır. **Toplam kapasitesi 120'dir** ve tam kapasite hizmet vermektedir. 5 tanesi öğretmen **12 personel** görev yapmaktadır.

İl MEB verileri içerisinde **Çankaya Belediyesi'ne** ait anaokulu bilgisi yoktur. Belediyenin kendi sitesinde **11 adet Çocuk Gündüz Bakımevi** olduğu görülmektedir. Bu **11 çocuk gündüz bakımevinin toplam kapasitesi 1106, yararlanan çocuk sayısı ise 1072'dir**. Yalnızca bir gündüz bakımevinde kapasiteden fazla çocuk bulunmaktadır. Onun dışındaki tüm yerlerde ya tam kapasite ya da kapasiteden az çocuk hizmet almaktadır.

Etimesgut Belediyesi'yle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgilere göre belediyenin bünyesinde **3 adet kreş ve gündüz bakımevi** vardır. Kreşlerde **eğitici sayısı 10 olmak üzere, toplam personel sayısı 37'dir**. Ancak kreş kapasitesinin yeni dönemde artırılması sebebiyle alım yapılarak bu sayının yükselceği ifade edilmiştir. Toplam **sınıf sayısı 15'tir**. İki kreş için sınıflardan yararlanan çocuk sayısı **15 ve 16** olarak verilirken, üçüncü kreşin **yeni dönemde** gelen **kayıt sayısının 160** olduğu ifade edilmektedir. Bu kreşte **10 sınıf** bulunmaktadır.

Mamak Belediyesi ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda belediye kapsamında herhangi bir kreş hizmeti olmadığı öğrenilmiştir.

Yenimahalle Belediyesi'ne ait **3 anaokulu** bulunmaktadır. Bu okullar **3-6 yaş** arası çocuklara hizmet vermektedir. Okulların **toplam kapasitesi 294'tür** ve **tam kapasite** hizmet vermektedir. 22 öğretmen görev yaparken 15 bakıcı anne, 4 temizlik elemanı ve 10 mutfak görevlisi olmak üzere toplamda **51 personel** bulunmaktadır. 2014-2019 dönemi için **iki yeni kreşin** daha hizmete girmesinin planlandığı ifade edilmiştir.

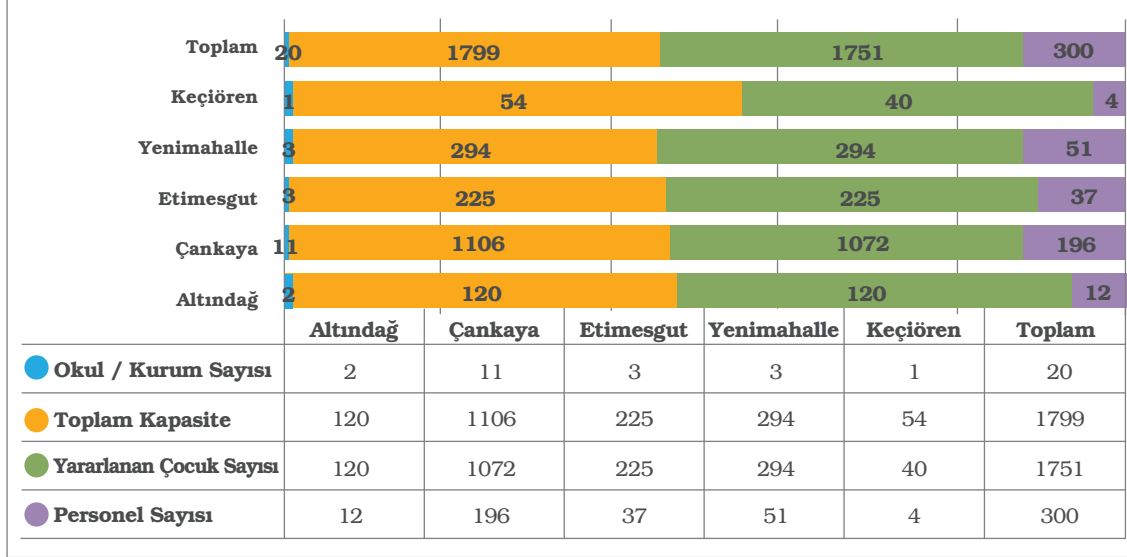
Keçiören Belediyesi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre yalnızca **bir anaokulu** hizmet vermektedir. Daha önce bir tane daha anaokulu olduğu ancak kullanılamaz duruma geldiği ifade edilmiştir. Hâlihazırda hizmet veren anaokulunun **kapasitesi 54**, yeni dönemde kesin kayıt yaptıran **çocuk sayısı 40'tır**. 3 öğretmen, 1 yönetici ve 1 çalışan olmak üzere toplamda **4 personel** bulunmaktadır. Ayrıca daha önceleri pazar yerlerinde alışveriş yapılırken çocukların 2-3 saatliğine bırakılabileceği **çocuk istasyonları** bulunduğu ancak bu yerlerin **engelli çocuklara hizmet veren merkezlerle** dönüştürüldüğü ifade edilmiştir.

Yukarıda bahsedilen ilçe belediyeleri dışında belediyelere ait kreş yoktur.

Tablo 10'da da görüldüğü üzere Çankaya Belediyesi tüm diğer belediyeler arasında en fazla sayıda okulu, dolayısıyla kapasitesi ve personeli olan belediyedir.

Grafik-10: Belediye Kreşleri - Ankara

• Özel İşyerlerinin Kendi Personeli İçin Açtığı Kreşler

Yukarıda belirtildiği üzere 150'den fazla kadın çalışanı olan işyerlerinin kreş açma yükümlülüğü vardır. Bu konuda **Çalışma Bakanlığı Teftiş Kurulu** ile görüşülmüş ve kesin bir bilgi olmadığı görülmüştür. Denetlemeler genellikle bir içerikle ilgili yapılmakta, bu sırada eğer 150 den fazla kadın çalışanı varsa ve kreş yoksa kreşi yoktur şeklinde rapor edilmektedir. Yani yalnızca “kreş nerede yok” bilgisine ulaşılabilceği belirtilmiştir. Bu bilgi için **BİMER**'e başvuruda bulunulmuş, ancak cevap alınamamıştır.

Başka bir yol olarak Ankara Sanayi Odası, Ankara Ticaret Odası, TOBB Kadın Girişimcilerle ve KOSGEB ile görüşülmüştür. İlk olarak Ankara Sanayi ve Ticaret Odalarında böylesi bir bilgi mevcut olmadığı anlaşılmıştır. KOSGEB Strateji Biriminden bir yetkili ellerinde böylesi bir bilginin olmadığını, daha doğrusu TÜİK'in 20'den fazla çalışanı olan her firma ile yaptığı ankete, cinsiyete dair herhangi bir soru eklemeyeceği için **150 üstü kadın çalışanı olan işyerlerinin bilinmediğini** belirtmiştir. Genel bir bilgi vererek **Ankara'da 50-249 arası çalışanı olan firma sayısı 3.312; 250 ve üzeri çalışanı olan firma sayısı ise 714** olarak belirtilmiştir.

• OSB'lere Ait Kreşler

Yukarıda bahsedildiği gibi **OSB**'lerde kreş açılması son dönemlerde sıkça söz edilen konulardan biridir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na göre Ankara'da 10 OSB bulunmaktadır. Ancak yaptığımız telefon görüşmeleri sonucunda iki OSB'nin henüz kurulma aşamasında olduğu anlaşılmaktadır. Projelendirme içinde kreş olup olmadığı bilgisine ulaşamamıştır. Hâlihazırda hizmet veren **OSB'lerin hiçbirinde kreş bulunmamaktadır**. Yalnızca **1. Sincan OSB**'de ve **Ankara Anadolu OSB**'de talebi anlamak için **çalışmalar yapıldığı** belirtilmiştir.

• Mesleki Eğitimler Kapsamında Sunulan Çocuk Bakım Hizmetleri

Mesleki eğitimleri doğrudan sunmamakla birlikte eğitimler için ihaleye çıkan **İŞKUR** verilerine göre Ankara'da açılacak kursların hangilerinde kreş ya da oyun odası olduğuna dair **İŞKUR'da bilgi bulunmamaktadır**. Yapılan aramalarda ulaşılabilen kuruluşların **hiçbirinde kreş ya da oyun odası hizmetinin verilmediği/verilmesinin düşünülmendiği** görülmüştür.

Büyükşehir Belediyesi'nin toplamda 160 olan **El Becerileri ve Meslek Edindirme Kursları'nda** (BELMEK) çocuklar için herhangi bir hizmet verilmediği ifade edilmiştir.

Mamak Belediyesi'ne ait Aile Merkezleri adı verilen yerlerde minimum 12 kadın için açılacak her kurs için Halk Eğitim Merkezlerinin eğitici atadığı oyun odalarının kurslar boyunca kadınların çocuklarını bırakabilmelerine imkan sağladığı bilgisine ulaşılmıştır.

Çankaya Belediyesi Toplumsal Dayanışma Merkezleri'nde (TODAM) el sanatları, dil, kişisel gelişim ve meslek edindirme kursları verilmektedir. Toplamda 16 TODAM bulunmaktadır. Ancak yalnızca üç tanesinde çocuklar için masal ve oyun odası adını verdikleri sınıflar mevcuttur. Her sınıfın kapasitesi 10 çocukla sınırlıdır ve ihtiyaç arttığında sınıf sayısı da artırılmaktadır. Ekim ayında kayıt yaptıran ailelerin çocukları Haziran'a kadar haftada üç gün, günde üç saat bu mekanlardan faydalanabilmektedirler. Masal ve oyun odaları ücretsiz hizmet vermektedir. Bu odalar, hem okul-öncesi eğitime gidemeyen çocukların yararlanabileceği hem de TODAM'ların kurslarına katılan kadınların çocuklarını bırakabilecekleri yerler olarak tanımlanmaktadır.²⁸

²⁸ http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=12386

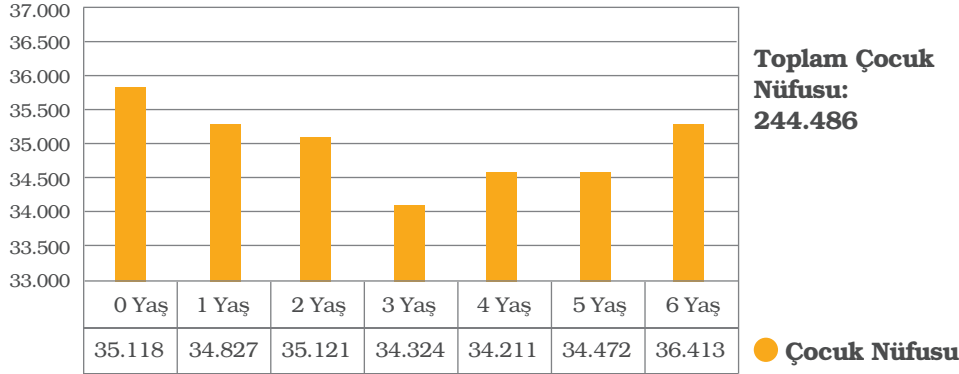

2.1.4 KONYA

İldeki Çocuk Sayısı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine göre Konya'da 0-3 yaş arası 136.612, 4-6 yaş arası 107.254 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 243.866'dır (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, 2014).

Grafik-11: 0-6 Yaş Çocuk Nüfusu-Konya

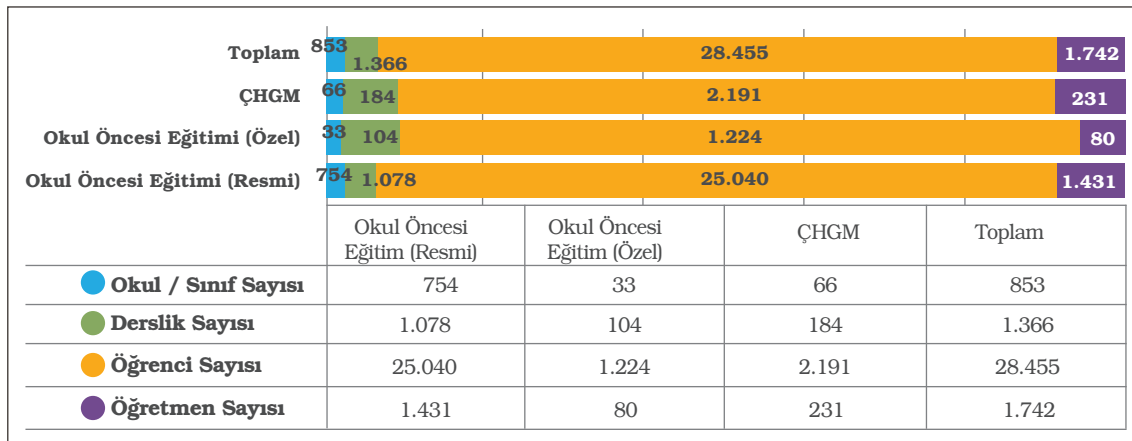
Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmeti Sunan Kurumlar

- MEB'e Bağlı Anaokulu ve Anasınıfları ile ASPB/ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri

Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere göre Konya'da **resmi anaokullarındaki toplam öğrenci sayısı 4.146, personel sayısı 337 ve derslik sayısı 209'dur. Özel anaokullarındaki toplam öğrenci sayısı 592, personel sayısı 73 ve derslik sayısı 8'dir.** Kapasite bilgisine ulaşılamamıştır. Müdürlük'ten gelen bilgiler yalnızca MEB'e bağlı anaokullarını kapsamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı 2013-2014 verilerine göre ise Konya'da **853 okul/sınıf** bulunmaktadır. Verilerde anaokulları ve anasınıfları ayrıştirilmamıştır. Ayrıca **bu rakam resmi ve özel anaokullarını, resmi ve özel anasınıflarını, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel okulları, 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesi'ne göre açılan resmi kurumları da kapsamaktadır.** Toplam kapasite verilmemiştir. Derslik sayısı 1.366 toplam **öğrenci sayısı 28.455, toplam öğretmen sayısı 1.742'dir.** Ancak il bazında toplam olarak resmi, özel ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel okulların bilgisi verilmektedir. Buna göre **resmi okul/sınıf sayısı 754, toplam öğrenci sayısı 25.040, öğretmen sayısı 1.431, derslik sayısı 1.078'dir. Özel okulların/sınıfların sayısı 33, öğrenci sayısı 1.224, öğretmen sayısı 80, derslik sayısı 104'tür. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel okul sayısı 66, toplam çocuk sayısı 2.191, öğretmen sayısı 231, derslik sayısı 184'tür.**

Grafik-12: Okul Öncesi Eğitim Verileri - Konya

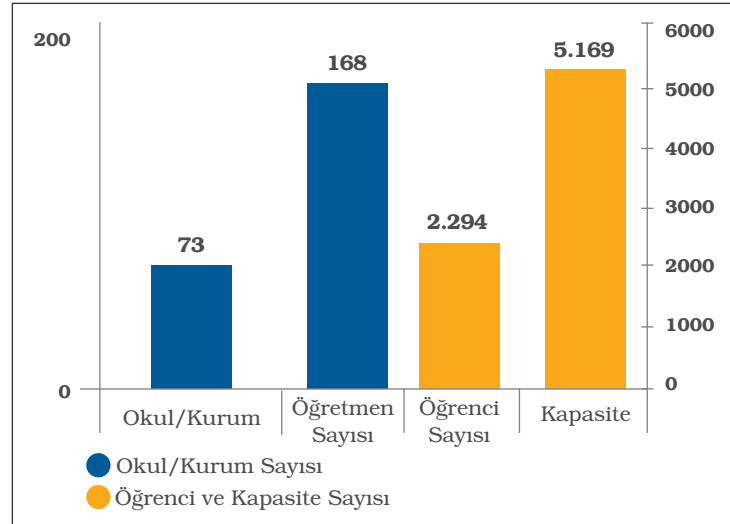

Kaynak: MEB Milli Eğitim İstatistikleri, 2013-2014.

Diğer taraftan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü'nün bizimle paylaştığı 2014 Haziran ayı verilerine göre Müdürlüğe bağlı toplam **73** özel kreş ve gündüz bakımevi bulunmaktadır ve bu kuruluşların **kapasitesi 5.169'dur**. Yararlanan öğrenci sayısı ise

Grafik-13: 0-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Verileri-Konya

2.294, öğretmen sayısı 168'dir.²⁹

Kaynak: ASPB Ankara İl Müdürlüğü İstatistikleri

• **Kamu Kurumlarının Kendi Personeli İçin 657 Sayılı Kanun'un 191. Maddesine Göre Açtıkları Kurumlar**

MEB'in 2012-2013 verilerine göre **657 sayılı Kanun'un 191. Maddesi** kapsamında açılan yalnızca **iki kurumun** kreşi bulunmaktadır (Bkz. EK-2). Yararlanan çocuk sayısı **31, kapasite ise 40** olarak gözükmemektedir. Ancak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü'nün verdiği bilgiye göre yalnızca **bir devlet hastanesinin 50 kapasiteli** kreşi bulunmakta ve **tam kapasite hizmet** vermektedir. Ancak görüşmelerde öğrenildiği üzere İl Sağlık Müdürlüğü'nün de 30 kapasiteli kreşi bulunuyor ve hizmet alan çocuk sayısı 17. Devlet hastanesinde ise 40 çocuk bulunmaktadır.

• **Yerel Yönetimlerin Açtıkları Kreşler (Belediye Kreşleri)**

Konya'da 1 büyükşehir belediyesi 31 ilçe belediyesi vardır. **İlçe belediyelerinin hiçbirinde kreş hizmeti verilmemektedir.** Konya Büyükşehir Belediyesi, konu ile ilgili bilgi paylaşmayacağını ifade etmiştir.

Karatay Belediyesi'nden üç anaokulu inşaatının tamamlandığı bilgisi verilmiştir.

Açık herhangi bir kreş olmadığı için Konya ilinde belediye kreşlerinin niteliğine dair bir çalışma yürütülemediği görülmüştür.

• **Özel İşyerlerinin Kendi Personeli İçin Açtığı Kreşler**

Diğer illerde olduğu gibi Konya'da da 150'den fazla çalışanı olan işyerlerinin sayısını ve hangilerinde kreş olduğunu öğrenmek mümkün olamamıştır. Bunun nedeni de yalnızca denetleme için gidilen yerlerde bu kriterlere bakılıyor oluşu ve cinsiyete göre ayrıştırılmış veri yokluğudur. Ancak Konya İŞKUR yetkilisi kendilerine bağlı ve 150'den fazla kadın çalışanı olan işyerlerinin bilgisini bizimle paylaşmıştır. Verilere göre; 150'den fazla kadın çalışanı olan işyeri sayısı 15'tir. Yaptığımız görüşmelerde 15 işyerinden de yalnızca bir tanesinde kreş olduğu öğrenilmiştir. İki işyeri ise dışarıda bir kreş ile anlaşmış durumdadır. Bu nedenle hem kreşi olan bu işyeri ile, hem dışarıdan hizmet satın alan işyeri ile hem de kreş açma ya da dışarıdan hizmet satın alma yükümlülüğü olduğu halde bu yükümlülüğü yerine getirmeyen bir işyeri ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

²⁹ Sayı dönem içinde öğrenci ve personel sayısının günlük değişiklik gösterdiği belirtilmiştir.

• OSB'lere Ait Kreşler

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre Konya'da 9 OSB bulunmaktadır. Ancak yaptığımız telefon görüşmeleri sonucunda bir OSB'nin henüz kurulma aşamasında olduğu anlaşılmaktadır. Hâlihazırda hizmet veren **OSB'lerin hiçbirinde kreş bulunmamaktadır**. Yalnızca **Konya OSB'de kreş yapıldığı** belirtilmiştir.

• Mesleki Eğitimler Kapsamında Sunulan Çocuk Bakım Hizmetleri

İŞKUR'dan elde edilen bilgiye göre şu an için açık olan yalnızca sanayi sektörüne yönelik işbaşı eğitimleridir ve kadınlara yönelik ihale usulü ile açılan herhangi bir meslek kursu yoktur. Dolayısıyla var olan kurslarda çocuklara yönelik olarak da herhangi bir hizmet verilmediği ifade edilmiştir.

Yaptığımız araştırmaya göre **Büyükşehir Belediyesi'nin kurs merkezleri (KOMEK)** bulunmaktadır. Bu merkezlerden bazılarında **çocukların bakımı** söz konusu olmaktadır. **Akşemsettin Kurs Merkezi, 4-6 yaş arası çocuklar için 3 aylık 30 TL ücret karşılığı kurslar** sırasında çocuklara bakıldığını belirtmiştir.

Alavardı Hanımlar Lokali, 3-6 yaş çocuklar için bir personelin görevlendirildiği 15-20 kapasite arasında değişen oyun odası olduğunu söylemiştir.

Selçuklu Belediyesi'ne bağlı Aile Yaşam Merkezleri'nde 3-6 yaş çocuklar için oyun odalarının mevcut olduğu ancak kreş kapsamına girmemesi için eğitmen görevlendirilmediği ifade edilmiştir. Diğer taraftan mekânın çocuklar için uygun olmadığı da eklenmiştir. Bu nedenle oyun odalarının **haftada 3 gün 1 saat** olarak hizmet vermesi planlanmıştır. Belediyeye bağlı toplam **5 aile yaşam merkezinden 4'ünde oyun odası** vardır.

Karatay Belediyesi Meslek Edindirme Kursları 2013 yılında yapılan son düzenlemeyle Büyükşehir Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren **KOMEK'lere dâhil edilmiştir**. Bu merkezlerde **oyun odaları** mevcuttur.

2.2 Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri Sunan Kurumlara İlişkin Niteliksel Veriler

2.2.1 Kurumlarla İlgili Genel Bilgiler

MEB'e bağlı olarak hizmet sunan bağımsız resmi anaokulları ve özel anaokulları bulunmaktadır. Özel anaokullarının fiyat aralığı 600 TL ile 1028 TL arasında değişmektedir. Bu ücretlere tam gün bakım ve eğitim hizmeti ile yemek ve temizlik giderleri dâhildir. Ulaşım için servis ek ücretle kullanılabilir. Yani sabah anaokuluna gelen çocuklar öğleden sonra çocuk kulübüne devam etmekte ve branş dersleri almaktadırlar.

Ücretleri 80 TL - 220 TL arasında değişen resmi anaokulları ile özel anaokulları arasında büyük bir ücret farkı bulunduğu görülmektedir.

Okulların kapasitesi de 160 ile 250 arasında farklılık göstermektedir.

Anaokulları genelde tam gün hizmet vermektedir. Ancak MEB yönetmeliğinde yapılan değişiklikle okul öncesi eğitimin ikili sisteme geçmesi sonucu bazı anaokullarının, özellikle resmi olanların, yalnızca öğleye kadar anaokulu olarak hizmet verdiği öğleden sonra ise çocuk kulübü olduğu görülmektedir. Bunun nedenini velilerin ihtiyacını karşılamak olarak açıklanmaktadır. Yani sabah anaokuluna gelen çocuklar öğleden sonra çocuk kulübüne devam etmekte ve branş dersleri almaktadırlar.

Çocuklar genellikle çifte kazananlı ailelerden gelmektedirler. Çalışma saatlerinin veliler için bir sıkıntı yaratmadığından bahsedilmektedir. Çalışan ailelerin çocuklarını çoğunlukla büyükanneler ya da dedeler okuldan almaktadır.

MEB'e bağlı anasınıflarında sabah (08:00-12:30) ve öğlen (12:30-17:00) başlamak üzere ikili eğitim sistemi uygulanmaktadır. Masrafları valilik tarafından karşılanan ücretsiz bir anasınıfı dışında ücretler düşüktür. 20 TL ile 150 TL arasında değişmektedir. Bu ücretlerin içinde yardımcı anne, kırtasiye ve yemek maliyetlerini bulunmaktadır. Ücretsiz kontenjanların, kontenjanın altında kullanıldığı görülmektedir.

Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerine yönelik ihtiyaç düşük ücretli olduğunda okulların çoğunun tam kapasite, bazılarının ise kapasitelerinin çok üstünde çalışmasından anlaşılmaktadır.

Anasınıflarına çocuklarını bırakan ailelerin çoğunluğunun alt ya da orta gelir grubundan olduğu görülmektedir. Annelerin büyük bir kısmı çalışmamaktadır. Babaların işleri ise yüksek gelir getiren işler değildir. Anasınıflarının hem ücreti hem de ikili eğitim sistemi göz önüne alındığında düşük gelir grubundan ve tek kazananlı ailelerin anasınıflarını tercih etmesi anlaşılır bir durumdur. Daha iyi gelir seviyesine sahip aileler çoğunlukla çifte kazananlı ailelerdir ve çocuklarını tam gün eğitim veren özel anaokullarına göndermeyi tercih etmektedirler.

Anasınıflarının çoğunluğunda sınıflar yaş gruplarına göre ayrılmış değildir. Yani, 3-6 yaş arası çocuklar aynı sınıfta eğitim almaktadırlar. Oysa her yaş grubunun ihtiyaçları ve dolayısıyla öğrenme kapasiteleri farklıdır. Diğer bir problem de hizmet veren öğretmen sayısıdır. Hizmet verilen yaş grubu ve personel sayısı anlamında bir standartlaşmanın olmadığını söylemek mümkündür.

Anasınıflarına giden çocuklar için çoğunlukla ücretsiz servis imkânı sunulmamaktadır.

Anasınıflarına alımlarda yaş, boy, kilo ve adres kaydı önem taşımakta, bunun nedeni de fiziki yönden çocuklar arasında farklılığın önüne geçilmek istenmesi olarak ifade edilmektedir. Başvuran çocuğun bir rahatsızlığı olması durumunda sınıfların yapısı göz önüne alınarak yerleştirme yapılmaktadır.

ASPB'ye bağlı kreşlerin ücretleri 350 TL ile 1800 TL arasında değişiklik göstermektedir. Kreşlerin bulunduğu semtlerin sosyo-ekonomik düzeyi, fiyatların arasındaki farklılığın nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Kreşlerin hemen hemen tamamı yaş gruplarına göre sınıflara ayrılmıştır. Yine de çocuk sayısına bağlı olarak tüm yaş gruplarının aynı sınıfta yer aldığı kurumlar da bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik fark burada da kendisini göstermektedir. Üst düzey gelir grubundan insanların yaşadığı semtlerdeki kreşlerde sınıf başına iki öğretmen düşerken, alt gelir grubundan çocukların gittiği kreşlerde ise ya bir öğretmen ve bir de yardımcı öğretmen bulunmakta ya da sınıf başına bir öğretmen görev yaparken, yardımcı görevleri stajyer öğrenciler yerine getirmektedir.

Kreşler 0 yaşından itibaren çocuklara hizmet verebilse de çoğunlukla 3-6 yaş arası çocuklara hizmet verildiği görülmektedir. Diğer yaş gruplarına göre sınıflarda ayrışma söz konusu iken, 0-2 yaş grubunu da alan kreşlerde bu yaş grubunun aynı sınıfta yer aldığı görülmektedir. Özellikle 0-1 yaş arası çocuklar ile daha büyük çocukların aynı ortamda bulunmasının çocukların gelişimi açısından sağlıklı bir durum yaratmadığı düşünülmektedir.

Tüm kreşlerde ücretsiz kontenjan bulunmaktadır. ASPB'ye bağlı oldukları için oradan gönderilen çocukları almaları gerekmektedir. Ancak özellikle ücreti yüksek kreşlerin ücretsiz kontenjanlarının boş kalabildiği görülmektedir.

Servis ücretleri aylık ücretlere dâhil değildir ve velilerden ayrıca talep edilmektedir.

Valilik komisyonu tarafından alt ve üst sınır olarak belirlenen ücretlere ailelere danışılmadan karar verilmektedir³⁰. Ancak bu karar verilirken, hizmet verilen semt ve ailelerin durumunu göz önüne aldıkları ifade edilmektedir.

Araştırma kapsamındaki kamu kurumu kreşleri en az 45, en çok 300 çocuk kapasiteye sahiptir; ancak kreşlerin tam kapasite çalışmadığı anlaşılmaktadır. 0-6 yaş arası çocuklara hizmet sunabilen bu kreşlerin çoğunlukla 1 yaşını geçen çocukları aldıkları görülmektedir. Yaş gruplarına göre ayrılan sınıflarda bir öğretmen ve bazı kreşlerde bir de yardımcı öğretmen bulunmaktadır. Görüşme yapılan iki kreşte ise çocuklar yaş gruplarına göre ayrılmamakta, tüm yaş grupları aynı sınıfta bulunmaktadır. Bunun nedeni ise bazı kreşler sadece kendi personelinin çocuklarını kabul ederken, bazı kreşler farklı kurumlarda çalışanların çocuklarını ve dışarıdan çocukları da kabul etmektedir. Kreşlerin kurum personeli için tam gün bakım ücretleri 225-500 TL arasında iken, dışarıdan hizmet alanlar için 320-570 TL arasındadır. Kreşlerin ücretsiz kontenjanları bulunmamaktadır. Ücretlerin belirlenmesinde velilerin görüşleri alınmamaktadır. Kreş yetkilileri, kamu kurumu kreşlerinin sosyal tesis kapsamına alınmasıyla giderlerini kendi gelirleriyle karşılama zorunluluğu getirildiğini, dolayısıyla kreş ücretlerini maliyete göre belirlemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan kimi kreş yetkilileri ise dışarıdan çocuk almına da yine bu nedenle

³⁰ Ankara'da 2014-2015 yılı tam gün için tavan ücret 1.450 TL+KDV, taban ücret ise 350 TL+KDV

gidildiğini aktarmışlardır.³¹ İlgili yönetmelik de kamu kurumlarının kreş ücretlerini kendilerinin belirlemesine izin vermektedir.³² Çocukların kreşe ulaşımı için servis ücretini veliler karşılamaktadır. Görüşme yapılan bir kreşte ise çocuklar, ebeveynleriyle birlikte işyeri servisini kullanmaktadırlar. Kreşler çoğunlukla 08.00-17.00 arasında hizmet vermektedirler ve velilerin çalışma saatleriyle uyumludur. Ancak, özellikle gece çalışmayı da gerektiren bazı kamu kurumlarına ait kreşlerin velilerin çalışma saatleriyle uyumlu olmadığı da görülmüştür. Bunun nedeni de yine kreşlerin yaşadığı ekonomik zorluklar olarak belirtilmiştir.

Görüşme yapılan belediye kreşlerinin kapasiteleri 40 ila 150 çocuk arasında değişmektedir. Kreşlerin tamamına yakını tam kapasite olarak çalışmaktadır. Belediyelere ait kreşlerin görece düşük ücretlerle hizmet sunması bu kreşlere olan talepleri -kapasitelerinin çok üzerinde olacak biçimde- artırmaktadır. Çok büyük bir çoğunlukla 3-6 yaş arasına hizmet veren kreşlerde sınıflar yaş gruplarına göre ayrılmıştır ve sınıf başına 1 öğretmen ve 1 yardımcı öğretmen düşmektedir. 0-2 yaş arası çocuklar için hizmet sunan bir kreş bulunmamaktadır. Kreşlerin tam gün bakım ücretleri 300 ile 600 TL aralığındadır. Branş dersleri için veliler ek ücret ödemektedirler. Kreşlerin ücretsiz kontenjanları bulunmaktadır. Kreşlerin bütçesi, bakım hizmetinden alınan ücretler ve belediyenin katkısından oluşmaktadır. Ulaşım maliyetini ise -bir belediye kreşi dışında- veliler karşılamaktadır. Bazı belediyeler, kendi personellerinin çocukları için görece daha düşük bir ücret talep etmektedir. Kreşler çoğunlukla 08:00-17:00 saatleri arasında hizmet sunmaktadır. Görüşme yapılan belediyeler, kreşlerin yaygınlaştırılmasını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Özel işyeri kreşleri genel olarak kadın çalışanların ya da eşi vefat eden/eşinden ayrılıp çocuğun velayetini alan ve yeniden evlenmemiş olan erkek çalışanların 0-6 yaş arası çocukları kabul edilmektedir. Bir kreş ise eşi sigortalı işyerinde çalışıp, çalıştığı işyerinde kreşin olmaması durumunda erkek ebeveynlerin çocuklarını da kreşe kabul etmektedir. Görüşme yapılan kreşler en az 76, en çok 1000 çocuk kapasiteye sahiptir; ancak kapasitenin altında çalışmaktadırlar. Görüşme yapılan kreşlerden biri 0-3 yaş, diğeri 2,5-6 yaş arası çocuklar için, diğeri kreşler ise 0-6 yaş arası çocuklar için hizmet vermektedir. Sınıflar çoğunlukla yaş gruplarına göre ayrılmıştır. Bazı işyeri kreşleri ücretsizken, diğeri kreşlerin ücretleri 155 ila 385 TL arasında değişmektedir. Görüşme yapılan bir işyeri kreşi ise kontenjan olması durumunda dışarıdan da çocuk almaktadır. Kreşlerin çalışma saatleri genel olarak velilerin çalışma saatlerine göre düzenlenmekle birlikte en geç akşam 23.00'a kadar hizmet verilmektedir, gece vardiyasında çalışanlar için bu durum sorun yaratabilmektedir. Bir kreş ise velilerin talepleri ve saatlik ek ücret karşılığında 7/24 hizmet verebilmektedir. Çocukların kreşe ulaşımını velilerin işyeri servisleriyle olmaktadır. Bir kreş ise sadece çocuklar için servis hizmeti sağlamaktadır.

OSB kreşleri için yapılan araştırmada İstanbul'da 8, Bursa'da 13, Ankara'da 10 (2'si kurulma aşamasında) ve Konya'da 9 OSB olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte sadece İstanbul'daki bir OSB'de kreş bulunmaktadır. 2012 yılında Dudullu OSB içinde açılan bu kreş, Dudullu Organize Sanayi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet sunmaktadır. 320 çocuk kapasitesinin tam dolu olduğu kreşte 6 aylık-6 yaş arası çocuklara hizmet sunulmaktadır. Yaş gruplarının her 6 ay aralığa göre ayrılmış olduğu 22 sınıf bulunmaktadır. Sınıf başına ihtiyaca göre 2 ila 4 arası öğretmen düşmektedir. Kreş, hafta içi her gün 07:30-18:30 arası açıktır. OSB Yönetim Kurulu tarafından belirlenen ücretler, ulaşım dışında kreşteki tüm aktivite, ders ve materyaller dâhil bölge çalışanlarının çocukları için 935 TL, dışarıdan gelen çocuklar için 1.435 TL'dir. Kardeşler için yüzde 10 oranında indirim yapılmaktadır. Kreş personelinin çocukları ise 350 TL civarında bir ödeme yapmaktadırlar. Kreşteki öğrencilerin yüzde 90'ı OSB çalışanlarının çocuklarıdır. ASPB İl Müdürlüğü'nün yönlendirdiği çocuklar için ayrılmış ücretsiz bir kontenjan bulunmaktadır. Şu an bu kontenjandan yararlanan 12 çocuk bulunmaktadır.

³¹ Kamu kurumu kreşleri, 2014 yılında sosyal tesis kapsamına alınmıştır. Bunun sonucu olarak, bağlı oldukları kamu kurumunun desteği kesilmiş, kreşlerin kendi giderlerini kendi gelirleriyle karşılama zorunluluğu getirilmiştir. Yapılan görüşmelerde öne çıkan önemli bir nokta, bu durum nedeniyle kreşlerin ekonomik açıdan zorlandıkları olmuştur. Nitekim kamu kurumu kreşlerinin sayısında yıllar itibarıyla önemli düşüşler olmakta ve kurum kreşleri kapanmaktadır.

³² Maliye Bakanlığı'nın Kamu Sosyal Tesislerine İlişkin Tebliği'ne göre;

"Kamu kurum ve kuruluşlarına ait kreş ve çocuk bakımevlerine kabul edilecek Devlet memurları ile diğer kamu personelinin her çocuğu için aylık bakım ücreti asgari 132,00 TL olarak tespit edilmiştir. Ancak, belirlenen asgari aylık ücretlerin kreş ve çocuk bakımevi hizmetlerinin karşılanmasında yeterli olmadığı durumlarda, kurum ve kuruluşlar belirlenen ücretin üzerinde bedel tespit etmeye yetkilidir." (Sayı: 2014-3).

Öte yandan, araştırma kapsamında Bursa, Ankara ve Konya'da kreş açma planı bulunan birer OSB ile de görüşülmüştür. Bursa'daki kreşin 100 kapasiteli ve 0-6 yaş grubuna hizmet vermesi, Ankara'daki kreşin 120 kapasiteli ve 3-6 yaş grubuna hizmet vermesi, Konya'daki kreşin de yine 3-6 yaş grubuna hizmet vermesi planlanmaktadır. Her 3 OSB'de de kreş açma fikri, gelen taleplere göre oluşmuştur. Ankara'daki kreşin binasının OSB tarafından yapıldığı ve işletmesinin özel bir kuruma verildiği belirtilmiştir. Kreşin 2015 yılında öğrenci alınma başlayacağı ve ücretinin 1.200 TL olacağı bildirilmiştir. OSB çalışanları için bu rakamın 920 TL olacağı belirtilmiştir.

Araştırma kapsamında mesleki eğitimleri sunan ya da düzenleyen kurumların, bu kurslara katılanların çocukları için bakım hizmeti verip vermediğine de bakılmıştır. Mesleki eğitimleri doğrudan sunmamakla birlikte eğitimler için ihaleye çıkan İŞKUR, ihale sonucu mesleki eğitimleri uygulayan kurum ve şirketlerin bu kapsamda çocuk bakım hizmeti sunmadıklarını belirtmiştir.

Araştırma dâhilindeki illerde mesleki eğitimlerde bakım hizmeti ile ilgili olarak farklı uygulamalar göze çarpmaktadır. İstanbul'da Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları (İSMEK) ve Halk Eğitim Merkezleri tarafından bakım hizmeti verilmezken, Ankara'da Mamak Belediyesi ve Çankaya Belediyesi'nde, Konya'da Büyükşehir Belediyesi'nde, hanımlar lokallerinde kurslara katılan kadınların çocukları için masal ve oyun odaları bulunmaktadır.

Bu masal ve oyun odaları genellikle 3-5 yaş arası çocuklara hizmet vermektedir. Ancak tam gün bir hizmet söz konusu değildir. Çocuklar çoğunlukla günde üç saat faydalanmaktadır. Genelde ciddi bir personel eksikliği var. Tek bir öğretmenin görev yaptığı oyun odaları olduğu gibi hiçbir personelin olmadığı oyun odaları da mevcuttur. Buralarda çocukların kendi kendilerine oynadıkları belirtilmektedir.

Özel eğitim durumu, ya da engeli olmayan çocukları tercih edilmektedir. Tuvalet alışkanlığı kazanmamış çocuklar için de anneler yardımcı olmaktadır. Çocuklar oyun odalarından ücretsiz faydalanmaktadır.

2.2.2 Fiziksel Koşullar ve Denetim

MEB'e bağlı hem özel hem de resmi anaokullarının fiziksel koşullarında bir standart olmadığı görülmektedir. Bazı kurumlar çocukların sağlıklı gelişimine uygun fiziksel koşullarda hizmet sunarken, diğerleri için aynı şeyi söylemek mümkün olmamaktadır.

Anaokullarında genelde her çocuğun ayrı dolabı olduğunu görülmektedir. Ancak bunun istisnası kurumlar da mevcuttur.

Engelli çocuklara yönelik bir düzenlemeye yalnızca iki anaokulunda rastlanmıştır. Ancak birkaç okulun fiziksel yapısı engelli bir çocuk geldiğinde ona uygun olarak düzenlenmeye imkân tanımaktadır.

Ancak engellilik tanımının da sınırları bulunmaktadır. Bazı anaokulları zihinsel engelli çocukları kabul etmediklerini, kaynaştırma öğrencilerinin de her zaman istedikleri verimi alamadıklarını ifade etmektedirler. Diğer öğrencilerin velilerinden de zaman zaman tepki aldıklarını, çocuklarının gerileyebileceği kaygısı taşıdıklarını not etmek önemlidir. Diğer bir deyişle fiziksel koşulların engelli çocuklara göre düzenlenmesinin yanı sıra bu konuda velileri bilgilendirici çalışmaların yapılması gerektiği de açıktır.

Yine bazı anaokullarında doğal afetlere ve acil durumlara karşı bir eylem planı bulunurken diğer okullar daha az hazırlıklı bir yapı sergilemektedirler.

Görüşme yapılan MEB'e bağlı resmi anasınıflarının fiziksel koşullarının yetersiz olduğu görülmektedir. Anasınıfları, ilköğretim okulları ile aynı binada eğitim vermekte ve aynı bahçeyi kullanmaktadırlar. Sınıfların kalabalıklığı ve tek bir öğretmenin görev yapması ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Koşullar, bedensel engelli öğrenciler için de uygun değildir.

Tuvaletlerin çocukların yaş gruplarına göre düzenlenmiş olmaması da göze çarpan diğer bir eksikliktir.

Anasınıflarında acil durumlara yönelik tatbikatlar yapıldığı belirtilmektedir. Ancak tatbikatların biçiminin çocukların yaşına uygun olmayabileceği görüşme yapılan yetkili tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Hani tatbikatta bile pat diye dışarı çıkarıyorlar bu sefer çocuklarda okul korkusu başlıyor. Herkes böyle bağırarak aşağı indiği için çocuk diyor ki korkmam gerek ve bunu çevresine bakarak söylüyor. Bu acil durumda da ne kadar az iz bırakırı düşünerek anlatmak çok önemli.”

ASPB'ye bağlı özel kreşlerde semtler arası sosyo ekonomik farklar kreşlerin fiziksel koşullarına da yansımaktadır. Kreşlerin tamamı ilgili yönetmeliğe göre düzenlenmiş olsa da sınıf içleri, yatakhaneler, yemekhane, oyun odaları ve bahçe gibi mekânların genişliği, havalandırma imkânları ve sunduğu olanaklar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Görüşme yapılan bir kurum yetkilisinin ifade ettiği gibi fiziksel koşulları daha nitelikli hale getirmek maddi olanaklarla ilişkilidir ve kreşlerinin düşük kapasite ve ücrete sahip olması daha iyi olanaklar yaratılamamasını beraberinde getirmektedir.

Kreşlerde genel olarak engelli çocuklara yönelik düzenlemeler bulunmamaktadır. Ancak bazı kurumlarda giriş katının kolayca uyarlanabileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla konuyla ilgili yeterli bir farkındalık söz konusu değildir.

Bazı kreşlerin fiziksel koşullarının çocuklar için de yeterince uygun olmadığını söylemek mümkündür. Kreşlerden birinin bir apartmanın alt katında, sıkışık, havasız ve derme çatma bir alanda kurulmuş olduğu görülmüştür. Çocukların yattıkları odalar çok küçüktür. Bahçe ise apartmanın arka tarafındaki ortak bahçedir. Çocuklar için güvenli değildir.

Kreşlerin ASPB tarafından yılda bir denetlendiği görülmektedir. Görüşülen bir yetkili denetlemenin seneden seneye farklılık gösterdiğini söylemiştir. Ancak Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmeliğine göre okullar her ay “bakılan çocukların gruplarına göre sayısında ve personel listesinde değişiklik olması durumunda ilgili belgeler ve aylık ücret bordrosunun bir örneğini Müdürlüğüne gönderir” denilmektedir. Dolayısıyla her ayın ilk haftası bu belge gönderilmektedir.

Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği kontrollerinin uzman bir ekip tarafından yapıldığı belirtilmektedir.

Bazı kreşler acil durumlara hazırlıklı olunduğunu söylerken bazılarında acil eylem planı olmadığı görülmektedir. Bir yetkili zaten acil durumda önceden öğrenilen şeylerin o anın paniği ile unutulacağını ifade etmiştir Dolayısıyla bunun bir gereklilik olduğu düşünülmemektedir.

Kamu kurumu kreşlerinin de fiziksel koşullarında bir standart bulunmamaktadır. Kimi kreşlerin koşulları çocukların sağlıklı gelişimi için uygun görünmekle birlikte, büyük bir çoğunluğu için aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün görünmemektedir. Örneğin iki kreş apartman dairesinin bodrum katında yer almaktadır ve havalandırma sistemleri ile ilgili sorun yaşanmaktadır. Ayrıca bu kreşler açık ya da kapalı bir bahçe ve oyun alanına sahip değildir. Üç kreşin ise diğer kurum kreşleriyle karşılaştırıldığında oldukça iyi durumda olduğu söylenebilmektedir. Kreşlerin ücretleri birbirine yakın olmakla birlikte sunulan hizmetlerin niteliğinde ve fiziksel koşullarda bu denli farklılıkların olması kimi kreş yetkililerinin de belirttiği üzere kurumların kreşlere ayırdıkları bütçe ile bağlantılıdır. Bir devlet hastanesi kreşi yetkilisi, doktorların ya da yöneticilerin kreşe çocuklarını göndermediklerini, biraz daha zam yapıp kaliteyi yükseltmelerini talep ettiklerini belirtmiştir. Kreşlerin fiziksel koşulları engelli çocuklar için uygun değildir. Doğal afet ve acil durumlara karşı eylem planları -bir istisna dışında- bulunmaktadır; ancak tatbikatların genel olarak yapılmamaktadır. Kreşlerin denetimlerinde de farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin görüşme yapılan 4 devlet hastanesi kreşinin ikisinin Sağlık Bakanlığı tarafından, diğerlerinin ise MEB ve ASPB tarafından denetlendiği öğrenilmiştir. Diğer kreşler ise çoğunlukla iç denetim yöntemiyle bağlı oldukları kurum tarafından denetlenmektedir. İş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının denetimi ise her kreş için geçerli değildir.

Araştırma kapsamındaki belediye kreşlerinin fiziksel koşulları birbirinden farklılık göstermekle birlikte, çocukların sağlıklı gelişimleri için MEB'in belirlediği kriterlere çoğunlukla uygundur. Ancak kreşlerin fiziksel koşulları, engelli çocuklar gözetilerek oluşturulmamıştır. Kreşlerin doğal afet ve acil durumlara karşı eylem planları bulunmaktadır; ancak tatbikatların

nadiren yapıldığı öğrenilmiştir. Kreşlerin denetimleri ile ilgili kesin bir bilgi edinilememiştir. Bazı belediye kreşleri MEB ya da ASPB tarafından denetlenirken, bazıları belediyenin iç denetimine tabidir. Görüşme yapılan 8 belediyeden 3'ünün kreşlerinde iş sağlığı ve güvenliği uzmanları tarafından denetim yapılmaktadır.

Görüşme yapılan özel işyeri kreşleri aralarında farklılıklar taşımakla birlikte genel olarak ilgili yönetmelikte belirtilen fiziksel koşul şartlarını karşılamaktadır.³³ Engelli çocuklar için kreşlerin fiziksel koşulları uygun değildir. Bir istisna dışında kreşlerin doğal afetlere ve acil durumlara karşı eylem planlarının olduğu ve gerekli tatbikatların çok sık olmasa da yapıldığı öğrenilmiştir. Kreşlerin denetimi ile ilgili çok başlı bir durum olduğu görülmektedir. Görüşülen kreşlerden biri MEB, biri ASPB, ikisi işyeri yönetimi (iç denetim), biri ise ÇSGB tarafından yılda bir kez denetlendiklerini belirtmişlerdir. Kreşler yanı sıra iş sağlığı ve güvenliği uzmanları tarafından da denetlenmektedir. Öte yandan iki kreş yetkilisi, kreş koşullarının yeterince beğenilmediği gerekçesiyle beyaz yakalıların çocuklarını göndermediklerini ifade etmiştir.

Araştırma kapsamındaki illerdeki tek OSB kreşi olan Dudullu OSB Kreşi, doğal afetlere karşı gerekli önlemlerin alındığı "akıllı bina" teknolojisiyle yapılmış oldukça büyük bir aşanda hizmet sunmaktadır ve Türkiye'nin en büyük kreşidir. Çocuklar için her türlü imkânın olduğu kreşin, ortalama standartların oldukça üzerinde olduğu gözlemlenmiştir.³⁴ Fiziksel koşulları, bedensel engeli olan öğrenciler için de uygundur.³⁵ Kurumun doğal afetler ve her türlü acil duruma karşı eylem planı bulunmaktadır. Çalışanlara da ilgili eğitimler verilmiştir. ASPB tarafından denetlenen kreş, iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarınca da rutin olarak denetlenmektedir. Ankara'da açılmak üzere olan kreş ise tek katlı bir binanın ve oyun bahçesinin olduğu bir alanda hizmet verecektir. Bu kreşin denetiminin MEB tarafından yapılacağı öğrenilmiştir. Bursa'da açılması planlanan kreşin fiziksel koşulları henüz oluşturulmamış olmakla birlikte ÇSGB ve İçişleri Bakanlığı tarafından denetleneceği belirtilmiştir. Konya OSB'nin ise konuyla ilgili netleşen bir planı bulunmamaktadır.

Mesleki eğitim sunan belediyelerin oyun odaları belediyenin kurs merkezinin bir odası biçiminde tasarlandığından çocuklara yönelik bir fiziksel yapı söz konusu değildir. Tuvaletler çocuklara göre yapılmamıştır. Denetlemeler belediye tarafından yapılmaktadır.

2.2.3 Eğitimin ve Bakımın İçeriği

MEB'e bağlı özel anaokullarındaki eğitimlerin içeriği MEB müfredatı gözetilerek ve GEMS gibi çeşitli eğitim programlarından yararlanılarak kendileri tarafından hazırlanmaktadır. Yaratıcılığın ön planda olduğu, çok yönlü gelişimin esas alındığı, bilim ve sanat temelli özgün bir eğitim programlarının olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda çocuklara yoğun olarak yabancı dil ve drama, jimnastik, modern dans, seramik gibi dersler verilmektedir. Eğitimlerin evrensel değerler temel alınarak oluşturulduğu, ayrımcılık içeren herhangi bir unsur içermediği ifade edilmektedir. Bununla birlikte cinsiyet eşitsizliği, din, dil, etnik köken, sınıf gibi ayrımcılık düşüncelerinin engellenmesine yönelik herhangi bir çalışma yürütülmemektedir. Çocuk ihmal ve istismarının engellenmesine yönelik belli bir önlemlerinin olmadığı; ancak personelin sık sık denetleniyor olmasının bu duruma zaten izin vermeyeceği belirtilmektedir. Yanı sıra bazı kurumlarda psikolog tarafından çocuklar gözlemlenmektedir.

Resmi anaokullarındaki eğitimler de MEB müfredatına göre hazırlanmaktadır. Görüşülen bir yetkili öncelikli ilkelerinin sosyo-ekonomik koşulları her ne olursa olsun tüm çocuklara eşit bir eğitim vermek olduğunu belirtilmiştir. Diğer bir okul yetkilisi ise, öncelikle her türlü ayrımcılıkla ilgili farkındalığı olan ve buna karşı duran çocuklar yetiştirme hedefiyle yola çıktıklarını vurgulamıştır. Eğitimlerin, çocukların sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişmelerine olumlu etki sağlaması hedeflenmektedir. Anaokullarında, Türkçeyi kullanma, İngilizce, fen ve doğa dersleri ile drama, dans, müzik gibi etkinlik dersleri verilmektedir. Bazı kurumlarda eğitim içeriklerinin ayrımcı unsurlar barındırmamasına dikkat edildiği ifade edilmektedir. Çocukların ihmal ve istismarına yönelik personel için düzenli farkındalık toplantıları yapılan okullar bulunmaktadır.

³³ Koşullar için bkz. adı geçen yönetmelik, EK-IV: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.18728&MevzuatTliski=0&sourceXmlSearch=gebe%20veya%20emziren>.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.kres.idosb.org.tr/Page/163/fotografilar.html>.

³⁵ Dudullu OSB Kreşi dışında, İstanbul'da görüşme yapılan kurumların hiçbirinde bina ve tefrisat, bedensel engelli çocuklar gözetilerek yapılmamıştır. İlgili yönetmeliklerde böyle bir zorunluluğun olmamasının bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir.

Müfredatın kadın-erkek eşitsizliği ve dini inanış, etnik köken temelli ayrımcılık düşüncesinin engellenmesine yönelik unsurlar içerip içermediği sorusuna bazı anaokulları bu konuların müfredatlarına uygun olmadığı, o yaş grubu çocuklara ağır gelebileceği cevabını vermişlerdir. Bazı okullar ise cinsiyet ayrımına dair özel bir eğitim olmadığını ama eğitimlerini “hiçbir cinsiyet ayrımı olmadan” yaptıklarını belirtmiştir. Bir yetkili hayatın kadın ya da erkek olarak yürütülmediğini, müşterek olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca aile bütünlüğünün önemli olduğunu ve bunu çocuklara öğretmeye çalıştıklarını da eklemiştir.

Görüşme yapılan okulların yalnızca birisi, diğerlerine göre farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Montessori eğitimi verdiklerini dolayısıyla da değerler eğitimi çerçevesinde kızlar gibi erkeklerin de anneye yardımcı olması gerektiğini anlatmışlardır.

MEB’e bağlı anasınıflarında eğitimler, MEB müfredatına uygun olarak verilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, din ve etnik kökene bağlı ayrımcılığa dair bir farkındalık oluşturulması konusunda bir çalışma bulunmamaktadır Ancak öğretmenlerin inisiyatifinde sınıf içinde bazen geleneksel cinsiyet rollerini aşındıracak etkinlikler yapılabilir de görüştüğümüz bir yetkilinin söylediği gibi, eğitimin temelinde bu eşitsizliğin giderilmesi söz konusu değildir. Görüşme yapılan yetkili konuyla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Ben daha önce Urfa’da da görev yaptım oradaki çocuklarda çok desteğe ihtiyaç vardı. Annelerin daha çok şey yaptığını bildiğim için etkinliklerde hadi bu kez baba aşçı, ev işlerinde yardım etsin bunları vermeye çalışıyordum çocuklara, planlara bunları geçiriyordum ama şimdiki planımızda bu yok. (...) Bize diyorlar ki bunu bunu yapın ama içeriğini siz değiştirin. Amaç mesela çocuğun kendini sosyal bir ortamda ifade edebilmesi ama onun türünü biz belirliyoruz. Mesela şiir okuması da olabilir, şarkı söylemesi de olabilir ya da o güne ait, özel günlere ait şeyleri ben belirliyorum. Ama mesela müfredatta kadın-erkek eşitsizliğini engellemek için babalara da görevler verin falan yok.”

Benzer şekilde çalışanların kadın erkek eşitliği temelinde tavırları yine öğretmenlere göre değişebilmektedir. Bir anasınıfı öğretmeni Türkiye’de eşitsizlik olmadığını, kadınlara değer verildiğini düşünmektedir:

“Bizim eğitimcilerimiz de bu eşitliği göz önünde bulunduruyorlar. Biz burada zaten genelde aynı mezhepteniz. Din konusunda hiç sıkıntı yaşamadık.”

Dolayısıyla ayrımcılıklar konusunda yeterli bir bilinç olmadığı göze çarpmaktadır.

Diğer önemli bir konu da çocuk ihmali ve istismarıdır. İlkokullara bağlı olarak açılan anasınıflarının en temel problemi yaşı büyük çocuklarla okul-öncesi çağıdaki çocukların bir arada olmasıdır. Bazı okullarda aynı bahçe kullanılmakta ve aynı bina içerisinde eğitim alınmaktadır. Ortaya çıkacak istismarın önlenmesi için aynı saatlerde ara verilmemesine, giriş çıkışların çakışmamasına dikkat edildiği ifade edilmektedir. Ancak konuyla ilgili özel bir çalışma yürütülmemektedir. Bunun nedeni olarak da hiç böyle bir durumla karşılaşılma olmaması, bu durumun tespitinin zorluğu, ebeveynlerin “eğitimli ve bilinçli” olmalarından kaynaklı bu ihtimalin yokluğu gibi nedenler belirtilmektedir. Bazı kurumlarda öğretmenlerin ve velilerin psikologlar aracılığıyla bilgilendirildiği aktarılmıştır. Öğretmenin duyarlılığına bağlı olarak çocuğa kendi bedeninin bütünlüğü ve o izin vermeden kimsenin dokunamayacağına ilişkin bir alışkanlık kazandırılmaya çalışıldığı durumlar da söz konusudur. Ama bunlar sistematik bir şekilde, başka kurumlarla da işbirliği içerisinde yapılmamaktadır. Dolayısıyla da etkisi sınırlı kalmaktadır.

ASPB’ye bağlı kreşlerde eğitimin içeriği kreş yönetimleri ve öğretmenler tarafından MEB müfredatına uygun biçimde hazırlanmaktadır. Ancak bu müfredat genel bir çerçeve çizmekte öğretmenler müfredatın içeriğini kendileri doldurmaktadırlar. Bir kreşin hem dini eğitime bağlı kaldıklarını hem de MEB müfredatını takip ettikleri görülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzey ne olursa olsun tüm kreşlerde gözlemlenen temel problem eğitimler kapsamında cinsiyet, etnik, din, dil, sınıf vb. temelli ayrımcılıklara karşı farkındalık geliştirme amaçlı herhangi bir çalışma yürütülmemesidir. Görüşülen kurumlar hiçbir konuda ayrımcılık yapmadıklarını iddia etmekte ancak konuşmalarından ve verdikleri

örneklerden özellikle geleneksel cinsiyet rollerinin pekiştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca çocukların yaşından kaynaklı olarak ayrımcılıklarla ilgili farkındalık oluşturmaya yönelik bir çalışma yürütülmediği de ifade edilmektedir. Bir yetkilinin söylediği üzerine düşünülmesi gereken bir cümledir:

“Drama öğretmenimiz çocuklarla konuştu. Hepimiz insanız, kadın erkek eşitliği vardır, güç kullanmayalım birbirimize”.

Başka bir kreş yetkilisi ise,

“Ayrımcılıkla ilgili dini eğitim içerisinde peygamberlerin hayatını da anlatıyoruz ve bunu anlatırken mesela sıra Hz. İsa’nın hayatına geliyor. Hani o da bizim inanmamız gereken bir peygamber, onu da Allah gönderdi. Biz onu seviyoruz. Ama biz en çok kendi peygamberimizi seviyoruz. Hani bu şekilde anlatıyoruz,”

demektedir. Yani eğitim müfredatı ayrımcılık çeşitlerini dönüştürecek şekilde kurgulanmamıştır.

Ailelere ve çalışanlara istismarla ilgili herhangi bir eğitim verilmemektedir. Bir kreş sıkıntıya düştükleri konularda bir psikologun gelip kendilerine destek olduğunu belirtmiştir:

“Çocukları ısrarla yabancı yaklaşırsa sesini mutlaka yükselt, kendini savun, bunları sürekli konuşuyoruz. Ama velilerle ilgili bir şey yapılmadı.”

Kurumda istismarın engellenmesi için bir dikkat söz konusu olsa da sistematik bir çalışma yapılmamaktadır. Bazı kreşlerde, çocukların sınıfta hiç yalnız kalmamasının istismarı engellediği düşüncesi yaygındır.

Kamu kurumu kreşleri çoğunlukla MEB müfredatı çerçevesinde eğitimlerin içeriklerini hazırlamaktadır. Bu müfredatın dışında kalan kreşler de bulunmaktadır. Kreşlerde verilen eğitimlerin ilkeleri farklılık göstermektedir. Kimi kreşler daha çocuk merkezli ve farkındalık temelli bir ilke benimserken, kimi kreşler geleneksel değerlerin korunmasına yönelik bir ilkeyle eğitim ve etkinliklerin içeriklerini belirlemektedir. Kreşlerde çoğunlukla cinsiyet, etnik, din, dil, sınıf vb. temelli ayrımcılıklara karşı farkındalık geliştirme perspektifi bulunmamaktadır. Diğer kreşlerde de olduğu gibi, herhangi bir ayrımcılığın yapılmadığı, çocuklara bu tarz eğitimler verilemeyeceği hâkim görüştür. Bir kreş yetkilisi şu sözlerle bu durumu ifade etmiştir:

“Biz hiç bu konulara girmeyiz. Bizim hiç o şekilde bir ayrımımız yoktur. Yönlendirmemiz de yok. Neyse eğitim programlarında ona göre uyguluyoruz.”

Bu soruya verilen yanıtlarda araştırma kapsamındaki kreşlerin tamamına yakını din konusunun soruda geçmesinden rahatsızlık duymuş, dini eğitim verilmediğini vurgulama ihtiyacı hissetmişlerdir. Diğer ayrımcılık biçimlerinin üzerinde de durulmamıştır. Bununla birlikte az sayıdaki kreşte ayrımcılıklara karşı çocuklarda ve çalışanlarda farkındalığın geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Örneğin iki üniversite kreşinde bu yönde adımlara rastlanmıştır. Uludağ Üniversitesi’nin kreşinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik somut uygulamalar bulunmaktadır. Oyuncakların renk ve türlerinin cinsiyetlere göre seçilmediği, her çocuğun her oyuncakla oynamasına dikkat edildiği görülmüştür. Serbest oyunlarda da eğer bir aile canlandırılıyorsa, ev işlerini ve çocuk bakımını anne ve babanın eşit olarak paylaştığı bir modelin temsil edilmesine dikkat edilmektedir. Diğer ayrımcılık biçimlerine karşı da çalışmalarının olduğu belirtilmiştir. ODTÜ Kreşindeki bir yetkili ise cinsiyet temelli ayrımcılıklara karşı çocukların farkındalık kazanması ve toplumsal cinsiyet rollerini benimsememeleri için dikkat ettiklerini belirtmiştir:

“Çocuklardan gelen bir takım tavırlar oluyor mesela işte diyorlar ki çocuk evdeki rolleri anlatıyor mesela hafta sonu nasıl geçti, evde neler yaptınız? Çocuğun bir tanesi diyor ki babam yemek yaptı sonrada bulaşıkları yıkadı biz de annemle oyun oynadık diyor. Mesela diğer bir çocuk diyor ki babalar yemek yapmaz, bulaşık yıkamaz. İşte orada da öğretmenimiz mutlaka devreye girip diyor ki hayır hayat müşterek herkes mutlaka evde üstüne düşen görevleri yapmalı. Babalar da ütü yapabilir, yemek de yaparlar. Anneler de alışverişe giderler ya da akşam yemeğe çıkarlar. Tek başına yani. Hani onları normalleştirmeye ve var olan şekilde anlatmaya çalışıyorlar.”

Öte yandan kreşlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik yürüttükleri çalışmalarda da perspektif ve yöntem farklılıkları bulunmaktadır. Kreşlerin tamamına yakını konuyla ilgili çocukları gözlemlediklerini belirtmektedir; ancak kreşlerinde böyle bir şeyin olmayacağını da altını çizmektedirler. Bazı kreşler konuyla ilgili aileyle görüşme ve psikologa yönlendirme yaparken, görüşme yapılan bir kreş özellikle konunun aile içinde olması durumunda herhangi bir müdahalede bulunamayacaklarını belirtmiştir.

Görüşme yapılan belediye kreşlerinin, eğitim planlamasında MEB müfredatına bağlı kalma gibi bir zorunluluklarının olmadığı görülmektedir. Kreşlerde eğitim içerikleri MEB müfredatına uygun olmakla birlikte çoğunlukla farklı eğitim programlarından yararlanılarak öğretmenler tarafından hazırlanmaktadır. Kreşlerde, uygulanan eğitim programları ile çocukların özgüvenlerinin ve kişisel becerilerinin geliştirilmesi ve sosyalleşmelerinin hedeflendiği ifade edilmektedir. Kreşlerde çoğunlukla eğitimler kapsamında cinsiyet, etnik, din, dil, sınıf vb. temelli ayrımcılıklara karşı farkındalık geliştirme amaçlı herhangi bir çalışma yürütülmemektedir. Kurumsal bir politika olmamakla birlikte bazı kreşlerde yöneticilerin kişisel inisiyatifleriyle çalışanların ve çocukların ayrımcılıklara karşı farkındalıklarının gelişmesine yönelik çalışmalar yürüttükleri öğrenilmiştir. Bazı kreş yetkilileri, her türlü ayrımcılığa karşı bir duruş izlendiğini, özellikle toplumsal cinsiyet rollerinin yerleşmemesine gayret edildiğini vurgulamıştır. Çocukların ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik olarak gözlem ve psikologa yönlendirme dışında genellikle bir çalışma yürütülmemektedir. İhmal ve istismar, çoğunlukla cinsel içerikli olarak algılanmakta, erkek çalışanlarla bağlantılandırılmakta ve kadın çalışanların varlığının bu durumun ihtimalini ortadan kaldırdığı düşünülmektedir. MEB'in konu ile ilgili hazırladığı bir dosyanın varlığına³⁶ rağmen konu, düzenli eğitimlerle pratiğe geçirilmemektedir. Bununla birlikte görüşme yapılan 2 belediyeye ait kreşlerde konuyla ilgili çocuklar, aileler ve eğitimler için çeşitli eğitimler düzenlenmektedir.

Özel işyeri kreşlerinde eğitimler MEB müfredatına göre hazırlanmaktadır. Temel olarak çocukların özbakım becerilerini geliştirmek ve özgüvenli olmalarını sağlamak hedeflenmektedir. Kreşlerde genel olarak yaratıcı drama, modern dans, İngilizce, bilgisayar gibi dersler ile matematik çalışmaları, yazı çalışmaları, kavram geliştirici çalışmalar ve özbakım becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmektedir. Kreşlerde herhangi bir ayrımcılığa karşı farkındalık geliştirmeye yönelik bir çalışma yürütülmediği, genel olarak toplumsal hayata işlemiş ayrımcılık türleri ve bunlara karşı farkındalık oluşturulması ile ilgili bir farkındalığın söz konusu olmadığı görülmüştür. Hatta özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren uygulamaların yürütüldüğü de anlaşılmaktadır. Örneğin 2 kreş yetkilisi derslerde toplumsal cinsiyet rollerinin öğretildiğini, kadın ve erkek arasındaki işbölümünün nasıl olduğunun anlatıldığını ve drama derslerinde de çocukların bu rolleri canlandırdıklarını belirtmiştir. Kreşlerde çocuk ihmal ve istismarına yönelik genellikle gözlem yapıldığı belirtilmiş, gerektiğinde psikologa yönlendirmelerin yapıldığı aktarılmıştır. İstisna sayılabilecek bazı kreşlerin ise konuyla ilgili çalışanlarına ve çocuklara eğitim verdikleri konuyu oldukça önemsedikleri görülmüştür. Kreş yetkililerindeki genel söylem ise kurumlarında herhangi bir ayrımcılığın da, ihmal ve istismarın da olmadığına yöneliktir. Aslında bu söylemin araştırma kapsamındaki görüşmelerin çoğunda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Dudullu OSB kreşinde verilen eğitim içerikleri, MEB müfredatı temel alınarak eğitim danışmanı tarafından öğretmenlerle birlikte hazırlanmaktadır. Kreş yetkilisi, eğitim programlarının çocukların soru sormalarını ve düşünmelerini sağlayacak şekilde hazırlandığını belirtmiştir. Her yaş grubuna ait kazanımlara göre, verilecek eğitimler belirlenmektedir. Kreşte; İngilizce, bilgisayar, drama, dans, müzik, jimnastik ve yazın yüzme dersleri verilmektedir. Cinsiyet, etnik, din, dil, sınıf vb. temelli ayrımcılıklara karşı hassas oldukları, bu tür ayrımcılıkların yapılmamasına dikkat ettikleri, çocukların da bunu anlamaları için zaman zaman etkinlikler yaptıkları belirtilmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de önlemeye yönelik çeşitli önlemlerin alındığı ifade edilmiştir. Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili gözlem yaparak, karşılaştıkları bir durum olduğu takdirde aileye ya da ASPB İl Müdürlüğü'ne bildirmektedirler. Kreş psikologu da devreye girmektedir. Kendileri de gerektiğinde çocukları, aileleri ve çalışanları konuyla ilgili bilgilendirmektedirler.

³⁶ http://meb12.meb.gov.tr/meb_ajs_dosyalar/07/12/970601/icerikler/cocuk-istismar-nedir_602812.html

Mesleki eğitim sunan belediyelerin oyun odalarında yapılan etkinlikler yetkili öğretmene bağlı olarak değişmektedir. Bir oyun odasında üniversite çocuk gelişimi mezunu ve deneyimli bir öğretmen bulunurken, diğerinde stajyer öğrenci bulunabilmektedir.

Daha çok el becerilerine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Müfredat anaokullarındakinden farklıdır.

2.2.4 Velilerle ve Kurumlarla İlişkiler

MEB'e bağlı anaokullarının büyük bir kısmında dönem başlarında veli toplantıları düzenlenmekte, verilecek olan bakım ve eğitim hizmetlerinin içerikleriyle ilgili veliler bilgilendirilmektedir. Ayrıca velilerle aylık eğitim bültenleri de paylaşılmaktadır. Resmi anaokullarından biri, babalar için Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)'nin baba destek programını uygulamaktadır. Bir okulda ise aile ihtiyaç belirleme formları olduğu ve bu formlara göre de davranış seminerleri, cinsel eğitim ve ilkökula hazırlık gibi çalışmaların yapıldığı belirtilmiştir.

Anne ve babaların genellikle çalıştıkları görülmektedir. Resmi anaokullarındaki ebeveynlerin birbirlerinden farklı alanlarda çalıştıkları ve sosyo-ekonomik durumlarının farklılaşabildiği; özel anaokulundaki velilerin ise genellikle işveren ya da yönetici konumunda çalıştıkları ve sosyo-ekonomik durumlarının benzer olduğu öğrenilmiştir. Öte yandan, görüşülen anaokulları tarafından, farklı kurumlarla eğitim etkinlikleri kapsamında zaman zaman ortak çalışmalar yapıldığı da belirtilmiştir.

Bazı kurumların aileleri mümkün olduğunca etkinliklere katmaya çalıştığı ancak çalışan velilerin bunlara cevap vermesinin çok sık mümkün olmadığı görülmüştür.

Bazı anaokullarında velilerin çocukları sınıf içinde gözlemlmelerine izin verilirken, bazılarında yasak olmasına rağmen kamera sistemi ile sınıflar izlenmektedir.

MEB'e bağlı anasınıflarında dönem başlarında veli toplantıları yapılarak çocukların gelişimi ve eğitim programlarıyla ilgili veliler bilgilendirmektedir. Velilerle, "aile katılım çalışmaları" kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Çocukların velileri çok büyük bir çoğunlukla anneleridir. Babaların çocuklarla ilgilenmedikleri ifade edilmektedir.

Değişen eğitim sistemi içerisinde nasıl etkinlikler yapıldığının veliler tarafından anlaşılmasına çalışılmaktadır. Okullar bir hafta erken açıldığından oryantasyon programı uygulanmaktadır. Sonra da velilerle sürekli olarak görüşmeler yapılmaktadır.

Anasınıflarının düşük ücretleri, velilerin sosyo-ekonomik durumuna dair de bilgi vermektedir. Görüşülen yetkililer annelerin çalışma oranlarının düşük olduğunu belirtmiş, çalışan annelerin ise fabrikalarda vardiyalı tekstil işçisi olarak ya da kayıt dışı işlerde çalıştıkları bilgisini vermiştir. Ayrıca velilerle etkinlikler birlikte müze gezme, tiyatroya, sinemaya gitme biçiminde olabildiği, düşük alt gelir grubundan velilerin bile hayatlarında hiç tiyatroya gitmemiş oldukları belirtilmektedir.

Bazı anasınıflarında ailelere aile içi şiddet, madde bağımlılığı, aile çocuk eğitimi konusunda bilgilendirme yapılmaktadır. Bu bilgilendirmeler ihtiyaç halinde belirlenmekte ve belirli bir sıklığı bulunmamaktadır. Bazı kurumlarda da anneler sınıfa gelip bazen hamur işi, kurabiye yapımı ya da hikâye okuma gibi etkinliklere katılmaktadırlar.

Anasınıflarının diğer kurumlarla yürüttükleri ortak bir çalışma bulunmamaktadır.

ASPB'ye bağlı kreşlerde velilerle ilişkiler genelde birebir görüşmeler ve yılda birkaç kez yapılan veli toplantıları biçimde gerçekleşmektedir. Birebir görüşmelerin özel bir durum olmadığı sürece çocukların kreşe bırakıldığı ya da kreşten alındığı zamanlarda yapıldığı görülmektedir. Bu görüşme ve toplantılarda çocukların gelişimleri, eğitimleri, aylık etkinlik-eğitim içeriği gibi konular kendilerine iletilmektedir. Kreş yönetimi, toplantılara anne ve babanın birlikte katılması çağrısı yapmaktadır; ancak esas olarak çocukların velileri çoğunlukla anneleri olmaktadır. Kreş genelinde annenin ve babanın çalışması yaygın olmakla birlikte, çocukların sorumluluğu annede kalmaya devam etmektedir.

Bir yetkili önceleri düzenli toplantı yaparken velilerin ilgisizliği karşısında bu toplantılardan soğuduğunu anlatmıştır. Evlere senede iki kere anket gönderdiklerini ve velilerin çocuklarla neler yaptıklarını, onlara nasıl davrandıklarını anlamak istediklerini belirtmiştir.

Bazı kreşlerde velilerin çocuklarını “gözlem camları” yoluyla izleyebilme imkânları varken, bazı kreşler bu durumu çocukların gelişimi açısından sakıncalı bulmaktadırlar. Bir kreş yetkilisi, isteyen veliye kapı aralığında “çaktırmadan” çocukları izlettiğini belirtmiştir.

Ailelerin etkinliklere katılması mutfak etkinliği şeklinde olmaktadır. Yani –özellikle anneler- mutfak etkinlik günlerinde pasta-börek gibi yiyecekler yapıp getirmektedirler. Doğum günü kutlamalarında yer almaktadırlar.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan semtlerde açılan kreşlerde velilerle yaşanan sıkıntıların az olduğu belirtilmektedir. Bir kreş yetkilisi, velilerle ilişkilerde herhangi bir sorun yaşamamalarını, velilerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumlarının üst seviyede olmasına ve dolayısıyla çocuklarını “bilinçli” yetiştirmelerine bağlamaktadır.

Hangi gelir düzeyinden olursa olsun, genel olarak ailelerin anne-baba seminerlerine sınırlı bir talep gösterdikleri ifade edilmektedir.

Kamu kurumu kreşleri de çoğunlukla velilerle sürekli iletişim halinde olduklarını, dönem başlarında veli bilgilendirme ve oryantasyon toplantıları gerçekleştirdiklerini, yanı sıra velilerin istedikleri zamanlarda birebir görüştüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte velilerle toplantı yapmayan bir kreş de bulunmaktadır. Kreşlerde velilerle yapılan etkinlikler daha çok aile katılım çalışmaları kapsamındadır. Yetkililer çoğunlukla velilerle yürütülen çalışmaların hem çalıştıkları için hem de kreşin yoğunluğu gibi nedenlerle sınırlı olduğunu belirtmişlerdir. Veliler için düzenlenen eğitim seminerlerine de bu kreşlerde rastlanmamıştır. Diğer kreş modellerinde de olduğu gibi çocukların kreşe uyumunu olumsuz olarak etkilemesi gerekçesiyle velilerin kreşte çocuklarını gözlemlemelerine birkaç kreş dışında izin verilmemektedir. Bazı kreşler ise ilk hafta buna izin verebildiklerini; ancak daha sonrası için bunun olmaması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu kreşlerde velilerin sosyo-ekonomik koşulları genellikle benzerlik göstermektedir. Üst düzey ve uzmanlaşmış kadrolarda çalışanların ise bu kreşlere çocuklarını gönderme eğiliminde olmamaları da rastlanan bir durumdur. Çocukların velileri çok büyük bir çoğunlukla anneleridir. İki kreşte ise babaların da çocuklarla ilgilendikleri, toplantılara ve aile katılım çalışmalarına katıldıkları öğrenilmiştir. Kreşlerin çalışma saatleri gündüz çalışmanın yaygın olduğu kurumlarda velilerin çalışma saatleriyle uyumluyken, gece çalışmayı da gerektiren hastane gibi işyerlerinde bu durum geçerli değildir. Kreşlerin diğer kurumlarla işbirliği halinde faaliyet yürütmeleri ise yaygın değildir. Bazı kreşler çeşitli kurumlarla görüş alış veriş yapmakla sınırlı olmak üzere iletişimle olduklarını belirtmişlerdir. Konya’daki bir hastane kreşi ise MEB ve Diyanet ile ilişki içinde olduklarını, 4 yaş grubu için yaz aylarında Kur’an-ı Kerim eğitimi verildiğini belirtmiştir.

Görüşme yapılan belediye kreşlerinin velilerle dönem başlarında ve yılda en az 2 kez toplantı yaptığı öğrenilmiştir. Ayrıca veliler bülten, telefon, internet gibi araçlarla çocukları ve yapılan etkinliklerle ilgili bilgilendirilmektedir. Velilerle yapılan etkinlikler aile katılım çalışmaları ile sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmalar ise bir velinin (bu veli çok büyük bir çoğunlukla anne) gelip sınıftaki etkinliğe katılımı biçiminde olmaktadır. Birkaç belediye ise veliler ve çocuklar için geziler düzenlemektedir. Yalnızca iki belediye kreşi veliler için çeşitli seminer ve eğitimler düzenlemektedir. Velilerle kurulan bir başka ilişkinin çocuğun ihtiyacına göre çeşitli birimlere yönlendirme biçiminde olduğu anlaşılmaktadır. Çocuğun ya da velilerin gerekli durumlarda psikologa yönlendirilmeleri ya da maddi koşullarla ilgili belediyenin birimlerine yönlendirilmeleri söz konusu olabilmektedir. Velilerin eğitim saatlerinde adaptasyonlarını bozabileceği gerekçesiyle çocuklarını gözlemlemelerine izin verilmemektedir. Bir kreş yetkilisi konuyu şu şekilde dile getirmiştir:

“Bu ilkokul değil. Okulöncesi eğitim çok farklı bir süreç. Dolayısıyla bu uygulamanın yapılması gerekiyor. Çalışanlara sıkıntı yaratıyor, öğretmenlere, okul personeline. Ama ileriye dönük baktığımızda çocuklarda ciddi anlamda olumlu duygular geliştiriyor bu sistem. Biz bunu gözlemledik burada.”

Çocukların velileri çok büyük bir çoğunlukla anneleridir. Babaların bazı günlerde çocuğu kreşe bırakmak dışında herhangi bir iletişim kurmadıkları vurgulanmıştır. Çoğunlukla çocukların hem annelerinin hem de babalarının çalıştığı görülmektedir ve birçok belediye kreşi de önceliği çalışan anne ve babanın çocuklarına vermektedir. Veli profilinin özellikle

belediye kreşlerinde oldukça farklılaştığı görülmektedir. Aynı kreşte sosyo-ekonomik farklılıkları bulunan çocuklar bulunmaktadır. Bu durum, belediye kreşlerinde ücretsiz kontenjanların yaygın olarak kullanılmasıyla da ilişkilidir. Öte yandan velilerin çalışma biçimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Kimi belediye kreşlerinde daha çok güvencesiz işlerde düşük ücretle çalışan veliler bulunmaktayken, bazı kreşlerde beyaz yakalı çalışan veliler ağırlıktadır. Bu durum ise kreşin konumlandığı bölgeye göre değişiklik göstermektedir. Kreşlerin ücretlerinin de bu değişkene göre belirlendiği görülmektedir. Kreşlerin çalışma saatlerinin vardiyalı çalışan ebeveynlerin çalışma saatleriyle uyumlu olmadığı, bakım sorumluluğunun büyükannelere devredildiği de yoğun olarak karşımıza çıkan bir durum olmuştur. Bu durumla araştırma kapsamındaki diğer kreş modellerinde de karşılaşmıştır.

Öte yandan belediye kreşlerinin, diğer kreş modellerine göre başka kurumlarla işbirliği dâhilinde faaliyet yürütmeleri daha yaygındır. Burada belediyelerin birçok konuda ortak paydaşları bulunması ve onlarla temas halinde olması etkilidir. Dolayısıyla diğer kreşlere nazaran daha fazla bilgi ve deneyim aktarımı söz konusu olabilmektedir.

Özel işyeri kreşlerinde velilerle dönem başlarında ve belirli aralıklarla düzenli toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılar dışında genel olarak kreşler velilerin işyerlerine yakın olduğu için her gün görüşme fırsatı da bulunabildiği, veliler istediği zaman kendileriyle görüşüldüğü belirtilmektedir. Kreşlerdeki çocuklar büyük oranda anneleri dolayısıyla kreşten yararlanabilmektedir. Dolayısıyla velilerin anneler olduğu ve babaların kreşe çoğunlukla gelmedikleri ifade edilmektedir. Eğitim ve etkinlik saatlerinde velilerin çocuklarla görüşmelerine izin verilmemektedir. Bununla birlikte emziren kadınlar, çocuklarını günde 90 dakika emzirme iznine sahiptir. Kreş yetkilileri veliler için birtakım etkinlikler düzenlediklerini; ancak iş saatleri nedeniyle katılımın yoğun olmadığını belirtmektedir. Kreşlerden yalnızca biri veliler için birtakım eğitim seminerleri düzenlemektedir. Kreş AÇEV ile işbirliği yapmaktadır ve bu kapsamda anne ve babalara çocuk yetiştirme destek eğitimleri verilmektedir. Bunun dışında velilerle ve diğer kurumlarla yürütülen ortak bir çalışma bulunmamaktadır.

Dudullu OSB kreşi yönetimi, her yarıyıl başında bir veli toplantısı yaparak ve aylık eğitim programlarını velilere göndererek eğitim içeriklerini paylaşmaktadır. Toplantılarda her öğretmen, velilerle ayrı ayrı görüşmektedir. Psikolojik destek alması gereken çocuklar tespit edildiğinde, kreş psikologu ailelerle ve varsa çocuğun ayrıca gittiği psikologla düzenli görüşmeler yapmaktadır. Velilerle, kreşin web sitesindeki veli portalı aracılığıyla da ilişki kurulmaktadır. Velilerin talep ve ihtiyaçları belirlenerek eğitim seminerleri de kreş tarafından düzenlenmektedir. Velilerin dâhil edildiği çeşitli sosyal sorumluluk projeleri ve etkinlikler bulunmaktadır. Velilerin çoğunluğu annelerden oluşmaktadır. Hem annenin hem babanın çalışması yaygındır. Dudullu OSB'de genellikle şirketlerin genel müdürlükleri bulunmaktadır ve ebeveynler çoğunlukla OSB içinde ve beyaz yakalı konumunda çalışmaktadırlar.³⁷ Kreş, çeşitli eğitim kurumlarıyla seminer, eğitim gibi konularda ortak çalışmalar da yürütmektedir.

2.2.5 Çalışanlar ve Çalışma Koşulları

MEB'e bağlı özel anaokullarının hitap ettikleri gelir grubuna göre farklılaşan bir hizmet sunumu vardır. Dolayısıyla bazı anaokullarında yeterli sayıda personel görev yaparken, diğerlerinde eksiklikler göze çarpmaktadır. Çalışanların sigortalılık durumu da benzer bir farklılaşma göstermektedir. Maaşlar 1.020 TL ile 1.400 TL arasında değişmektedir. Çalışanlar için ayrı bir dinlenme alanı da çok az sayıda kurumda mevcuttur.

Resmi anaokullarının çalışanlarının sosyal güvence konusunda sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir. Ancak buralarda da çalışanlar için ayrı bir dinlenme alanı tanımlanmış değildir. Resmi anaokullarının özel anaokullarından önemli bir farkı öğretmenlerin büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olmasıdır.

Stajyerlik farklı kurumlarda farklı prosedürlere tabi olmaktadır. Üniversiteden gelen öğrenciler ücretsiz çalışırken meslek liselerinden gelenlere asgari ücretin dörtte üçü verilmektedir. Sigortaları İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Liseden gelen stajyer öğrenciler asgari ücretin dörtte birini almakta ve sigortası okul tarafından

³⁷ Kreşin, ücreti nedeniyle OSB içindeki tüm çalışanlara hitap etmediği anlaşılmaktadır. Veli profili de bunu göstermektedir. Bu kadar nitelikli bir kreşten, OSB içinde çalışanların gelirlerine göre yararlanabilmeleri eşitsiz ve ayrımcı uygulamaları besler niteliklidir.

yapılmaktadır. Ancak üniversiteden gelen stajyerlere, yasal bir zorunluluk olmadığı için, ücret verilmemektedir.

Çalışanların rutin sağlık taramalarının yapıldığı belirtilmektedir.

MEB'e bağlı anasınıflarında sınıf başına birer öğretmen ve toplamda bir temizlik ve mutfak elemanı bulunmaktadır. Anasınıflarından yararlanan çocuk sayıları göz önüne alındığında aynı kişinin hem temizlik hem de mutfak işlerinden tek başına sorumlu olması sıkıntılı bir durum yaratmaktadır. Önemli bir pozitif yan ise öğretmenlerin hepsinin okul öncesi eğitim bölümü lisans mezunu olmalarıdır. Çalışanların sosyal güvenceli çalıştıkları ve asgari ücret seviyesinde maaş aldıkları görülmektedir.

Okulların bir bölümünde sınıf kapasiteleri tek bir öğretmenin kontrolünün olabileceğinden fazladır. Stajyer öğretmen olmadığı durumlarda öğretmenler zorluk yaşamaktadırlar.

Öte yandan, çalışanların düzenli sağlık taramalarından geçmedikleri belirtilmiştir.

Genelde öğretmenler için bir dinlenme alanı bulunmamaktadır. Dinlenme alanı bulursa bile dinlenmeye fırsat olmamaktadır.

ASPB'ye bağlı kreşlerde çalışan personel sayısı düşük ve yüksek ücretli kreşler arasında farklılık göstermektedir. Yüksek ücretli kreşlerde rehber öğretmen, hemşire, güvenlik görevlisi, temizlik görevlisi ve sınıf başına iki öğretmen olabilirken, daha düşük ücretli kreşlerde yalnızca sınıf başı bir öğretmen, 1 temizlik görevlisi ve bir müdür bulunmaktadır. Benzer şekilde yüksek ücretli kreşlerde genelde lisans ya da ön lisans mezunu öğretmenler görev yaparken, düşük ücretli kreşlerde öğretmenler liselerin çocuk gelişimi bölümü mezunlarıdır.

Kreşlerin çoğunluğunun çalışanlarını sigortalı çalıştırdığı görülmektedir. Ücretler, kreşin düzeyi fark etmeksizin asgari ücret seviyesinde seyretmektedir. Daha fazla maaş verilememesinin nedeni bir yetkili tarafından ekonomik zorluklar olarak açıklanmıştır.

Kreşlerin hiçbirinde öğretmenler için ayrı bir dinlenme odası mevcut değildir. Öğretmenler dönüşümlü olarak ya mutfakta dinlenmekte ya da uyku saatlerinde uyku odasında çocukların yanında dinlenme imkânı bulabilmektedirler.

Kreşlerle yapılan bu görüşmeler, kreşlerin hizmet sunum niteliği ile ekonomik durumları arasında doğru orantılı bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Kalitede standardın olmayışı, gelirine göre hizmet almak durumunda kalanlar açısından ciddi bir eşitsizlik yaratmaktadır.

Kamu kurumu kreşlerinde personel sayıları 4 ile 70 arasında değişmektedir. Kurum çalışanları bu durumu ekonomik koşullarla ilişkilendirmekte, personel sıkıntısı yaşanmasının olumsuz sonuçları olduğunun üzerinde durmaktadırlar. Öte yandan bu kreşlerde taşeronla bağlı çalışma yaygındır ve aynı işi yapan kişilerin farklı ücretler almasının sorun yarattığı da belirtilmiştir. Çoğunlukla devlet memuru kadrosu dışında çalışanların sosyal güvenceli olarak ve asgari ücretle çalıştıkları görülsede her kurum için bu durum geçerli değildir. Örneğin SGK kreşinde 70 çalışanın sadece 35'i sigortalıdır ve sosyal güvenlikli sorumlu bir kurumda bu durumun yaşanması şaşırtıcı görünmektedir. Kreşlerde çoğunlukla stajyerler de çalışmaktadır. Görülen genel durum, stajyerin sigortasının gönderildiği kurum tarafından yapılması, ücretin ise çalıştığı kurum tarafından ödenmesi biçimindedir. Kreşlerde devlet memuru kadrosundaki öğretmenler ilgili bölümlerden lisans, sözleşmeli çalışanlar ise çoğunlukla lise ya da ön lisans mezunudur. Aynı işi yapanların farklı ücret almalarıyla ilgili durum özellikle burada geçerlidir. Devlet memuru kadrosundaki öğretmenlerin ortalama 2.000 TL, sözleşmeli öğretmenlerin ise asgari ücret ya da biraz üzerinde bir ücret aldıkları öğrenilmiştir. Görüşme yapılan kreşlerin sadece ikisinde çalışanların dinlenebilecekleri ayrı bir alan bulunmaktadır. Çalışanlar için sağlık taramalarının yapılmadığı, çoğunlukla yılda bir kez sağlık raporu talep edildiği öğrenilmiştir.

Belediye kreşleri 4 ile 25 kişi arasında değişen sayılarda personel istihdam etmektedir. Çalışanlar sosyal güvenceli olarak ve çoğunlukla asgari ücretle çalışmaktadır. Sadece bir kreşte bazı çalışanların asgari ücretin iki katı ücret aldıkları görülmüştür. Kreşlerde taşeronla bağlı çalışma yaygındır. Öğretmenler çoğunlukla çocuk gelişimi bölümü lise ya da ön lisans mezunudur. Kreşlerde çalışanların dinlenebilecekleri özel alanlar bulunmamakla

birlikte, ortak alanlarda çocukların uyku saatlerinde öğretmenler nöbetleşe olarak dinlenebilmektedirler. Ancak öğretmenler, dinlenmenin pek mümkün olmadığını, erken çocukluk eğitmenliğinin zor bir meslek olduğunu ifade etmektedirler.

“Okul öncesi öğretmen, normal çalışan bir öğretmen gibi değildir. Teneffüs, öğlen arası yoktur. Sürekli çocuklarla ilgilenmeniz gerekir, çok fazla dinlenemezsiniz. Eğer sınıfı uygunsa ya da emanet edeceği başka bir arkadaşı varsa iner, çayını kahvesini içer, 5 dakika dinlenir, sınıfına çıkar. Yemekte de çocuklarla yemek durumundadır yemeğini. Çok meşakkatli bir meslektir, sevmeyen yapamaz. Ancak uyku saatinde öğretmenlerimiz de sınıflarında dosya işlerini filan yaparlar, dinlenme süreçleri o zaman olur. Bu demek değildir ki hiç dinlenemiyorlar. Biz destek oluruz, sınıfta dururuz gerektiğinde, onlar dinlenir.”

Öte yandan kreşlerdeki tüm personelin yılda bir kez sağlık taramasından geçtiği öğrenilmiştir.

Özel işyeri kreşlerinin 7 ve 27 arasında değişen personel sayıları çoğunlukla kreşlerin büyüklüklerine göre farklılık göstermektedir. Çalışanların sosyal güvenceli oldukları ve en az asgari ücret aldıkları belirtilmiştir. Öğretmenler, çocuk gelişimi bölümü lise ya da ön lisans mezunudur. Bazı kreşler bağlı oldukları kamu kurumlarının sağlıkçı ve psikologuyla çalışmaktadırlar. Bir kreş dışında çalışanların ayrı bir dinlenme alanları ve dinlenme saatleri yoktur. Çocukların uyku saatlerinde nöbetleşe olarak dinlenebilen öğretmenler, dinlenmek için çoğunlukla yemekhane, bahçe, koridor gibi ortak kullanım alanlarından yararlanmaktadırlar. Çalışanlar bazı kreşlerde 6 ayda bir, bazı kreşlerde 18 ayda bir sağlık kontrolünden geçmekte ve/ya da hastaneden sağlık raporu almaktadırlar.

Dudullu OSB Kreşinde -taşerona bağlı çalışanlar dâhil- toplam 80 kişi çalışmaktadır. Koordinasyon, muhasebe, iletişim, idari işler, sağlık, eğitim gibi departmanların olduğu kreşte, çocuklarla 1 müdür, 50 öğretmen ve yardımcı öğretmen, 2 psikolog ve 1 hemşire ilgilenmektedir. Temizlik, mutfak, güvenlik ve ulaşım hizmetleri taşeron çalışanları tarafından sunulmaktadır. Kreşte ayrıca sosyal güvenlik kesintileri ve maaşı kendi okulları tarafından karşılanan 3 stajyer bulunmaktadır. Kreşte çalışan öğretmenler çocuk gelişimi üzerine meslek lisesi, ön lisans ya da lisans eğitimi almıştır. Çalışanların büyük bir bölümünün kadın olduğu ifade edilmiştir. Görüşme yapılan diğer kurumlardan farklı olarak, kreşte çalışanlar için bir dinlenme alanı bulunmaktadır ve nöbetleşe olarak dinlenebilmektedirler. Tüm çalışanlar sosyal güvenceli olarak çalışmaktadır. Maaşlar için bir ortalama belirtilmemekle birlikte öğretmenlerin 1.100 ila 3.000 TL arasında maaş aldıkları bilgisi verilmiştir. Çalışanlar için rutin olarak hizmet içi eğitimler de düzenlenmektedir. Ayrıca çalışanların düzenli olarak OSB aile hekimi tarafından sağlık kontrolleri yapılmaktadır, çalışanlar 6 ayda bir de sağlık raporu almaktadır. Ankara'daki OSB Kreşinde ise üniversite mezunu 2 sınıf öğretmeni, 2 yardımcı personel ve bir idarecinin olacağı, yanı sıra branş öğretmenlerinin de kreşte yer alacağı belirtilmiştir.

3. Merkezi Kurumlar ve Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri

Araştırma kapsamında erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti sunan kurumların bağlı oldukları merkezi yönetim birimleri ile de yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde araştırma sırasında ortaya çıkan veri eksiklikleri ve kurumların sağladığı bilgiler arasındaki farklılıkların nedenlerinin anlaşılması ve bakım ve eğitim hizmetlerinin denetimleri ve finansmanları ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılması amaçlanmıştır.

3.1. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

MEB kendisine bağlı anaokulu ve anasınıflarının kapasite, çalışan sayısı, çocuk sayısı gibi bilgilerini 15 dakikada sistemden alabileceklerini, bazı bilgilerin üç yılda bazılarının ise yılda bir güncellenmesinin yasal bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir.

MEB denetlemelerinin rehberlik amaçlı ve gidilen kurumu geliştirmeye yönelik denetlemeler olduğu söylenirken denetleme sıklığına ilişkin herhangi bir netlik söz konusu değildir.

Görüşülen yetkili tarafından ayrımcılıkların üretilmemesine ya da ortadan kaldırılmasına yönelik bir müfredatın hazırlanmasının düşünülmendiği ve buna ihtiyaç duyulmadığı ifade edilmiştir. Hatta bu ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasına gerek olmadığı belirtilmiştir.

Taşımalı eğitimden kaynaklı olarak 0-3 yaş arası çocukların okul öncesi eğitime alınmalarının mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

MEB yetkilisi 150'den fazla kadın çalışanı olan işyerlerinin ASPB'ye bağlı olduğunu ve denetimlerinin yapılmadığını belirtmiştir. Ancak yönetmeliğe göre bu kreşler bir ay içinde MEB'e ya da ASPB'ye bildirimde bulunmak zorundadır. Dolayısıyla bu konudaki farkındalığın yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca konuya gerekli önemin verilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Özel kreş ve gündüz bakımevleri ASPB'ye bağlı olarak açılmaktadır ve denetimleri de aynı bakanlık tarafından yapılmaktadır. Bakanlığa bağlı olan özel kreş ve gündüz bakımevlerine ait sayı, kapasite, çalışan sayısı gibi bilgilerin toplanıp toplanmadığını, denetimlerin nasıl ve ne sıklıkta yapıldığını, kreşlerde uygulanan müfredatın nasıl belirlendiğini, denetiminin nasıl yapıldığını ve kamu kurumlarınca açılan kreşlerin sayı ve kapasite bilgisini öğrenmek üzere bakanlıktan bir yetkiliyle görüşülmüştür.

Görüşme yapılan yetkilinin verdiği bilgiye göre, kreş ve gündüz bakımevi açabilmek için bakanlığın belirlediği prosedürün eksiksiz tamamlanması ve MEB'in belirlediği standartlara uygun fiziksel koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Örneğin, 0-2 yaş arası için bodrum katı hariç, binanın herhangi bir katında kreş açılabilir; çünkü bu yaş grubu için bahçe zorunluluğu bulunmamaktadır. Fakat 2-6 yaş grubu için bu durum geçerli değildir, kreş binanın giriş katında ve bahçeli olmalıdır. Fiziksel koşulların yerine getirilmesinin ve gerekli güvenlik önlemlerinin tamamlanmasının ardından bakanlık tarafından kreşlerin "son yer görme incelemesi" yapılmakta ve süreç tamamlanmaktadır. Kreşlerin denetimi Bakanlık tarafından yılda bir kez, hazırlanan Toplam Kalite Yönetimi (TKY) formlarına göre yapılmaktadır. Bu formlarda kurumların güvenlik açısından nelere dikkat etmesi gerektiği yer almaktadır. Denetim sonucu eksikliklerin bulunduğu kreşe ikinci kez gidilmekte, yine eksik varsa üç günlük, yine varsa beş günlük ve hâlâ değişme yoksa sürekli kapatma cezası verilmektedir. Kapatma cezası alan kreş kurucusu yeniden kreş açmamaktadır.

Görüşme yapılan yetkili, MEB'in detaylı olarak yayınladığı standartlar genelgesinden sonra, çocuk bakım ve eğitim hizmeti vermek isteyen özel kurumların MEB'den çok kendilerine başvurduğunu, bunun nedeninin MEB'in kriterleri zorlaştırması olduğunu belirtmiştir. Yetkili ayrıca, kendi bakanlıklarının da benzer kriterlere bir an önce geçmeleri gerektiğini vurgulamıştır.

Kreşlerin hangi kapasite ile çalıştığı, yaş gruplarının gerektirdiği düzenlemelerin yapılıp yapılmamasına göre belirlenmektedir. Eğitim müfredatlarında ise MEB müfredatının takip edildiği belirtilmiştir. Bakanlık, kendisine bağlı kreşlere MEB müfredatına göre eğitimlerin oluşturulmasına ilişkin bildirim yapmaktadır. Yetkili, MEB müfredatını takip etmenin önemli olduğunu, MEB'in eğitimle ilgili bir sorun gördüğü takdirde içerik açısından bir denetleme yapabileceğini belirtmiştir. ASPB'nin ise eğitim içerikleriyle ilgili denetiminde planların günlük tutulup tutulmadığına, aylık programlara göre iş akışlarının yapılıp yapılmadığına bakılmaktadır.

Kamu kurumlarının, kendi personeli için açtıkları kreşlerle ilgili sayı ve kapasite bilgilerini bir ay içinde MEB ve ASPB'ye bildirmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda ASPB'de bu bilginin olup olmadığı sorulduğunda, tüm kamu kurumlarının bildirimde bulunmadıkları, bu nedenle net bir sayı olmadığı öğrenilmiştir. Örneğin yerel yönetimlerin nereye bağlı olduğunu kimse tarafından bilinmediği, genelde bildirim yapmadıkları ve çoğunun yönetmelikte belirtilen şartlara uymadığı yetkili tarafından aktarılmıştır. Yetkili, kendi kreşlerinin de olmadığını³⁸, kamu kurumlarının kreş açmalarının zorunlu tutulmadığını, kreşlerinin denetimlerinin ise kendilerinde olduğunu belirtmiştir. Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Çocuk Bakım Evleri Hakkında Yönetmelik/Ek Madde 1'e göre, kamu kurumu kreşlerinin yönetmeliğe uygunluk denetimi ASPB tarafından, eğitim faaliyetleri ise MEB tarafından denetlenmektedir.

3.3. MEB Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü

Araştırma kapsamında MEB Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü ile görüşülerek, 2014 yılı içinde özel okula gidecek öğrencilere verilen eğitim destekleri kapsamında, okul öncesi eğitim desteğine yönelik bilgi alınmıştır.

³⁸ 557 kadın, 744 erkek olmak üzere toplam 1.301 kişinin çalıştığı ve özel kreşlerden sorumlu olan bakanlıkta kreş olmaması oldukça dikkat çeken bir durumdur.

2014 yılı içinde özel okulda okul öncesi eğitime (yalnızca ana sınıfı) devam edecek 50 bin çocuğa yıllık 2.500 TL eğitim desteği verileceği açıklanmıştır. Eğitim desteği almaya hak kazananların belirlenebilmesi için 6 kriterli bir puanlama sistemi oluşturulmuştur.³⁹

Verilecek teşviklerin miktarı, Maliye Bakanlığı tarafından öğrencinin devlete birim maliyeti hesaplanarak belirlenmektedir. Görüşme yapılan yetkili, teşvik miktarlarının belirlenmesinde bölgesel farklılıklarının dikkate alınmadığını ve Maliye Bakanlığı tarafından tek bir rakam belirlendiğini; ancak kalkınmada öncelikli illere puanlama sisteminde daha çok puan verildiğini ifade etmiştir. Teşvik miktarlarının belirlenmesinde Maliye Bakanlığı yetkiliyken, teşvikten hangi okulların yararlanabileceği ve hangi öğretim kademelerine ağırlık verileceği gibi konularda ise MEB yetkilidir. Teşvik başvuruları, ilgili yönetmeliğe göre değerlendirilmekte ve uygun başvurular ilan edilmektedir. Yetkili tarafından, teşvikin maddi nedenlerden dolayı 4 ila 5,5 yaş arasındaki çocukları kapsadığını; ancak 0-3 yaş arasındaki çocuklar için de gelecekte eğitim desteği verilmesinin düşünüldüğünü ifade edilmiştir.

Eğitim teşviklerine bakıldığında, okul öncesi eğitim kurumu ücretlerinin yalnızca bir bölümünü karşıladığı görülmektedir. Kalan tutar ise ebeveynler tarafından ödenmektedir. Özel okul ücretleri içinde, okul öncesi eğitim ücretlerinin diğer öğretim kademelerine oranla daha yüksek olduğu⁴⁰ ve iller bazında en fazla kontenjanın özel okul ücretlerinin görece yüksek olduğu İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyükşehirlere ayrıldığı anlaşılmaktadır.⁴¹ Dolayısıyla, ebeveynlerin ekleyeceği ücret oranı birçok ilde yüzde 50'nin oldukça üzerindedir ve ebeveynlerin eğitim desteğinden yararlanmayı düşünmeleri yine maddi güçlerine bağlı olmaktadır. Bu şartlar altında destekten yararlanmanın çok tercih edilmediği, 50.000'lik kontenjan için 24.342 başvurunun olmasından anlaşılmaktadır.⁴²

3.4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)

ÇSGB'den İş Teftiş Kurulu müfettişi ile görüşülmüştür. 150'den çok kadın çalışanı olan işyerlerinin kreş açma zorunluluğuna rağmen bu kurumların denetlenmemesi yıllık yapılan teftiş programları ile açıklanmıştır. Bu çerçevede işyeri türlerine karar verildiği ve belli riskler üzerinden teftiş yapıldığı ifade edilmiştir. Teftişleri iş teftiş kurulundaki iş müfettişleri yapmakta ve teftiş programlarında ana risk faktörleri, ölümler, kayıplar gibi risk alanları yer almaktadır.

Bu teftişlerde kadın işçi sayısına da bakılmakta ve sayı yönetmelikteki rakamların üstünde ise, kreş ve emzirme odaları varlığı ve uygunluğu denetlenmektedir. Olmadığı takdirde idari para cezası kesilmektedir.

İki grup teftiş olduğundan bahsedilmektedir. Birincisi şikâyet durumunda gidilen inceleme teftişidir. Şikâyet konusu kreş ya da emzirme odasının yokluğu ise o zaman müfettiş özel olarak bu konu ile ilgilenmektedir. İkincisi ise önleyici teftişler ya da diğer adıyla programlı teftişlerdir. Bunlar risk esaslı önceden belirlenmiş teftişlerdir ve üçe ayrılmaktadırlar: Risklerden dolayı inceleme/ teftiş (mesela inşaatlarda yüksekten düşmek üzerine tedbirlere bakmak); sektör esaslı teftiş (dokuma, kimya ve tekstil); ve organize sanayilerde karışık sektörlerde yapılan teftişler.

Teftiş sırasında kreş olmadığı görüldüğünde işyerinin kreş açmaya niyeti olup olmadığı sorulmakta, eğer istemiyorsa ceza kesilmektedir. Kreş açacağını söyleyen işyerine iki ay süre verilmektedir. Açmazsa 6331 Sayılı İş Sağlığı ve İş Güvenliği Kanunu'na göre ceza uygulanmaktadır. İşyerine verilen süre 1 ayken, 2013 yılında 2 aya çıkarılmıştır. Eğer ikinci kez gidişte de kreş açılmamışsa bu sefer para cezası 10 katına yükselmektedir. 2014 itibarıyla bu ceza ilk tespitite 1000 TL'dir. Ancak işyerlerine ikinci kez gitmenin her zaman mümkün olmadığını ifade edilmiştir. Diğer programlı teftişlere çok vakit ayrıldığı için öteki teftişlere fazla zaman kalmadığı belirtilmiştir. Çünkü tüm Türkiye'de iş müfettişi sayısı yaklaşık 1000'dir. Kanunda cezalar ikiye ayrılmış durumdadır. Bazılarında eksiklik giderilmediğinde 10 katı ceza verilirken, emzirme odası açılmadığı takdirde 3000 TL olan ceza yüzde 50 arttırılmaktadır.

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/32/01/704224/icerikler/ozel-okul-ogrenci-tesviki-basvuru-sartlari-nereden-yapiliyor_1340528.html.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://ekonomi.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/744560-rekor-kres>.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/32/01/704224/dosyalar/2014_08/13075228_08111210_etimveretimdestei.pdf

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.milliyet.com.tr/meb-ozel-okula-tesvik-listesi-gundem-1934082/>.

Programlanmış teftişler üçe ayrılmaktadır: Risk, sektör ve alan esaslı. Sektör ve alan esaslı olan programlı denetimlerde kadın çalışan sayısı belli bir sayı üzerindeyse bu hususlar da sorulmaktadır. Ama risk esaslı gidildiğinde kadın sayısına bakılmamaktadır.

Görüşülen yetkili bu tip yükümlülükler için sayı belirlenmesinin her zaman suistimale açık olduğunu belirtmiştir. Ya kadın sayısı o sayının altında tutulmakta ya da iş taşeronu devredilmektedir.

Verilen bilgiye göre 2014 yılında emzirme odası kurması gereken işyeri sayısı 241'dir ancak 68 tane işyerinde emzirme odası bulunmamaktadır. Kreş açması gereken işyeri sayısı ise 171'dir ve 72 tanesinde kreş yoktur. Bu, yapılan teftişlerde ortaya çıkan tablodur. Yani tüm yükümlülük sahibi işyerlerini kapsamamaktadır. Görüşülen yetkiliye göre kreş ve emzirme odası çok fazla ölümlü ve yaralanmalı iş kazası olan Türkiye'de önem açısından alt sıralarda gelmektedir.

Yetkili, işyerlerindeki bir algıya da işaret etmektedir. "Bizim kreş açma yükümlülüğümüz var ama kadınlar getirmiyor, kreşimiz de var ama kapattık" diyen işyerleri ile karşılaşıldığı ifade edilmiştir.

İşyerlerinin denetlenme sıklığı bir kurala bağlı değildir. Eskiden bir işyerine gidildiğinde bunun kontrolünü de yılın ikinci yarısında yapmak şartıyla teftiş yapılırken, bu uygulama daha sonra programlı teftiş yaklaşımında kaldırılmıştır. Yani bir tespitin kontrolü için iki defa iş yerine gidilse de tek teftiş içinde birleştirilmekte, teftiş süresi uzatılmaktadır.

Yetkili, denetimlerde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik'teki kriterlerin dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi işyerlerinin kontrolünde öncelikli alanlar vardır. Kadınlara yönelik yükümlülükler geri planda kalmaktadır. Üstelik yapılan kontrol sonrası takibinde sıkıntılar yaşanması, yükümlülüğünü yerine getirmeyen işyerlerinin ceza almasının da önüne geçmektedir. Cezaların miktarının caydırıcı olmayışı da, işyerlerinin sorumluluktan kaçmasını kolaylaştırmaktadır.

3.5. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Araştırma kapsamında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü ile görüşülmüş ve OSB kreşlerine yönelik birtakım sorular yöneltilmiştir.

Görüşülen yetkili öncelikle, OSB'ler üzerinde herhangi bir yaptırımlarının olmadığını, tavsiye niteliğinde görüş bildirebildiklerini belirtmiştir. Müdürlükte, Türkiye genelinde hangi OSB'lerde kreş olduğuna yönelik bilgi bulunduğu ifade edilmiştir; ancak sayı ve OSB bilgisi paylaşılmamıştır. Bu kreşlerin denetimlerinin hangi bakanlıkça yapıldığı ve ne sıklıkta denetlendiğine yönelik bilgi alınamamıştır. OSB kreşlerinin yapısının nasıl olduğu ve maliyetinin nasıl karşılandığıyla ilgili soruya ise OSB'lerin imar planlarında kreş alanlarının bulunduğu ve işveren ya da OSB'nin kreş yaptırdığı, maliyetinin fazla olmadığı yanıtı alınmıştır. Yetkili ayrıca, işyerlerinin emzirme odası ve kreş açmasının iş sağlığı ve güvenliği kapsamında olduğunu, OSB'lerde iş sağlığı ve güvenliği birimlerinin oluşturulması gerektiğini, bu birimler oluşturulduğunda kreş ve emzirme odalarının da açılacağını belirtmiştir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın OSB'lerde kreş açılmasını yaygınlaştırmak üzere yürüttüğü birtakım çalışmalar bulunmaktadır. 2012 yılında ASPB ve Borusan Holding'le yapılan işbirliği protokolü kapsamında OSB'lerde kreşlerin açılması için çalışmalar yürütülmektedir.⁴³ Bu kapsamda şu ana kadar iki kreşin yapımı tamamlanmış, birinin yapımı ise tamamlanmak üzeredir. Yapımı tamamlanan kreşlerden birinin açılmış olduğu, diğerinin ise OSB yönetimindeki sorunlar nedeniyle henüz açamadığı öğrenilmiştir.

3.6. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

TÜİK'in 0-6 yaş arası çocuklara hizmet veren kurumların sayısı, kapasitesi ve hizmet verilen çocuk sayısına dair herhangi bir çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle de MEB ve ASPB arasındaki veri farklılıkları ile ilgili bir yorum yapamamaktadır.

⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.annemini.org.tr/ProjeHakkinda.aspx>.

Veri havuzu kurumlarla yaptıkları protokoller çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmalar ve kurumlardan gelen bilgilerle oluşturulmaktadır. Kuruluşlar isterlerse TÜİK'e başvurup araştırma yapılmasını isteyebilmektedir. TÜİK özet bir rapor dışında mikro veri adı altında araştırma içerisindeki sorulara verilen cevapların yer aldığı verileri de paylaşmaktadır.

TÜİK tarafından yürütülen ve 2014-2015 yıllarını kapsayan zaman kullanımı araştırmasında çocuk bakımını nasıl sağlıyorsunuz, kurumsal bir yardımla mı, aile yardımıyla mı yoksa kendiniz mi gibi soruların olduğu ve çocuğun yaşının da bilinmesi dolayısıyla çocuk bakımına dair önemli bilgiler elde edileceği belirtilmektedir.

3.7. Maliye Bakanlığı

Maliye Bakanlığı'ndan görüşülen yetkili 0-6 yaş arası çocukların bakımı ve eğitimine dair herhangi bir destek söz konusu mu sorumuza MEB'e okul öncesi eğitim için verilen bütçenin bu konuda değerlendirilmesi gerektiği cevabını vermiştir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımında kız öğrencilere yönelik harcama kalemini öğretmenlerin ve personelin maaşını iyileştirmek için kullandıklarını çünkü bu hizmetlerden yararlanan kız öğrenci sayısının artmasını önemsediklerini ifade etmiştir.

Okul öncesi eğitime destek kapsamında kriterler belirlenirken bölgesel farklılıkların göze alındığı ve buna göre puanlama gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Yetkiliye göre okul öncesi eğitim diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye'de çok tercih edilen bir eğitim değildir. Maliye Bakanlığı organize sanayi bölgesinde verilen eğitim desteklerini, rehabilitasyon merkezinde engelli bireyler için verilen destekleri, ve de özel eğitim desteğini belirlemektedir. Yani Bakanlık işin mali kısmı ile ilgilenirken MEB hangi bölgelerdeki hangi okullar faydalanabilir, hangi eğitim kademesine ağırlık veririz konusunda yetkilidir.

4. Genel Değerlendirme

İstanbul, Bursa, Ankara ve Konya illerinde sunulan erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin hem nicel hem de nitel bir haritasının çıkarıldığı bu çalışma kapsamında en göze çarpan konular, sunulan hizmetlerin kalitesinde bir standardın olmayışı ve verilere ulaşmanın zorluğudur. Bu bölümde hizmetleri sunan kurumlara yönelik göze çarpan tespitler yapılmış ve ardından sunulan hizmetler değerlendirilmiştir.

MEB'e Bağlı Resmi-Özel Anaokulu ve Anasınıfları

MEB'e bağlı resmi ve özel anaokulları ve anasınıfları önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Ancak özel anaokulları yalnızca çifte kazananlı hanelerden gelen çocukların hizmet alabileceği bir ücretlendirme düzeyine sahiptir. Dar gelirli aileler ise çocuklarını genellikle resmi anaokullarına ve çoğunlukla da anasınıflarına göndermektedir. Resmi anasınıflarının tam kapasite ya da kapasitelerinin üstünde çalışması, ancak özel anaokullarının tam kapasiteye ulaşamaması okul öncesi ücretsiz ya da düşük ücretli hizmete duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır.

Resmi ve özel anaokullarının ne fiziksel koşullarında ne de verilen eğitimlerde bir standartlaşmadan bahsetmek mümkün değildir. Resmi anasınıflarının ise fiziksel koşullarının yetersizliği göze çarpmaktadır.

ASPB'ye Bağlı Özel Kreşler

ASPB'ye bağlı özel kreşlerin fiziksel koşulları ve hizmet kalitesi kreşlerin yer aldığı semtlerin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla niteliksel açıdan standart bir hizmetten bahsetmek mümkün değildir.

ASPB'ye bağlı kreşler 0 yaşından itibaren çocukları kabul edebilmektedir. Ancak bu tip kuruluşların sayısı yeterli değildir.

Kamu Kurumlarının Kendi Personeli İçin Açtıkları Kreşler

Kamu kuruluşlarının kreşleri ile ilgili en fazla dile getirilen konu, maliyetlerini kendilerinin karşılıyor oluşlarıdır. Görüşme yapılan kurum kreşlerinin çoğu önceliği kendi çalışanlarının çocuklarına, sonra diğer kurumlardan ve son olarak da yönetmelikte yer almamasına rağmen dışarıdan gelen çocuklara vermektedir. Kendi çalışanlarının çocukları ile dışarıdan gelenlerin ödediği ücret farklılaşmaktadır. Bu maliyet sorunu nedeni ile bazı kreşlerde ücretler yalnızca üst düzey kademelerde çalışan personelin çocuklarını gönderebilmelerine imkân tanımaktadır. Düşük vasıflı işlerde çalışanların asgari ücret aldıkları göz önünde tutulursa buralara çocuklarını gönderebilmeleri çok da mümkün olamamaktadır. Bazı kreşlere ise üst düzey personelin -kreşlerin kalitesinin düşük olması gerekçesiyle- çocuklarını göndermedikleri görülmektedir.

Yerel Yönetim (Belediye) Kreşleri

Yerel yönetim kreşleri tam kapasite çalışmaktadır. Burada, belediye kreşlerinin görece daha uygun ücretlerle hizmet sunmasının etkili olduğu tahmin edilmektedir. Zira ÇHGM'ye bağlı özel kreş ve gündüz bakımevlerinin çoğu zaman kapasitenin altında çalıştığı, örneğin Bursa'da bu nedenle bazı kreşlerin kapandığı; çünkü yüksek ücretlerin ödenemediği bilgisi alınmıştır.

Belediye kreşleri çoğunlukla kapasite, bakılan çocuk ve çalışan personel açısından resmi ve özel eğitim kurumlarına göre daha fazla sayıya sahiptir. Birçok belediye kreşi neredeyse tam kapasite çalışmakta; ancak yine de talebi karşılayamamaktadır. Bununla birlikte kreş ücretleri özel kreşlerle karşılaştırıldığında daha düşük olsa da hanelerine asgari ücret ya da daha az gelir giren ailelerin ulaşamayacağı kadar pahalıdır. Buna rağmen belediye kreşlerine talebin yüksek olması hem var olan ihtiyacı ortaya koymakta hem de özel kreşlerin pahalılığı ile MEB'e bağlı resmi anaokullarının ikili eğitime geçmesi dolayısıyla çalışan ebeveynler için tercih edilebilir olduğunu göstermektedir. Belediye kreşlerinin denetimiyle ilgili ise net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu kreşlerin bağlı oldukları belediye tarafından denetlenmesinin yanı sıra bazı belediyeler, MEB tarafından bazı belediyeler ise ASPB tarafından denetlendiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen ASPB yetkilisi de, belediye kreşlerinin nereye bağlı olduklarının ve hangi bakanlık tarafından denetlendiklerinin belli olmadığını belirtmiştir.

Özel İşyeri Kreşleri

Özel işyeri kreşlerinde öncelikle denetimlerin yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. İş Kanunu'na tabi 150'den çok kadın çalışanı olan işyerlerinin çocuk bakım hizmetini karşılaması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda 150'den çok kadın çalıştıran kaç işyerinin olduğu ve kaçında bu hizmetin sunulduğu bilgisine Bursa dışında net olarak ulaşılamamıştır. Aralık 2013'e kadar var olan kreşlerle ilgili MEB ve İŞKUR İl Müdürlüklerine bildirim yapılması zorunlu tutulmasına rağmen⁴⁴ İl Müdürlüklerine yapılan aramalarda böyle bir bildirimin çoğunlukla yapılmadığı öğrenilmiştir. İllerde Çalışma Bakanlığı Teftiş Kurulları ile yapılan görüşmede ise işyerlerinin denetimlerinin genellikle bir içerikle ilgili yapıldığı, bu sırada işyerinin 150'den fazla kadın çalışanı olduğu hâlde kreşi yoksa bu bilginin rapor edildiği öğrenilmiştir. Diğer bir anlatımla, kreşlerin ancak nerede olmadığı bilgisine ulaşılabileceği belirtilmiştir. Konuyla ilgili Sanayi ve Ticaret Odaları ile KOSGEB'de de bilgi olmadığı öğrenilmiştir. Yapılan bilgi edinme başvuruları ise çalışmada da belirtildiği gibi kurumlar tarafından kendilerinin konuyla ilgili olmadıklarına dair yazıyla yahut istenilenin dışındaki bilgilerle yanıtlanmıştır.

OSB Kreşleri

OSB'lerin sundukları kreş hizmeti sınırlıdır. Türkiye'de, OSB kreşlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların gerekçesi ülkenin ekonomik ve sosyal hedeflerine ulaşması için kadın istihdamını artırmak olarak belirtilmektedir.⁴⁵ Çocuk bakımından sadece kadınların değil, kadınların ve erkeklerin eşit olarak sorumlu olduğu ve bu nedenle toplumsallaştırılması gerektiği vurgusunun eksik kaldığı bu çalışmalar kapsamında, devlet ve özel sektör işbirlikleri dâhilinde birtakım pilot projelerin de yapıldığı görülmektedir.⁴⁶ Bununla birlikte

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, <http://www.iskanunuu.com/images/dokuman/yonetmelikler/gebe-emziren-kadınların-calisma-sartları-cocuk-bakim-odaları.pdf>.

⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=448>.

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.borusan.com.tr/Contribution_AnneminiIsl.aspx.

OSB kreşlerinin yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamındaki illerde OSB sayısı yüksek olmakla birlikte, yalnızca bir OSB kreşi bulunmaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü 4 ildeki tek OSB kreşi İstanbul'da bulunmaktadır. OSB yönetimi tarafından yaptırılan kreşin fiziksel koşulları AB standartlarındadır. Bununla birlikte, ücretleri oldukça yüksektir ve OSB içindeki tüm çalışanların bu kreşten yararlanabilmeleri mümkün değildir. Ayrıca Ankara'da da bir OSB kreşi hizmet sunmaya başlamak üzeredir; ancak koşulları henüz belli olmamıştır.

Tekstil firmalarının yer aldığı Bursa'daki bir OSB'de ise 100 çocuk kapasiteli bir kreş açma düşüncesi vardır. Bununla birlikte bu OSB'de yaklaşık 6.000 civarında kadının çalıştığı düşünüldüğünde 100 çocuk kapasiteli bir kreşin talebi karşılaması pek mümkün görünmemektedir. Aynı zamanda, açılacak kreşin çalışanlara maliyetinin ne olacağı da önemli bir konudur. Düşük ücretlerle çalışmanın yaygın olduğu tekstil sektöründeki kadınların maliyeti yüksek bir kreşi tercih etmeleri zor olacaktır.

Mesleki Eğitimler Kapsamında Sunulan Çocuk Bakım Hizmetleri

Belediyeler bir de bünyelerinde açtıkları beceri ve meslek edindirme kurslarına gelen kadınların çocukları için oyun odası hizmeti vermektedir. Mesleki eğitimler kapsamında çocuk bakım hizmeti sunan oyun odalarının bir standardı yoktur, fiziksel koşulları çocuklara uygun değildir ve yetkin personel çalıştırılmamaktadır. Hem Ankara'da hem de Konya'da görüldüğü üzere her belediyenin bu imkânı sunmamasının yanı sıra aynı belediye içindeki benzer kuruluşlarda bile oyun odalarının varlığı farklılık göstermektedir. Belirli günler birkaç saat çeşitli kurslara katılan kadınların çocuklarını bırakabilecekleri böyle yerlerin varlığı çok önemlidir. Ancak yine belediyeler arasında ve belediyelerin kendi içlerinde oyun odasından sorumlu kişilere bağlı olarak yapılan etkinlikler değişmektedir. Bazı oyun odalarında özel personel bulunmamaktadır. Bazılarında ise çocuklar yalnız başlarına bir odada oyun oynamaya bırakılmaktadırlar. Üstelik oyun odalarının büyük bir kısmı küçük çocuklar düşünülerek tasarlanmamıştır. Tuvaletler ve lavabolar kurslara gelen yetişkinlere göre olduğu için çocuklar için de tehlike yaratmaktadır. Diğer taraftan farklı yaş gruplarının aynı sınıf içerisinde bulunuyor oluşu küçük çocukların zarar görmesine neden olabilmektedir. Bu durum, çocuk bakımı için yalnızca dört duvarın yeterli olduğu düşüncesinin bir yansımasıdır.

Bakım ve Eğitim Hizmetlerinin Mevcut Durumu

0-2 yaşa yönelik hizmetler sınırlıdır: Hem var olan verilerde hem de yüz yüze derinlemesine görüşmelerde de görüldüğü gibi 0-2 yaş arası çocuklara verilen eğitim ve bakım hizmetleri çok sınırlıdır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi özellikle bu yaş grubunun evde anne ya da başka bir kadın aile bireyi tarafından bakılacağı/bakılması gerektiği düşüncesidir. Bu düşünce biçimi hem Maliye Bakanlığı yetkilisi hem de ÇSGB İş Teftiş Kurulu Müfettişi tarafından da dile getirilmiştir. Ancak yine verilerin açıkça ortaya koyduğu üzere 3-6 yaş okul öncesi okullaşma oranları da ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Görüşme yapılan yetkililer, genellikle 2-3-4 yaşlar için olan talebin, diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

MEB ve ASPB'nin hizmet sunumlarında farklılık vardır: MEB'e bağlı anaokulları ve anasınıfları ile ASPB'ye bağlı kreş ve gündüz bakımevlerine bakıldığında önemli farklılıklar göze çarpmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinde bir standart yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Resmi anaokullarının Temmuz 2014'ten beri sabah ve öğleden sonra olarak ikili bir eğitime geçmiş olması çalışan ebeveynleri zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenle, araştırmada da görüldüğü üzere bazı okullar öğleden sonra çocuk kulübü olarak hizmet vermeye başlamışlardır. Diğer taraftan çocuk kulübü ve/ya da etüt hizmeti, bazı özel anaokulları ve kreşlerde de göze çarpmaktadır. Okul öncesi eğitimin yalnızca 3-6 yaş ile sınırlandırılması ve ilköğretim çağındaki çocukların okul sonrası ya da öncesi zamanlarında bir yetişkinin olmasına duydukları ihtiyaç Türkiye'de önemli bir sorun alanına işaret etmektedir.

Birkaç istisna dışında kurumların benzerlik gösterdiği nokta ise, çocukların ulaşımının ücret karşılığı sağlandığı, ücretsiz servis imkânının olmadığıdır.

Bir hizmet standardı yoktur: Kurumun resmi ya da özel olması fark etmeksizin, hizmetin verildiği bölgeye göre fiziksel koşulların ve verilen eğitimlerin farklılaşabildiği de görülmektedir. Ya da kurumların maddi olanaklarıyla sundukları hizmetin doğru orantılı olduğuna da rastlanmaktadır. Bu durum, kalitede bir standardın olmadığı gözlemini desteklemektedir.

Kurumlar çocuklar için ücretsiz ulaşım imkanı sağlamamaktadır: Birkaç istisna dışında kurumların benzerlik gösterdiği nokta ise, çocukların ulaşımının ücret karşılığı sağlandığı, ücretsiz servis imkânının olmadığıdır.

Kurumların denetimiyle ilgili sorunlar bulunmaktadır: Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti sunan kurumların denetiminde de ciddi sıkıntılar vardır. MEB'in denetimlerinin, ASPB'nin denetimlerine göre daha düzenli ve sık olduğu anlaşılmakla birlikte, hizmet sunan her kurumun aynı sıklıkta ve detayda denetlendiğinden söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla da yukarıda bahsedilen ihtiyaç ve bu ihtiyacın giderilmesinin maliyeti özellikle dar gelirli ebeveynlerin çocuklarını kalitesiz hizmetlere mecbur bırakmaktadır.

Eğitimleri içeriğinde de bir standart bulunmamaktadır: Pahalı anaokulu ve kreş fiyatları, iyi bakım ve eğitimin garantisi değildir. Erken çocukluk eğitiminin standartlaşmadan uzaklığı eğitimin içeriğinin de kuruluşların kendi inançları ve dünya görüşleri temelinde şekillendirilmesi anlamına gelmektedir. Özellikle cinsiyet, din, dil, etnik köken, sınıf ayrımcılığı temelinde herhangi bir farkındalık geliştirilmediği görülmektedir. Gerekçe olarak da çoğunlukla, böyle bir ayrımcılığın kurumlarda zaten yapılmadığı, çocukların da bu yaşta konuyu anlamayacakları gösterilmektedir. Oysaki ayrımcılık yapılmadığını belirtilen kurumların çoğunun ayrımcılık içeren söylem ve uygulamalara sahip olduğu görülmüştür. Azınlıkların çocuklarının farklılıklarına saygı duyan ya da bunlara dair farkındalık geliştirmeye elverişli bir bakım ve eğitim sisteminden genel olarak söz edebilmek mümkün görünmemektedir. Diğer yandan, cinsiyet eşitsizliğinin temelini oluşturan ve sosyal ve kültürel olarak belirlenen toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümüne yönelik –bazı eğitimcilerin kişisel çabaları dışında- herhangi bir çalışma yürütülmemekte, hatta birçok kurumda bu eşitsiz rolleri pekiştiren eğitimler verilmektedir. Örneğin drama derslerinde kız çocukların anne rolüne girip ev işlerini yapması, oğlan çocukların baba rolüne girip işe gitmesi; kız ve oğlan çocukların farklı renklerde ve biçimlerde oyuncaklarla oynatılması oldukça sık duyulan anekdotlar olmuştur.

Diğer taraftan, en çok göz ardı edilen gruplardan birisi engelli çocuklardır. Görüşülen kurumların ne fiziksel koşulları ne de eğitim biçimi engelli çocukları kapsayacak şekilde geliştirilmemiştir. Bazı okullar kaynaştırma öğrencilerini kabul etseler de verilen eğitimin hem özel ihtiyaçları olan hem de 'normal' sayılan çocukların gelişimi ile ne kadar uyumlu olduğu şüphelidir. Ayrıca bazı velilerin rehabilitasyon merkezlerinden gelen çocukların kendi çocuklarının gelişimini zayıflatacağını düşünmesi ve memnuniyetsizliğini göstermesi hem genel olarak engelli bireylere yönelik önyargıların boyutunu hem de yalnızca fiziksel değil zihinsel dönüşümün de gerekliliğini öne çıkarmaktadır.

Eğitimin içeriği bağlamında üzerinde en az durulan konulardan birisi, çocuk ihmal ve istismarıdır: Konuyla ilgili özel bir çalışma, birkaç istisna dışında, ne resmi ne de özel bakım ve eğitim kurumlarında yapılmaktadır. Farkındalığı daha fazla olan eğitimcilerin kişisel çabaları dışında –MEB müfredatında yer almasına rağmen- müfredata entegre edilmemiş bir konu olarak durmaktadır. Görüşme yapılan erken çocukluk bakım ve eğitim kurumlarının bazıları 0-6 yaş arası çocukları da kabul etmektedir. Ancak bazı kurumlarda sınıf ve personel yetersizliği nedeniyle 0-3 yaş arası çocuklar aynı yerde bakılabilmektedirler. Hem bu yaş grubunun kendi içinde ihtiyaçları farklılık gösterdiği için hem de daha büyük yaştakilerin küçüklere zarar verme ihtimali dolayısıyla sakıncalı bir durum yaratmaktadır. Bazı özel kreşlerde yalnızca bu yaş grubu için değil, 3-6 yaş grubu için de çocuk sayısı az olduğu durumlarda aynı sınıfta eğitim verilebilmektedir. Farklı sınıfların açılması, daha fazla personel gerektireceği ve bu da maliyet demek olacağı için tercih edilmemektedir. Bu da çocukların sağlığı ve aldıkları eğitimin niteliği ile ilgili soru işaretleri uyandırmaktadır.

İlkokullarda ayrı sınıflar olarak hizmet veren anasınıfları da üzerinde düşünülmesi gereken bir modeldir. Çoğunlukla 5-6 yaş grubunu içerse de 4 yaşı kabul eden anasınıfları da vardır. Bu kurumların ücretleri düşük olduğundan hiç okul öncesi eğitim almamış çocuklar için

ilkokula başlamadan önce bir hazırlık olarak önemli bir olanaktır. Ancak büyük çocuklarla aynı ortamda olunmasının getireceği zararlar üzerine yoğunlaşmadığı görülmektedir. Bazı anasınıfları, yetkili öğretmenlerin bilinçli oluşları dolayısıyla büyük sınıflarla mümkün olduğunca az temasa sokulmaktadır. Ancak diğer anasınıflarında ise aynı ortak alanlar kullanılmaktadır. Aslında bu örnekler de Türkiye’de okul öncesi eğitimdeki iki başlılığın, denetim eksikliğinin ve bir standardın bulunmayışının önemli sonuçlarıdır.

Velilerin Katılımı

Erken çocukluk bakım ve eğitim kurumlarında ebeveynlerin sürece katılımı çoğu zaman sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bazı okullarda, senede en çok üç kere gerçekleştirilen veli toplantıları ve çocukların alınması sırasında gerçekleştirilen kısa görüşmeler dışında ebeveynlere yönelik çalışmalar yapılmamaktadır. Genelde anneleri hedef alan mutfak etkinlikleri, doğum günü kutlamaları gibi faaliyetler dışında seyrek de olsa sinema, tiyatro, müze gibi gezilere de katılıma imkân veren okullar vardır. Diğer yandan bakım ve eğitim hizmetlerinden çoğunlukla çalışan ebeveynlerin çocuklarının yararlandığı görülmektedir. Bununla birlikte hizmet sunan kurumların çalışma saatleriyle, özellikle vardiyalı çalışan ebeveynlerin çalışma saatlerinin uymayabildiği, bu durumlarda büyükannelerin ya da ailenin başka bir kadın üyesinin bakım hizmetini devraldığı görülmektedir.

Çalışma Koşulları

Çalışma koşullarında farklılıklar vardır. Çalışanların neredeyse tamamının kadın olması haricinde çalışma koşulları da farklılık gösterebilmektedir. Görüşme yapılan tüm kurumlarda çalışanların sosyal güvenceli olduğu belirtilmekle birlikte, maaşlar arasında farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılık, çalışma konumu, deneyim vb. durumlar nedeniyle olabildiği gibi, aynı işi aynı deneyime sahip olarak yapanların taşeronla bağlı olup olmamalarına göre de ortaya çıkabilmektedir. Yoğun çalışmayı gerektiren bir sektör olmasına rağmen, genel olarak çalışanların dinlenme zamanı bulamadıkları ve maaşların çok yüksek olmadığı belirtilmelidir. Ayrıca, bazı kurumlarda öğretmen başına düşen çocuk sayısı 10 iken, bazı kurumlarda 25’in üzerine çıkabilmektedir. Aynı biçimde, çok fazla sayıda çocuğun olduğu kurumda 1 temizlik görevlisi tüm işi yapabilmektedir. Görüşülen çoğu kurum yetkilisi, bu işin sevilmeden yapılabilecek bir iş olmadığını vurgulamaktadır.

Verilerle İlgili Problemler

MEB’e bağlı anaokulu ve anasınıfı sayıları ile ASPB’ye bağlı kreş ve gündüz bakımevleri sayıları bağlamında, konuyla ilgili en kapsamlı verilerin bulunduğu ve MEB tarafından hazırlanan Milli Eğitim İstatistikleri ile MEB ve ASPB İl Müdürlükleri’nden alınan verilerde farklılıklar söz konusudur. Bu nedenle çalışmada merkezden ve yerelden alınan veriler ayrı verilmiştir.

Veriler arasındaki farklılıkların nedenlerinden biri, görüşülen yetkililer tarafından, il müdürlüklerinin verileri sürekli güncellemesi olarak açıklanmıştır. Diğer nedenin ise erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin iki ayrı Bakanlıkça yürütülüyor olmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu durum, hizmetleri sunan kurumlarla ilgili bilgiye ulaşmayı güçleştirmenin yanı sıra, sunulan hizmetlerin niteliğini de etkilemektedir.

Kamu kurumlarının 657 Sayılı Kanun’un 191. maddesine göre açtıkları çocuk bakım ve eğitim kurumları ile ilgili bilgi ise Milli Eğitim İstatistikleri’nde iller bazında verilmemiştir. Bu bilgilere ulaşabilmek için MEB’le görüşülmüş; ancak bir önceki yılın verilerinin var olduğu görülmüştür. Yerel yönetimlere (çalışma kapsamında belediyeler) ait kreşlerin de içinde yer aldığı bu verilerde bir kaybın olduğu tespit edilmiştir; ancak bu kaybın hangi illerde ve kurumlarda olduğu bilgisine net olarak ulaşmak mümkün olamamıştır. Araştırma kapsamındaki 4 ilde tüm belediyeler aranmış, kreşlerinin olup olmadığı öğrenilmiştir. Belediyeler açtıkları kreşlerde hem kendi personeline ve hem de dışarıya hizmet sunmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlere ait tüm kreşlerin bu veriler içinde yer alması gerekirken, böyle olmadığı görülmüştür. Örneğin İstanbul’da yapılan aramalar sonucu 9 belediyeye ait 41 kreşin olduğu öğrenilirken, MEB’den alınan verilerde 3 belediyeye ait 8 kreşin olduğu bilgisi yer almaktadır. MEB’den alınan veriler 2012 yılına aittir; ancak 8’den fazla belediye kreşi bu tarihten önce açılmış bulunmaktadır. Belediye dışındaki diğer kamu kurumlarına ait kreşlerle ilgili de veri eksikliği olabileceği, bunun nedeninin de MEB’e ya da ASPB’ye bildirim

yapılma zorunluluğunun yerine getirilmemesi olduğu MEB ve ASPB yetkilileri tarafından iletilmiştir. Nitekim kamu kurumları kendi personeli için açtığı kreşlerle ilgili MEB ve ASPB'ye bildirim yapmak durumundadır⁴⁷; ancak buna uymadıkları görülmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Verilerle ilgili kısıtlara rağmen illerde ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler ve var olan istatistiklerin analizi sonucunda 0-6 yaş arası için sunulan erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin, Türkiye geneliyle de paralel olarak, ihtiyacı karşılayacak kapasitede sunulmadığını göstermektedir.

Nicel yetersizliğin yanı sıra verilen hizmetlerin kalitesi ile ilgili de ciddi sıkıntılar olduğu görülmektedir. Bu noktada en temel problem erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin sunulmasından iki Bakanlığın sorumlu olmasıdır. Bu durum, hem fiziksel standartlar, hem verilen eğitimin içeriği hem personelin çalışma koşulları hem de düzenli denetimlerin yapılması noktalarında sıkıntıları beraberinde getirmektedir.

Çok düşük ücretle 3-6 yaş arası çocuklara hizmet sunan resmi anaokulları ve anasınıfları hem hizmet verdikleri yaş grubu hem de kapasiteleri açısından ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Özel anaokulları ve kreşler ise dar gelirli ailelerin çocuklarını gönderebilmelerine olanak tanımayacak oranda yüksek ücrete sahiptir. 0-2 yaş arası çocuklara ise bakım hizmeti sunan kurumlar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla 0-6 yaş arasındaki çocukların büyük bir kısmı bakım ve eğitim hizmetlerine ulaşamamaktadır.

Verilen hizmetin içeriği de ciddi problemler barındırmaktadır. MEB'in çizdiği çerçeve dışında içerik öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Bu, bir yandan olumlu bir uygulama olsa da diğer taraftan her kurumun kendi dünya görüşü çerçevesinde bir eğitim vermesini beraberinde getirmekte ve çocukların sağlıklı gelişimi konusunda sorunlu bir durum ortaya çıkarabilmektedir.

Engelli çocukların ihtiyaçları temelinde bir farkındalık da söz konusu değildir. Görüşme yapılan okulların neredeyse hiçbiri, engelli çocuklara uygun fiziksel düzenlemelere sahip değildir. Benzer şekilde öğretmenlerin formasyonu ve eğitimin içeriği de engelli çocukları entegre edecek bir yapıda değildir.

Göze çarpan önemli noktalardan birisi de, birkaç istisna dışında, cinsiyet, etnik köken ve dini inanış gibi ayrımcılıklara dair herhangi bir farkındalık olmayışı ve bu ayrımcılıkların yeniden üretilmesidir.

Çocuk ihmali ve istismarı da üzerine en çok söz üretilen ama en az önlem alınan konulardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bireysel çabaların haricinde konuyla ilgili standart bir uygulama bulunmamaktadır.

Ebeveynlerin sürecin içerisine yalnızca veli toplantıları ve doğum günleri gibi belirli günlerde katılması da denetimlerdeki yetersizliklerin niteliksiz hizmetler olarak geri dönmesi anlamı taşımaktadır. Resmi anaokulları ve anasınıflarında ebeveynlerin söz hakkı yok denecek kadar azdır. Özel kurumlar resmi kurumlara göre ebeveynlere daha fazla hesap verebilirlik sergilemektedirler. Öte yandan, velilerin çok büyük bir çoğunlukla annelerden oluşması ve babaların sürece neredeyse hiç katılmamaları çocuk bakımını kadınların sorumluluğunda gören cinsiyetçi tutumun bir uzantısı olarak belirlemektedir. Çok az kurumun babaları da sürece katmak üzere yürüttüğü faaliyetler bulunmaktadır.

Benzer bir denetimsizlik yerel yönetimlerce açılan mesleki ve beceri kurslarında açılan oyun odalarında da göze çarpmaktadır. Öncelikle yerel yönetimlerin oyun odaları açma zorunlulukları bulunmamaktadır. Bu nedenle de kendi inisiyatiflerinde kurs verilen binaların bazı odalarını kadınlar kurs saatindeyken çocuklara ayırmaktadırlar. Dolayısıyla ne fiziksel koşullar, ne personel ne de verilen hizmet yeterlidir. Daha çok, çocukların annelerinden ayrı kaldıkları zamanı doldurabilecekleri yerler olarak düşünülmektedir. Yalnızca kursiyer kadınların değil, o semtte yaşayan tüm ebeveynlerin gerek duyduklarında birkaç saatliğine çocuklarını bırakabilecekleri yerlerin varlığı büyük önem taşımaktadır. Ancak bu yerlerin de çocukların sağlıklı gelişimi ve güvenliği için belirli bir standarda sahip olması ve düzenli

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Çocuk Bakım Evleri Hakkında Yönetmelik, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/28.html>.

olarak denetlenmesi gerekmektedir. Maalesef Türkiye’de bu konuda da büyük bir boşluk söz konusudur.

Öte yandan, kadın işsizliğinin azaltılması için çalışmalar yapan ve kamu istihdam hizmetleri sunan İŞKUR’un işverenlerle kurduğu işbirliği çerçevesinde eğitimler sırasında oyun odası açılması konusunu işverenlerin gündemine öneri olarak sunması önem taşımaktadır.

Özel işyerlerinde kreş açılmasına yönelik yasa maddesi ise yalnızca kadınları dikkate aldığı için ayrımcılık içermekte ve geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirmektedir. Ayrıca 150’den fazla kadın çalışanı olan ifadesi ve bu hizmetin sunulmasının denetlenmesindeki yetersizlik altı çizilmesi gereken bir problemdir.

Kamu kurumlarının kendi personeli için açtıkları kreşlere bakıldığında maliyetlerini kendilerinin karşılaması zorunluluğu nedeniyle sayılarının giderek düştüğü görülmektedir. Ayrıca bu kreşler arasında dahi bir standarda rastlamak mümkün değildir. Bazı kurumların verdikleri hizmetler çocukların sağlıklı gelişimi ve güvenliği açısından yeterli nitelikteyken, bazıları kötü koşullarda hizmet sunmaktadır.

Tüm bu örnekler dikkate alındığında Türkiye’de geleneksel cinsiyet rollerinin hâkim olduğu ve uygulanan politikaların cinsiyet eşitsizliğini yeniden ürettiği görülmektedir. Kadınların istihdama katılımındaki düşüklük hükümetin gündeminde yer etse de, bu alandaki en temel problemlerden olan bakım yükünün hafifletilmesine yönelik uygulamalara gereken önem verilmemektedir. Bu nedenle kadınlar ya işgücü piyasasına hiç katılmamakta ya da geçici veya sürekli olarak bu piyasadan çekilmektedirler. Yaygın, erişilebilir, kaliteli, ücretsiz ya da düşük ücretli erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri sunulmadığı sürece ne kadınların istihdama ve toplumsal yaşamın her alanına katılımı istenilen düzeye ulaşabilir ne de cinsiyet eşitsizliği ortadan kaldırılabilir.

Yukarıdaki veriler ışığında aşağıdaki önerilerin uygulamaya geçirilmesinin, çocuk bakım hizmetlerini Türkiye’de/illerde daha nitelikli ve erişilebilir kılmak için yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

- 1) Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin sunumundaki çift başlılık ortadan kaldırılmalı ve hizmet sunumu ve denetimler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından koordine edilmelidir.
- 2) Dar gelirli ebeveynler göz önünde bulundurularak ve erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri bir çocuk hakkı olarak ele alınarak ücretsiz ya da düşük ücretli, 7/24 hizmet sunan kreşler ve çocuk bakımevleri açılmalıdır. Bu hizmetler her çocuğun ulaşabileceği şekilde yaygınlaştırılmalıdır ve bu konuda Belediyeler görev almalıdır.
- 3) Kadın ve erkek fark etmeksizin 50 çalışanı olan tüm işyerleri ya kreş açmalı ya da çalışanlarının çocuk bakımı için işyeri dışında hizmet almaları sağlanmalıdır. İşyerlerinin konuyla ilgili denetlenmesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı birlikte hareket etmelidir. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen işyerlerine caydırıcı cezalar uygulanmalıdır.
- 4) Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti sunan kurumlardaki tüm personel çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim almalı ve bu konu çocuklara verilen eğitimin içeriğine de entegre edilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı hem eğitim hem de içeriğin hazırlanmasında konuyla ilgili çalışan sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde hareket etmelidir.
- 5) Kurumlardaki tüm personel düzenli olarak cinsiyete, etnik kökene ve dini inanışa yönelik ayrımcılıkla ilgili eğitim almalı ve bu konuda farkındalık yaratıcı bir müfredat hazırlanmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı hem eğitim hem de içeriğin hazırlanmasında konuyla ilgili çalışan sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde hareket etmelidir.
- 6) Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti veren kurumların fiziksel koşulları engelli çocukların da rahatlıkla hizmet alabileceği şekilde düzenlenmeli, engelli çocuğu olan ebeveynlere belirli aralıklarla danışmanlık hizmeti verilmelidir. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı birlikte çalışmalıdır.

- 7) Eğitim kurumlarındaki personelin çalışma koşulları düzenlenmeli ve kayıt dışı çalışmanın önlenmesi için düzenli denetimler yapılmalıdır. Konuyla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birlikte çalışmalıdır.
- 8) Ebeveynlerin sürece katılımı artırılmalı, kurumların denetlenmesi Milli Eğitim Bakanlığı görevlileri, ilgili sivil toplum kuruluşları ve ebeveynlerden oluşan bir komisyon tarafından yapılmalıdır.
- 9) Kurumlar da velilerin sürece katılımını artırmak için anne-baba eğitimleri gibi çeşitli etkinlikler düzenlemeli, erkeklerin de çocuk bakımından sorumlu olduğunu dikkate alarak baba eğitim programlarını uygulamalı ve babaları bu konuda teşvik etmelidir.
- 10) Çocukların kısa süreli bırakılabileceği bakımevi modelleri geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı ve konuyla ilgili çalışan sivil toplum örgütleri birlikte hareket etmelidir.
- 11) Mesleki eğitim kurslarında çocukların kurs esnasında bakılabileceği oyun odalarının açılması konusunda MEB ve ASPB'nin çalışmalarını artırması son derece önemlidir. Ayrıca İŞKUR'un kaynak sağladığı eğitimler faaliyetleri sırasında oyun odası hizmeti verilmesi konusunu işverenlerin ve yüklenicilerin gündemine öneri olarak sunması faydalı olacaktır.

EKLER

EK 1: İLLERE AİT ÖZET BİLGİLER

İstanbul

0-3 yaş arası 883.113, 4-6 yaş arası 671.469 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 1.554.582

MEB Milli Eğitim İstatistikleri'ne göre;

okul öncesi bakım ve eğitim hizmetlerinden yararlanan 0-6 yaş arası çocuk sayısı 143.544, toplam öğretmen sayısı 9.568

okul öncesi bakım ve eğitim hizmeti veren toplam kurum sayısı 2.774 (7.479 derslik)

MEB'e bağlı anaokulu ve anasınıfı sayısı 2.503 (resmi 1.474, özel 1.029)

ASPB'ye bağlı özel kreş ve gündüz bakımevi sayısı 271

Telefonla MEB ve ASPB'den edinilen bilgiye göre okul öncesi bakım ve eğitim hizmeti veren toplam kurum sayısı 3.914 (MEB'e bağlı 3.613, ASPB'ye bağlı 301)

Kamu kurumlarının kendi personeli için açtığı kreş sayısı 13 (41 derslik)

Yerel yönetimlere (belediyelere) ait kreş sayısı 43 (kapasite 2.788)

OSB'lerdeki kreş sayısı 1 (kapasite 300)

Bursa

Bursa'da 0-3 yaş arası 161.269, 4-6 yaş arası 125.005 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 286.274

MEB Milli Eğitim İstatistikleri'ne göre;

okul öncesi bakım ve eğitim hizmetlerinden yararlanan 0-6 yaş arası çocuk sayısı 37.760, toplam öğretmen sayısı 1.993

okul öncesi bakım ve eğitim kurumu sayısı 696 kurum (1 595 derslik)

MEB'e bağlı anaokulu ve anasınıfı sayısı 645 (resmi 538, özel 107)

ASPB'ye bağlı özel kreş ve gündüz bakımevi sayısı 51

Telefonla MEB ve ASPB'den edinilen bilgiye göre okul öncesi bakım ve eğitim kurumu toplam sayısı 735 (MEB'e bağlı 682 kurum-1.919 derslik, ASPB'ye bağlı 53 kurum-3.108 kapasite)

Kamu kurumlarının kendi personeli için açtığı kreş sayısı 6 (16 derslik)

Yerel yönetimlere (belediyelere) ait kreş sayısı 2 (kapasite 140)

Ankara

0-3 yaş arası 285.026, 4-6 yaş arası 226.062 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 511.088

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre 1.367 okul öncesi eğitim veren okul/kurum (toplam öğrenci sayısı 62.906, toplam öğretmen sayısı 5.546). Kapasite ÇHGM'ye bağlı olanlar hariç 56.822

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı 0-6 yaş arası hizmet veren özel okul öncesi kuruluş sayısı 241, toplam öğrenci sayısı 8.876, öğretmen sayısı 905, kapasite 10.386

İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre 221.663 olan çağ nüfusunun 62.906'sı okul öncesi eğitimden faydalanmaktadır.

0-2 yaş arasında 2.751 çocuğun kreş hizmetlerinden faydalanyor

657 sayılı Kanun'un 191. Maddesi kapsamında açılan okul öncesi kurum sayısı 24, öğrenci sayısı 2.425, öğretmen sayısı 1.157

Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait kreş ya da anaokulu bulunmamakta

Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı hanımlar lokallerinde 3-6 yaş çocuklar için oyun odası var (Toplam 21 hanımlar lokali)

Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Aile Yaşam Merkezleri'nde 3-6 yaşlarındaki çocukları için oyun odaları var

Büyükşehir Belediyesi'nin toplamda 160 olan El Becerileri ve Meslek Edindirme Kursları'nda (BELMEK) çocuklar için herhangi bir hizmet yok

Mamak Belediyesi'ne ait Aile Merkezleri'nde açılan kurslarda oyun odaları bulunuyor

Çankaya Belediyesi'ne ait 16 tane Toplumsal Dayanışma Merkezinden (TODAM) yalnızca üç tanesinde masal ve oyun odası bulunuyor

Ankara'da bulunan 25 ilçe belediyesinin yalnızca 5'i kreş hizmeti vermekte (Toplam kreş sayısı 20)

OSB'lerin hiçbirinde kreş bulunmamakta

Konya

Konya'da 0-3 yaş arası 136.612, 4-6 yaş arası 107.254 olmak üzere 0-6 yaş arası toplam çocuk sayısı 243.866

853 okul öncesi eğitim veren kuruluş bulunmakta (1.366 derslik, toplam öğrenci sayısı 28.455, toplam öğretmen sayısı 1.742)

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel kreş ve gündüz bakımevi sayısı 73, toplam öğrenci sayısı 2.294, öğretmen sayısı 168, kapasite 5.169

2013 verilerine göre Konya'da resmi anaokullarındaki toplam öğrenci sayısı 4.146, öğretmen sayısı 248, kapasite 5.169 ve derslik sayısı 209

657 sayılı Kanun'un 191. Maddesi kapsamında açılan bir devlet hastanesinin 50 kapasiteli kreşi var ve tam kapasite hizmet vermekte

Konya ilinde bulunan 31 ilçenin hiçbirinde kreş hizmeti verilmemekte

Büyükşehir Belediyesine bağlı kurs merkezlerinde 3-6 yaş arası çocuklar için oyun odası bulunuyor

Selçuklu Belediyesine bağlı 5 Aile Yaşam Merkezi'nden 4'ünde 3-6 yaş çocuklar için oyun odası var

Karatay Belediyesi'nin 3 anaokulunun inşaatı tamamlanmış bulunuyor

OSB'lerin hiçbirinde kreş yok

EK 2: İLLER ARASI KARŞILAŞTIRMALI ÖZET TABLOLAR**Tablo-1: Çocuk Nüfusu**

Yaş	İSTANBUL	BURSA	ANKARA	KONYA
0-3	883.113	161.269	285.026	136.612
4-6	671.469	125.005	226.062	107.254
0-6 (Toplam)	1.554.582	286.274	511.088	243.866

Tablo-2: Okul Öncesi Resmi Eğitim Verileri*

	İSTANBUL	BURSA	ANKARA	KONYA
Okul/Kurum	1.474	538	1.340	754
Derslik	3.619	1.022	1.819	1.078
Öğrenci	98.718	31.524	49.485	25.040
Öğretmen	4.940	1.428	3.195	1.431

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı 2013-2014 Verileri

* MEB'e bağlı Anaokulu, Anasınıfı ve 657 S.K.191. Mad. göre açılan kurumların toplam sayısı.

Ek Tablo-1: Okul Öncesi Resmi Eğitim Verileri-Ankara

	ANKARA
Okul/Kurum	890
Derslik	1.725*
Öğrenci	49.438
Öğretmen	4.429
Kapasite	47.001

Kaynak: Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü 2013-2014 Verileri

*657 S.K.191. Mad. göre açılan kurumların derslik sayısı hariç

Tablo-3: Okul Öncesi Özel Eğitim Verileri*

	İSTANBUL	BURSA	ANKARA	KONYA
Okul/Kurum	1.300	158	470	33
Derslik	3.860	573	1.838	104
Öğrenci	44.826	6.236	16.155	1.224
Öğretmen	4.268	565	2.062	80

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı 2013-2014 Verileri

* MEB'e ve ÇHGM'ye bağlı olarak açılan kurumların toplam sayısı.

Ek Tablo-2: Okul Öncesi Özel Eğitim Verileri-Ankara

	ANKARA
Okul/Kurum	501
Derslik	2.048
Öğrenci	15.893
Öğretmen	2.374
Kapasite	9.821*

Kaynak: Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü 2013-2014 Verileri

* ÇHGM hariç.

Tablo-4: ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Verileri

	İSTANBUL	BURSA	ANKARA	KONYA
Okul/Kurum	271	51	226	66
Derslik	658	168	884	184
Öğrenci	6.155	1.681	6.125	2.191
Öğretmen	1.009	224	1.155	231

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı 2013-2014 Verileri

Ek Tablo-3: ÇHGM'ye Bağlı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Verileri-Ankara

	ANKARA
Okul/Kurum	227
Derslik	885
Öğrenci	6.125
Öğretmen	1.157

Kaynak: ASPB Ankara İl Müdürlüğü İstatistikleri

Tablo-5: Belediye Kreşleri Verileri

	İSTANBUL	BURSA	ANKARA	KONYA
Toplam Kurum	43	24	20	0
Toplam Öğrenci	2.788	140	1751	0
Toplam Kapasite	2.788	140	1799	0

EK 3: GÖRÜŞME YAPILAN KURUMLAR VE GÖRÜŞME TARİHLERİ

KASIM 2014

- 11 Kasım 2014 – Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (Ankara)
- 12 Kasım 2014 – Çankaya Belediyesi Kreşi (Ankara)
- 12 Kasım 2014 – Minik Melekler Anaokulu (Ankara)
- 13 Kasım 2014 – Mamak Mehmetçik İlkokulu Anasınıfı (Ankara)
- 14 Kasım 2014 – Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Ankara)
- 14 Kasım 2014 – ODTÜ Kreşi (Ankara)
- 16 Kasım 2014 – Sokullu Mehmet Paşa İlkokulu Anasınıfı (Ankara)
- 17 Kasım 2014 – Yeşim Tekstil Kreşi (Bursa)
- 18 Kasım 2014 – MEB (Ankara)
- 18 Kasım 2014 – Özel Yumurcak Kreşi (Bursa)
- 19 Kasım 2014 – Yıldırım Belediyesi (Bursa)
- 20 Kasım 2014 – Şehit Kurmay İlkokulu Anasınıfı (Bursa)
- 20 Kasım 2014 – Mithatpaşa İlkokulu Anasınıfı (Bursa)
- 21 Kasım 2014 – TCDD Kreşi (İstanbul)
- 21 Kasım 2014 – Nilüfer Anaokulu (Bursa)
- 21 Kasım 2014 – Bala Hatun Anaokulu (Bursa)
- 24 Kasım 2014 – Altındağ Belediyesi Kreşi (Ankara)
- 24 Kasım 2014 – Minik Arılar Kreş (Ankara)
- 25 Kasım 2014 – Coats İplik Fabrikası Kreşi (Bursa)
- 25 Kasım 2014 – Küçük Şeyler Anaokulu (Bursa)
- 25 Kasım 2014 – Etimesgut Belediyesi Kreşi (Ankara)
- 26 Kasım 2014 – TÜİK (Ankara)
- 26 Kasım 2014 – Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (Ankara)
- 26 Kasım 2014 – Maliye Bakanlığı (Ankara)
- 26 Kasım 2014 – Asım'ın Nesli Kreşi (İstanbul)
- 27 Kasım 2014 – Bilfen Anaokulu (İstanbul)
- 27 Kasım 2014 – Umut Gündüz Bakımevi (Ankara)
- 27 Kasım 2014 – Zübeyde Hanım Anaokulu (Ankara)
- 27 Kasım 2014 – Çalışma Bakanlığı (Ankara)
- 28 Kasım 2014 – Dudullu OSB Kreşi (İstanbul)
- 28 Kasım 2014 – Çankaya Belediyesi Oyun Odası (Ankara)
- 28 Kasım 2014 – Mamak Belediyesi Oyun Odası (Ankara)
- 29 Kasım 2014 – TUSAŞ Özel İşyeri Kreşi (Ankara)

ARALIK 2014

- 2 Aralık 2014 – THY Kreşi (İstanbul)
- 2 Aralık 2014 – SGK Genel Müdürlüğü (Ankara)
- 2 Aralık 2014 – SGK Kreşi (Ankara)
- 3 Aralık 2014 – Atatürk İlkokulu Anasınıfı (Konya)

- 3 Aralık 2014 – İhsaniye İlkokulu Anasınıfı (Konya)
3 Aralık 2014 – Konya Doğumevi Kreşi (Konya)
3 Aralık 2014 – İl Sağlık Müdürlüğü (Konya)
3 Aralık 2014 – Konya OSB (Konya)
5 Aralık 2014 – Sarıyer Belediyesi (İstanbul)
5 Aralık 2014 – Konya Büyükşehir Belediyesi Oyun Odası (Konya)
5 Aralık 2014 – Selçuklu Belediyesi Oyun Odası (Konya)
6 Aralık 2014 – Küçük Dahiler Anaokulu (Konya)
6 Aralık 2014 – Özel Envar Kreşi (Konya)
7 Aralık 2014 – Özel Küçük Şeyler Anaokulu (Konya)
7 Aralık 2014 – Özel Nazlım Kreşi (Konya)
9 Aralık 2014 – İŞKUR Ankara İl Müdürlüğü
10 Aralık 2014 – Gürsu OSB (Bursa)
11 Aralık 2014 – Beşiktaş Belediyesi (İstanbul)
11 Aralık 2014 – Nilüfer Belediyesi Vakıf Anaokulu (Bursa)
12 Aralık 2014 – Esenyurt Devlet Hastanesi (İstanbul)
12 Aralık 2014 – Devlet Hastanesi Kreşi (Bursa)
15 Aralık 2014 – Uludağ Üniversitesi Kreşi (Bursa)
25 Aralık 2014 – Mudanya Belediyesi (Bursa)
- ŞUBAT 2015**
- 5 Şubat 2015 – Arık Bey Tekstil (Konya)
6 Şubat 2015 – MEB Özel Güler Öztürk Anaokulu (Ankara)
9 Şubat 2015 – Mevlana Üniversitesi Kreşi (Konya)
- MART 2015**
- 9 Mart 2014 – Beyoğlu Belediyesi (İstanbul)
- MAYIS 2015**
- 22 Mayıs 2014 – Firuzağa İlkokulu Anasınıfı (İstanbul)
25 Mayıs 2014 – İstiklal İlkokulu Anasınıfı (İstanbul)
- HAZİRAN 2015**
- 5 Haziran 2014 – Perihan Aktürk Anaokulu (İstanbul)
18 Haziran 2014 – Acıbadem Erdoğan Yüksel Anaokulu (İstanbul)
- TEMMUZ 2015**
- 7 Temmuz 2015 – Ankara OSB Kreşi (Ankara)

EK 4: GÖRÜŞME YAPILAN KURUMLARLA İLGİLİ BİLGİLER

ANKARA

KURUM ADI	KURUM TÜRÜ	DENET-LEYEN KURUM	ÜCRET (TL)	KAPA-SİTE	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRET-MEN	BAKICI ANNE	STAJ-YER	DİĞER PER-SONEL	TOP-LAM PERSONEL	SOSYAL GÜVENCELİ ÇALIŞAN SAYISI	YAŞ GRUBU	SINIF SAYISI	SAATLER
KURUM 1	Özel Kreş	ASPB	500	36	20	1	1	1	4	7	7	2-6 yaş/12 yaşa kadar etüd	1	7.30-18.30
KURUM 2	Özel Kreş	ASPB	800	67	40	3	0	3	2	5	5	2-6 yaş	3	8.00-18.30
KURUM 3	4857'ye bağlı kurum kreşi	MEB	400	150	140	11	9	6	18	44	19	3-6 yaş	9	8.30-17.30
KURUM 4	4857'ye bağlı kurum kreşi	MEB	400	300	260	15	15	30	10	70	35	13 ay-6 yaş	15	8.00-17.45
KURUM 5	4857'ye bağlı kurum kreşi	MEB	300	100	70	5	2	5	3	10	10	2-6 yaş	5	8.30-17.30
KURUM 6	Özel Anao-kulu	MEB	700	45	42	4	0	0	4	8	8	3-6 yaş	3	7.00-19.00
KURUM 7	Özel Anao-kulu	MEB	600	54	40	2	0	3	3	5	5	3-6 yaş	3	8.00-18.00
KURUM 8	Özel Anao-kulu	MEB	70	180	115	6	5	15	5	16	16	3-4 yaş	6	8.00-13.00/ 13.00-18.00
KURUM 9	Belediye	MEB	300	100	98	4	4	8	2	10	10	3-6 yaş	4	7.45-17.30
KURUM 10	Belediye	MEB	450	200	140	9	9	9	6	25	25	32 ay-6 yaş	9	7.30-18.00
KURUM 11	Belediye	MEB	400	150		10	0	20	9	19	19	3-6 yaş	10	8.00-18.00
KURUM 12	Özel işyeri	ASPB	385/492	190	180	11	2	0	4	17	17	0-6 yaş	11	7.30-17.45
KURUM 13	Oyun odası	Cankaya Belediyesi	Ücretsiz	12	12	1	0	3	0	1	1	3-5 yaş	3	günlük 2 saat
KURUM 14	Oyun odası	Manak Belediyesi	Ücretsiz	30	33	1	0	3	0	1	1	3-5 yaş	1	günlük 3 saat
KURUM 15	Resmi Ana-finifi	MEB	20	40	38	2	0	0	0	2	2	3-6 yaş	1	8.00-12.30/ 12.30-17.30
KURUM 16	Resmi Ana-finifi	MEB	70	19	19	3			1	3	4	4-5 yaş	3	8-13.30/ 13.45-17.30

KONYA

KURUM ADI	KURUM TÜRÜ	DENETLEYEN KURUM	ÜCRET (TL)	KAPASİTE	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRET-MEN	BAKICI ANNE	STAJ-YER	DİĞER PERSONEL	TOPLAM PERSONEL	SOSYAL GÜVENCELİ ÇALIŞAN SAYISI	YAŞ GRUBU	SINIF SAYISI	SAATLER
KURUM 1	Özel Anaokulu	MEB	700	70	40	3	1	0	1	5	5	3-6 yaş	3	8.00-17.00
KURUM 2	Özel Anaokulu	MEB	850	99	68	7	7	0	6	20	20	3-6 yaş	7	8.30-16.30
KURUM 3	Anasınıfı	MEB	30	25	27	4	0	4	1	5	5	5-6 yaş	2	7.10-12.20/12.20-17.20
KURUM 4	Anasınıfı	MEB	25	20	39	4	0	0	2	6	2	5-6 yaş	4	7.00-12.00/12.00-17.00
KURUM 5	Özel Kreş	ASPB	570	107	55	4	1		3	8	8	3-6 yaş	4	8.00-17.00
KURUM 6	Özel Kreş	ASPB	450	50	35	3	2		4	9	3	0-6 yaş	4	7.00-18.00
KURUM 7	Kurum kreşi	İl Sağlık Müdürlüğü	320	30	17	1	1	0	0	2	2	18 ay-6 yaş	2	7.45-17.30
KURUM 8	Kurum kreşi	ASPB	225	50	40	2	4	0	2	8	8	0-4 yaş	3	8.00-17.00
KURUM 9	Oyun odası	Belediye	Ücretsiz	15	10	0	0	0	0	0		3-6 yaş	1	günde 1 saat
KURUM 10	Oyun odası	Belediye	7 TL	10	10	0	0	0	0	0		3-6 yaş	1	günde 1 saatten yarım güne kadar
KURUM 11	Özel İşyeri Kreşi	Üniversite	400	12	4	1	2	0	0	3	3	0-3 yaş	1	8.00-18.00

İSTANBUL

KURUM ADI	KURUM TÜRÜ	DENETLEYEN KURUM	ÜCRET (TL)	KA-PASİTE	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN	BAKICI ANNE	STAJ-YER	DİĞER PERSONEL	TOP-LAM PERSONEL	SOSYAL GÜVENCELİ ÇALIŞAN SAYISI	YAŞ GRUBU	SINIF SAYISI	SAATLER
KURUM 1	Resmi Anaokulu	MEB	100/230	230	230	13	0	Sayı değişiyor.	12	25	25	3-6 yaş	13	08.00-13.00/13.00-17.00
KURUM 2	Resmi Anaokulu	MEB	110	250	235	13	1	Sayı değişiyor.	9	22	22	3-6 yaş	13	8.00-12.45/13.00-17.45
KURUM 3	Resmi Anasınıfı	MEB	150	44	22	1	1	1	2	4	4	4-5,5 yaş	1	09.00-14.30
KURUM 4	Resmi Anasınıfı	MEB	Ücretsiz	50	9	1	1	1	2	4	4	4-5 yaş	1	09.00-14.00
KURUM 5	Özel Kreş	ASPB	1800	36	35	6	0	0	7	13	13	18-36 ay	3	09.00-16.00
KURUM 6	Özel Kreş	ASPB	410	20	15	1	1	0	3	5	5	2-6 yaş	3	08.00-17.00
KURUM 7	Kamu Kurumu kreşi	TCDD	324/405/486	45	20	3	0	5	1	4	4	3-6 yaş	3	Yaz: 08.30-17.00, Kış: 08.00-16.30
KURUM 8	Kamu Kurumu kreşi	Sağlık Bakanlığı	500/375	50	25	2	1	1	3	6	6	0-6	3	08.00-17.00
KURUM 9 (2 Kreş)	Belediye Kreşi	ASPB	132/300/600	150	135	18	0	0	11	29	29	3-6 yaş	9	08.00-17.00
KURUM 10 (9 Kreş)	Belediye Kreşi (Yarı zamanlı)	Belediye	55 (yarı zamanlı)	660	660	13	7	40	6	26	26	4-6 yaş	13	08.00-12.00/13.00-17.00
KURUM 11 (3 Kreş)	Belediye Kreşi	Belediye	450	160	160	10	10	0	3	23	23	3-6 yaş	10	08.00-17.00
KURUM 12	Özel İşyeri Kreşi (Özel Anaokulu)	MEB	850	76	56	8	2	1	3	13	13	2.5-6 yaş	4	08.30-17.30
KURUM 13	OSB Kreşi	ASPB	935/1435	320	320	25	25	0	30	80	80	6 ay-6 yaş	22	07:30-18:30

BURSA

KURUM ADI	KURUM TÜRÜ	DENET- LEYEN KURUM	ÜCRET (TL)	KAPA- SITE	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRET- MEN	BAKICI ANNE	STAJYER	DİĞER PER- SONEL	TOPLAM PERSO- NEL	SOSYAL GÜVENÇELİ ÇALIŞAN SAYISI	YAŞ GRUBU	SINIF SAYISI	SAATLER
KURUM 1	Resmî Anaokulu	MEB	80	225	225	10	4	Sayı deği- şiyor.	4	18	18	3-6 yaş	10	08.00- 12.30/13.15- 17.45
KURUM 2	Resmî Anaokulu	MEB	80	240	275	13	0	Sayı deği- şiyor.	7	20	20	3-5 yaş	6	08.00- 12.30/13.15- 17.45
KURUM 3	Özel Anaokulu	MEB	1028	160	140	20	2	0	2	24	24	3-6 yaş	10	07.30-18.30
KURUM 4	Resmî Anasınıfı	MEB	50	100	70	1	0	0	1	5	5	3-6 yaş	4	08.00- 12.30/12.30- 17.00
KURUM 5	Resmî Anasınıfı	MEB	50	80	65	4	0	0	1	5	5	4-5 yaş	4	08.00- 12.30/12.30- 17.00
KURUM 6	Özel Kreş	ASPB	750	200	160	11	6	0	7	24	24	2-6 yaş	10	07.30-18.30
KURUM 7	Özel Kreş	ASPB	350	65	50	5	1	10	3	8	8	2-6 yaş	5	08.00-17.30
KURUM 8	Kamu Kurumu Kreşi	Üniver- site	300/330/ 430	175	176	21	12	0	3	36	36	1-6 yaş	12	08.00-17.30
KURUM 9	Kamu Kurumu Kreşi	MEB	160	80	69	6	2	0	2	10	10	2,5-6 yaş	3	08.00-18.00
KURUM 10	Belediye Kreşi	MEB/ Belediye	200/350	80	80	5	0	0	6	11	11	3-6 yaş	4	08.00-17.30
KURUM 11	Belediye Kreşi	MEB	350	60	60	5	3	0	6	14	14	3-6 yaş	3	08.00-17.00
KURUM 12	Özel İşyeri Kreşi	ÇSGB	Ücretsiz		77	3	3	0	1	7	7	0-6 yaş	3	07:00- 15.00/15.00- 23.00
KURUM 13	Özel İşyeri Kreşi	ÇSGB (Denetim yapılmıyor)	Ücretsiz	1000	269	13	1	0	13	27	27	0-6 yaş	9	07.00-23.00 (Üç vardiya)
	OSB													